

การรณรงค์พัฒนาประเทศไทย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประสบการณ์การเรียนรู้ **ตามรอยพระยุคลบาท**
ของ **ดร. สุเมธ ตันต๊ะกุล** เลขานุการมูลนิธิชัยพัฒนา
อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การทรวงานพัฒนามระเท๑ ของพระม๑ทสมเด็จพระเจ๑อช๑นั๑

ประส๑บการณ๑การเรี๑ยนรู้ **ตามร๑ขพระช๑ตค๑ม๑ท**
ของ **ดร.สุ๑มช ๑น๑ต๑เว๑ท๑ล** เล๑ชา๑การมู๑ลน๑ธ๑ช๑ย๑พัฒนา
อ๑ด๑ด๑เล๑ชา๑การค๑ณะกร๑ร๑ม๑การ๑พัฒนาการ๑เศ๑ร๑ษฐ๑ก๑จ๑และ๑สังค๑ม๑แห่ง๑ชาติ

การทรงงานพัฒนาประเทศไทย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

พิมพ์ครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๔

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๙๗๖๙-๙๗-๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การทรงงานพัฒนาประเทศไทย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ้ง, ๒๕๕๔.

คำนิยม

หากจะกล่าวหรือบรรยายถึงพระมหากษัตริย์คุณ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อชาติบ้านเมืองของเราแล้ว
คงต้องรวบรวมและพิมพ์เป็นหนังสือเล่มหนามาก เนื่องจากมีมากมาย
เหลือคณานับ

จึงเป็นเรื่องน่ายินดีอย่างยิ่ง ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ “สภาพัฒน์” ได้จัดทำหนังสือ
“การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”
ซึ่งเป็นการรวบรวมประสบการณ์การถวายงานและตามเสด็จ
พระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงงานพัฒนา
ประเทศและช่วยเหลือพสกนิกรทั่วประเทศของ **ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล**
ผู้ถวายงานใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทมายาวนานกว่า ๔๐ ปี และ
ได้เกิดการเรียนรู้จนสามารถนำมารวบรวมและประมวลขึ้นเป็น
หนังสือเล่มนี้ อันจะเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้ประชาชนได้ทราบถึง
การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ
มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและการปฏิบัติงานในระดับต่างๆ และเกิด
ความซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อย่างหาที่สุดมิได้ ในการพัฒนาประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิต
ของพสกนิกรชาวไทยให้ดีขึ้น

หนังสือเล่มนี้ จึงเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าเล่มหนึ่ง ที่ผู้อ่าน
จะได้เข้าใจและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงงานอย่างหนักและเหน็ดเหนื่อย เพื่อช่วยเหลือ
ราษฎรให้พ้นจากความทุกข์ยาก โดยไม่ทรงเลือกว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร
สมดังพระราชปณิธานที่พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการ
ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่ง
มหาชนชาวสยาม”

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)
ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ
สิงหาคม ๒๕๕๔

คำนำ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) สำนักในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างหาที่สุคติได้ ที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้พสกนิกรชาวไทยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และตระหนักถึงความสำคัญของการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โดยในปัจจุบันสำนักงานฯ มุ่งพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรฐานความรู้ ที่สามารถตอบสนองต่อสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงได้จัดทำโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้น เพื่อประมวลองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เผยแพร่สู่สาธารณชนและบุคลากรของสำนักงานฯ ร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคมแห่งความสุขอย่างยั่งยืน

สำนักงานฯ พิจารณาเห็นว่า **ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล** เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการเขียนบทความ การบรรยาย และการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทในเรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมาก สมควรที่จะประมวลไว้เป็นองค์ความรู้แก่บุคคลและองค์กรต่างๆ เพื่อจะได้น้อมนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง องค์กร และประเทศต่อไป จึงได้ขออนุญาตจาก **ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล** นำองค์ความรู้ดังกล่าวมาจัดทำหนังสือ **“การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”** เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติฯ และเผยแพร่ให้ประชาชน หน่วยงานทั่วไป และบุคลากรของ สศช. ได้เรียนรู้

ตามรอยพระยุคลบาท และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างต่อเนื่องตลอดมาเป็นเวลากว่า ๖๕ ปี

ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ มูลนิธิชัยพัฒนา และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพพระราชกรณียกิจ สำนักงานฯ จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับ “**การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**” ในหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและภาคส่วนต่างๆ เพื่อจะได้น้อมนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและองค์กร เพื่อนำพาประเทศชาติก้าวหน้าต่อไปในวิถีที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สิงหาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

หน้า

คำนิยม

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดิน ๓๕

ประสบการณ์สนองพระราชดำริ เรียนรู้หลักการทรงงาน
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๔๗

เศรษฐกิจพอเพียง... นำสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน ๕๙

“ฉลาดรู้” ตามแนวพระราชดำริ ๘๓

พระมหากษัตริย์คุณด้านการพัฒนาการศึกษา ๙๓

ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ๑๐๑

การถวายงานของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ๑๑๓

อัญเชิญแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
นำทางการพัฒนาประเทศ ในแผนฯ ๘ ๑๓๑

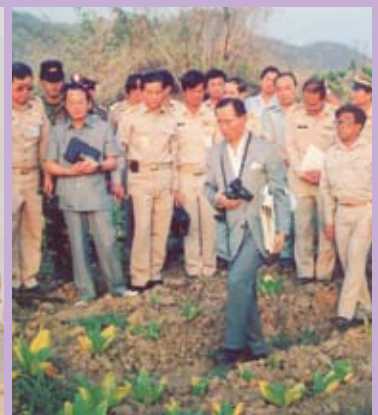
“...คำว่า “พัฒนา” ก็หมายถึงทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า
การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคงมีความเจริญ
ความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับ
ตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความปลอดภัย
มีความเจริญ มีความสุข
ฉะนั้น จึงเข้าใจได้ว่า การพัฒนาทุกอย่างเป็นสิ่งที่ดี
เพราะว่าจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ
และความพอใจของแต่ละบุคคลในประเทศ...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่
คณะที่ปรึกษาเยาวชนและเยาวชนดีเด่น
ณ ศาลาภาภิรมย์
๗ พฤษภาคม ๒๕๑๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ก้มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล*

“ พระองค์ทรงมีรับสั่งว่า การแก้ปัญหาของประชาชน และประเทศชาติไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นงานยาก การเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหา เหมือนกับการเข้าสงคราม แต่เป็นการทำสงครามที่ไม่ใช้อาวุธ เป็นการต่อสู้กับปัญหา เพื่อนำไปสู่ชัยชนะ โดยใช้กระบวนการพัฒนานำไปสู่ความสำเร็จ จึงเป็นที่มาของชื่อ “มูลนิธิริชัยพัฒนา”...

...เพราะพระองค์ทรงรักแผ่นดิน ทรงรักประชาชน จึงทรงทำทุกสิ่งทุกอย่างให้แผ่นดิน ให้ประชาชนมีความสุข ”

* สัมภาษณ์โดยคณะผู้บริหาร สศช. และทีมงานจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ มูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเผยแพร่ในหนังสือ “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา”

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นผู้ที่ถวายงานใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท โดยเมื่อครั้งปฏิบัติงานอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รับผิดชอบเรื่องการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งสำนักงาน กปร. ท่านได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการฯ คนแรก และในปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

ท่านได้กรุณาให้ผู้บริหารและทีมงานจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ เข้าพบเพื่อเรียนสัมภาษณ์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา

ที่มาของสำนักงาน กปร.

แรกเริ่มเดิมทีผมรับราชการอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า สภาพัฒนา ในตำแหน่งหัวหน้ากองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ และปฏิบัติภารกิจในฐานะเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคง ในเขตกองทัพภาคที่ ๑-๔ จึงทำให้ผมได้มีโอกาสสัมผัสงานในพื้นที่ในเขตกองทัพภาคต่างๆ โดยทำหน้าที่เป็นเลขานุการแม่ทัพภาคต่างๆ และแม่ทัพท่านหนึ่งที่ผมเคยไปปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขาอยู่นั้นคือ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ขณะนั้นท่านมียศเป็นพลโท ดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ ๒

ก่อนหน้าปี ๒๕๒๔ นั้น ไม่มีองค์กรใดที่จะเป็นหน่วยงานประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงมีพระราชดำริ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรับสนองพระราชดำริ จนบางครั้งก็เกิดความซ้ำซ้อน หรืออาจจะไม่มีพระราชดำริก็ไปอ้างว่ามีพระราชดำริ ในช่วงนั้นจึงเกิดความสับสนพอสมควร

พลเอก เปรม ในฐานะที่ท่านเคยเป็นแม่ทัพซึ่งคุ้นเคยกับงานในพื้นที่รับรู้ และทราบว่ามีปัญหาเรื่องนี้อยู่ เมื่อท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงมีดำริที่จะจัดตั้งสำนักงานเพื่อถวายงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้ดำเนินการไปอย่างราบรื่น ท่านจึงมอบหมายให้ ดร.เสนาะ อุณากรู เลขาธิการสภาพัฒนาในขณะนั้น ศึกษาและกำหนดว่าควรจะเป็นองค์กรรูปแบบใดและมีระบบงานอย่างไร

กปร. องค์กรระดับชาติ กลไกเพื่อการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ดร.เสนาะ ได้มอบให้ผมศึกษา ด้วยสมมุติฐานง่ายๆ ว่า โครงการพระราชดำรินั้นส่วนมากอยู่ในเขตชนบทและแหล่งทุรกันดาร ซึ่งขณะนั้นผมรับผิดชอบงานพัฒนาชนบทอยู่ และบังเอิญอีกว่าผมมีประสบการณ์เรื่องการพัฒนาองค์กรความมั่นคง ผมจึงดำเนินการโดยยึดตามแบบระบบที่เคยดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรความมั่นคง คือออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี มีคณะกรรมการควบคุมดูแล โดยจะต้องมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน อันเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ เนื่องจากงานโครงการพระราชดำริมีลักษณะเหมือนการพัฒนาความมั่นคงที่ต้องการความฉับไว รวดเร็ว รวมทั้งได้ถอดแบบระบบบริหารการเงินมาด้วย ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีใครใช้มาก่อนคือ งบลอย (Floating Fund) เป็นงบที่ตั้งไว้ก่อนเหมือนงบของการพัฒนาเพื่อความมั่นคง

“หน้าที่ของพระองค์ทรงเป็นที่ปรึกษา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ
กระทรวง ทบวง กรม พระองค์ไม่ทรงมีอำนาจอะไร
ที่จะมาสั่งงาน ทรงมีพระราชประสงค์
ที่จะช่วยเหลือประเทศในฐานะที่ปรึกษา”

เมื่ออาจารย์เสนาะนำไปให้ พลเอก เปรม พิการณา ท่านบอกว่าดีแล้ว และให้พิจารณาหาตัวบุคคลมารับงานนี้ อาจารย์เสนาะจึงเสนอชื่อผมและเริ่มจัดตั้งองค์กรขึ้นตาม “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๒๔” ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๒๔ กำหนดให้องค์กรระดับชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เรียกว่า “คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

ทรงแสดงความเป็นประชาธิปไตย... ทรงละพระราชอำนาจสั่งการ

เดิมเราคิดกันไว้ว่าจะใช้ชื่อคณะกรรมการโครงการตามพระราชดำริตามที่เราคุ่นเคย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วงและรับสั่งว่า **ไม่ได้หรอก เป็นเผด็จการ พระเจ้าแผ่นดินจะมาสั่งอะไรต่อมิอะไรไม่ได้** หน้าที่เราคือต้องคิด เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หน่วยงานราชการสามารถทำได้เต็มที่ ซึ่งทรงแสดงความเป็นประชาธิปไตย และทรงเน้นย้ำในระยะต่อมาหลายครั้ง หลายหนว่า **หน้าที่ของพระองค์ทรงเป็นที่ปรึกษา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทรวง ทบวง กรม พระองค์ไม่ทรงมีอำนาจอะไรที่จะมาสั่งงาน** ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือประเทศในฐานะที่ปรึกษา

เพราะฉะนั้น เมื่อตั้งองค์กรในระบบราชการมาก็ดีแล้ว ก็ลองพิจารณา
เห็นด้วยก็ทำ ผลสุดท้ายชื่อจึงกลายมาเป็น “อันเนื่องมาจากมาพระราชดำริ”
แล้วทรงมีรับสั่งว่าต่อไปนี้ให้ใช้ชื่อในลักษณะนี้อย่างเดียว จึงได้มีการจัดตั้ง
“คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(กปร.)” ขึ้นในปี ๒๕๒๔ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และผมเป็น
กรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่ดำเนินการควบคุม อำนวยการ กำกับ ดูแล
ติดตามผลประสานการดำเนินงาน นอกจากนั้นเป็นหน่วยปฏิบัติทั้งหมด กรรมการ
ได้แก่ ปลัดกระทรวงสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชดำริ โดยมีสำนักงาน
เลขานุการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ (สำนักงานเลขานุการ กปร.) สังกัดสภาพัฒน์ ทำหน้าที่ฝ่าย
เลขานุการของคณะกรรมการฯ

ขณะนั้นผมทำงานในตำแหน่งผู้อำนวยการกองวางแผนเตรียมพร้อม
ด้านเศรษฐกิจของสภาพัฒน์ จึงมีหน้าที่หลากหลาย และหนึ่งในนั้นยังเป็นผู้
อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รับผิดชอบงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วย

ตามเสด็จฯ เรียนรู้ จด จำ และนำมาปฏิบัติ...
หน้าที่แรกของเลขาธิการ กปร.

หน้าที่ประการแรกของการเป็นเลขาธิการ กปร. คือ ตามเสด็จฯ
และเนื่องจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีหลากหลายรูปแบบมาก ทั้งที่
เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพของประชาชน ปัญหาสังคม และพื้นที่ดำเนินการก็กระจาย
ทั่วทุกภูมิภาค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ และประทับในภูมิภาค
ต่างๆ ภูมิภาคละ ๒ เดือน ๔ ภาคก็ ๘ เดือน

“ พระองค์ทรงสรุปให้ฟังในวันหนึ่งว่า ต้องเคารพภูมิสังคม
ภูมิ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนสังคม คือ คน
ซึ่งเป็นคนในมิติที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี
ความเชื่อ และค่านิยมของเขาด้วย ”

ระยะแรกๆ ไม่กล้าตามเสด็จฯ เข้าไปใกล้ๆ เพราะไม่มีกฐินให้เรา
เข้าใจก่อนว่าเราควรอยู่ตรงไหน อย่างไร จำได้ว่าตามเสด็จฯ ครั้งแรกที่อำเภอชะอำ
แล้วก็จังหวัดนครราชสีมา ผมอยู่ท้ายขบวน ห่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาก
พอพระองค์ทรงรับสั่งไปตามถุงเงินมา เนื่องจากผมดูแลงบประมาณ พระองค์
จึงทรงตั้งชื่อว่า “ถุงเงิน” ทุกคนก็เลิกลัก เพราะไม่มีใครรู้จัก ตอนหลังจึงรู้ว่า
คือผมเอง

ตั้งแต่นั้นมาถึงได้รู้ว่าตัวเองควรอยู่ตรงไหน คือ ให้อยู่ใกล้ๆ พระองค์
จดทุกสิ่งทุกอย่างที่มีพระราชกระแสว่าพระองค์มีพระราชดำริอะไรบ้าง ผมจึง
มักบอกกับใครๆ เสมอว่า การถวายงานต้องศึกษาและเรียนรู้เอง คอยสังเกตและ
ซึมซับการปฏิบัติงานต่างๆ ไม่มีใครมาสอน และก็ไม่มีใครสามารถสอนด้วย

ต้องเคารพภูมิสังคม พัฒนาพื้นที่ในทุกมิติ

พระองค์ทรงมีพระเมตตา พื้นฐานของผมไม่ได้เรียนเกษตร แต่พระองค์
ทรงมีความรอบรู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร เพราะเป็นกิจกรรมที่พระองค์ทรงงานอยู่
ทรงสอนทุกอย่าง ให้เรารู้จักดิน น้ำ ลม ไฟ รู้จักธรรมชาติ รู้จักคน ซึ่งพระองค์
ทรงสรุปให้ฟังในวันหนึ่งว่า ต้องเคารพภูมิสังคม ภูมิ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ
ส่วนสังคม คือ คน ซึ่งเป็นคนในมิติที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ
และค่านิยมของเขาด้วย พระองค์ทรงสอนให้เรารอบรู้หมดทุกอย่างในการทำงาน

“ ทรงสอนให้มองมิติต่างๆ อย่างครบถ้วน
เวลาทำงานพัฒนาจึงต้องมองทุกมิติ ทุกอย่าง
ต้องวางให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและสังคมที่แตกต่างกันไป ”

เช่น เวลาทำโครงการเราคิดแต่จะวางโครงการบนแผ่นกระดาษเท่านั้น แต่เมื่อได้
ถวายงานจึงได้เรียนรู้ว่า กิจกรรมหรือโครงการนี้จะต้องมีครบทุกมิติ แต่ก่อนเราดู
แต่มิติกายภาพ ดูเป็นถนน เป็นสะพาน เป็นตึกอาคาร เราดูเพียงแค่นั้น แต่
พระองค์ทรงสอนให้เห็นถึงมิติของคน หรือความจริงที่ว่า “คน” คือผู้ใช้ถนน
เป็นสิ่งมีชีวิต คนใช้เขาพร้อมจะใช้หรือเปล่า การไปลาดยางถนนในขณะที่เขา
ใช้เกวียนเป็นพาหนะอยู่ ถ้าลาดยางแล้วเขาจะใช้หรือเปล่า เหมาะสมหรือไม่
เพราะฉะนั้น ทรงสอนให้มองมิติต่างๆ อย่างครบถ้วน เวลาทำงานพัฒนาจึง
ต้องมองทุกมิติ ทุกอย่างต้องวางให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและสังคมที่แตกต่าง
กันไป

นอกจากนี้ โครงการต่างๆ มีหลากหลายสาขา ต้องประสานงานกับ
หลายหน่วยงาน เริ่มต้นจากการสร้างแหล่งน้ำ จากแหล่งน้ำก็ต้องมีอาชีพ
เรื่องการเกษตร ปศุสัตว์เข้ามา **หน้าที่หลักๆ ของ สำนักงานเลขานุการ กปร.**
อีกประการหนึ่งคือ เป็นตัวกลางคอยประสานเพื่อให้งานลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งจะ
ทำให้ดีได้ต้องเข้าใจพระราชดำริอย่างแท้จริง พระองค์ทรงมีพระราชกระแสหรือ
พระราชดำริอะไรต้องจดให้หมด ดังนั้น ในการตามเสด็จฯ กลับมาแต่ละครั้ง
จะทำรายงานว่าวันนี้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งอะไรบ้าง เป็นคัมภีร์ ใครจะมา
กล่าวอ้างเป็นอย่างอื่นไม่ได้ รวมทั้งต้องทำบันทึกให้ทีมงานนำไปประสาน ถ้าหาก
จำเป็นจะต้องตั้งเป็นคณะทำงานหรือเป็นกรรมการในระดับโครงการในพื้นที่ ก็ทำ
เป็นโครงการเล็กๆ และประสานการจัดสรรงบประมาณจนครบถ้วนกระบวนการ
ตามพระราชดำริ

“ ทรงตรวจติดตามความก้าวหน้าของโครงการอีกครั้ง
ด้วยพระองค์เอง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย
ในการแก้ไขปัญหของราษฎร
เพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จ ”

งานทุกขั้นตอนต้องถูกต้องเป็นระบบ... ทรงตรวจเยี่ยม
และติดตามความก้าวหน้าของโครงการด้วยพระองค์เอง

หน้าที่ประการต่อมาคือ ติดตามประมวผลผลและถวายรายงาน
ทุก ๓-๔ เดือน ต้องประมวล ติดตามผลกระทบเป็นอย่างไร ประชาชนเขา
เปลี่ยนไปไหม รายได้เป็นอย่างไร สภาพแวดล้อม ป่า น้ำ ได้รับการฟื้นฟูไหม
ต้องติดตามประมวผลอย่างใกล้ชิด ทำเป็นระบบและทูลเกล้าฯ ถวาย จะทำแบบ
หละหลวมไม่ได้ เนื่องจากพระองค์ทรงติดตามเรื่องด้วยพระองค์เอง บางปีถัดมา
เสด็จฯ เข้าในพื้นที่เดิม ในพระหัตถ์จะมีรายงานนั้นอยู่ จริงไม่จริงทรงรู้ โดยทรง
ตรวจติดตามความก้าวหน้าของโครงการอีกครั้งด้วยพระองค์เอง ตลอดจน
พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยในการแก้ไขปัญหาของราษฎรเพื่อให้โครงการ
ประสบความสำเร็จ

ใครๆ มักคิดว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไม่มีใครมา
ตรวจสอบ จริงๆ แล้วไม่ใช่ เราทำกันอย่างเข้มงวดมาก เพราะจะผิดพลาดไม่ได้
ต้องระมัดระวังเพิ่มอีกหลายเท่า เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินการ ไม่ว่าจะ
เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ย่อมส่งผลต่อสถาบัน ต้องระวังทุกอย่างก้าว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งได้กำชับให้หน่วยปฏิบัติห้ามอ้างว่าเป็นโครงการพระราชดำริ ต้องให้
ประชาชนเขาทำด้วยความเต็มใจ

“ งานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จึงได้รับความเชื่อถือว่าเป็นตัวอย่างรัดกุมรอบคอบที่สุด
ไม่มีหน่วยราชการไหนจะทำละเอียดถี่ถ้วนทุกมิติ
เท่ากับที่สำนักงานเลขาธิการ กปร. ทำ
ทำให้ได้รับการยอมรับในเรื่องนี้มาก ”

ทุกโครงการได้รับความเชื่อถือ... ถูกต้อง รัดกุม และรอบคอบ

ทุกโครงการต้องผ่านระบบราชการมีการตรวจสอบไม่ได้มีอภิสิทธิ์อะไร
จำได้ว่านำแบบฟอร์มให้คณะกรรมการการงบประมาณตรวจสอบ ซึ่งเขาเข้มงวดมาก
กับการติดตามประเมินผล เมื่อตรวจสอบแล้วคณะกรรมการการงบประมาณบอกว่า
อยากให้การติดตามประเมินผลของสำนักงานเลขาธิการ กปร. เป็นต้นแบบให้กับ
หน่วยราชการทุกหน่วยดำเนินการตามนี้ด้วย นั่นคือ **งานในโครงการอันเนื่อง
มาจากพระราชดำริจึงได้รับความเชื่อถือว่าเป็นตัวอย่างรัดกุมรอบคอบที่สุด** ไม่มี
หน่วยราชการไหนจะทำละเอียดถี่ถ้วนทุกมิติเท่ากับที่สำนักงานเลขาธิการ
กปร. ทำ ทำให้ได้รับการยอมรับในเรื่องนี้มาก

ถือได้ว่างานประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น
มีสภาพเป็นหน่วยงานเริ่มต้น เหมือนกับอีกหลายหน่วยงานในประเทศ
ที่แตกมาจากสภาพต้น เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและ
แผนพลังงาน

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือ
การรักษาดิน น้ำ ลม ไฟ ทำอย่างไรให้ทรัพยากร
ก็เสื่อมโทรมแล้วฟื้นกลับคืนมา
ก็ทรงแก้ไข ฟื้นฟู และบำรุงรักษา ”

จากสภาพัฒน์... สู่ตึกแดง โรงเรียนนายร้อย จปร.

ต่อมา ผมได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการฯ และทำงานในตำแหน่ง
ผู้อำนวยการศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติของสภาพัฒน์ด้วย และได้
เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นอีกเป็นรองเลขาธิการสภาพัฒน์ ต้องดูแลเรื่องงานบริหารและ
งานวิชาการเพิ่มขึ้น เมื่อปริมาณงานมากขึ้น จึงคิดว่าน่าจะถึงเวลาแยกออกจาก
สภาพัฒน์ เนื่องจากโครงการต่างๆ ขยายเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่สภาพัฒน์ต้อง
สวมหมวกหลายใบ ทำหน้าที่หลายอย่าง งานล้นคน จึงขอแยกสำนักงาน โดยมี
การตรากฎหมายเฉพาะของ สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัด
สำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๓๖ ย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนนายร้อย
จปร. เก่า หรือตึกแดงหลังเล็ก โดยผมดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการ
พิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เป็นคนแรก
ในปี ๒๕๓๖

ต่อมาในปี ๒๕๓๗ ทางรัฐบาลได้ขอให้ผมกลับสภาพัฒน์ เพื่อดำรง
ตำแหน่งเลขาธิการฯ ตอนนั้นผมมีเพียงเงื่อนไขเดียวที่ขอไว้คือ ผมขอทำงานรับใช้
เบื้องพระยุคลบาทด้วย ระหว่างดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒน์ ผมจึงรักษาการ
ตำแหน่งเลขาธิการ กปร. ไปพร้อมกันด้วย จนกระทั่งครบ ๒ ปี

“ ทรงยึดถือเป็นอย่างมากว่า การพัฒนาใดๆ นั้น
จะต้องให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นๆ
ทำอะไรให้คิดถึงภูมิภาคก่อน และให้นึกถึงสังคมหรือคน ”

ทรงให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ... ดิน น้ำ ลม ไฟ

งานที่พระองค์ทรงมีพระราชดำริและทรงงานมาตลอด ช่วยรักษาแผ่นดินไว้ให้เรา ปัญหาสำคัญที่สุด คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ผมคิดว่าเราต้องรักษาดิน น้ำ ลม ไฟ ไว้ให้ได้ เพราะขณะนี้ถูกทำลายไปมาก น้ำเน่า ดินพังทลาย ป่าถูกเผา ต้นไม้ถูกตัด คนบุกรุกป่ากันทุกวัน ตลอดระยะเวลาที่ทรงงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือ การรักษา ดิน น้ำ ลม ไฟ ทำอย่างไรให้ทรัพยากรที่เสื่อมโทรมแล้วฟื้นกลับคืนมา ทั้งทรงแก้ไข ฟื้นฟู และบำรุงรักษา พระองค์ทรงมีรับสั่งแล้วทรงทำให้ดูด้วย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำไม่ต้องมี ๖ แห่ง ทั้งทางภาคกลาง เหนือ อีสาน ใต้ ตะวันออก และตะวันตก ก็เพื่อให้เห็นวิธีการแต่ละภาค ไม่เหมือนกัน

การคิดโครงการแล้วนำมาทำเหมือนกันหมดทั้งประเทศ พระองค์ตรัสว่าไม่ใช่ แต่ละแห่งย่อมมีภูมิสังคม ดิน น้ำ ลม ไฟ กระทบกัน แตกต่างกัน ทรงยึดถือเป็นอย่างมากว่า การพัฒนาใดๆ นั้น จะต้องให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นๆ ทำอะไรให้คิดถึงภูมิภาคก่อน และให้นึกถึงสังคมหรือคน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ปฏิบัติในแต่ละท้องที่ที่ต้องให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะของคนซึ่งมีเรื่องประเพณี หลักปฏิบัติ ค่านิยม แต่ละแห่งไม่เหมือนกัน

“ ก่อนที่พระองค์จะพระราชทานแนวพระราชดำริในการพัฒนา
จะทรงทำการทดลองก่อน ทรงรวบรวมองค์ความรู้เป็นระบบ
แล้วจึงทรงนำมาถ่ายทอด ทรงมีรับสั่งเสมอว่า การที่เราจะแนะนำ
หรือไปสอนเขาต้องระวังให้มาก เพราะหากพลาดไปแล้ว
เราไม่ได้แย่นะ แต่เขาจะแย่ ”

ทรงคิดค้นวิธีแก้ปัญหา จนเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอด
และขยายผลสู่การปฏิบัติจริง

ตลอดระยะเวลากว่า ๖๕ ปีที่ผ่านมา ทรงคิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหา
เฉพาะหน้า แน่นนอนที่สุดประชาชนบ่อนความต้องการเข้ามา เราสนอง แต่ใน
ขณะที่เราสนองการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน น้ำ ลม ไฟ อาชีพ และปัญหาสารพัด
ที่แอบแฝงอยู่ ไม่ใช่โครงการที่รักษาหายหรือให้แล้วก็จบ พระองค์ทรงเป็น
องค์ความรู้ ให้แต่ละแห่งที่ไปช่วย เกิดบทเรียนขึ้นมา ให้มีการถ่ายทอด
ต่อเนื่องกัน ด้วยเหตุนี้ แหล่งความรู้จึงมีอยู่มากมายตามโครงการต่างๆ ซึ่งน่าเสียดาย
ที่ทุกคนมองข้ามไป

ก่อนที่พระองค์จะพระราชทานแนวพระราชดำริในการพัฒนา จะทรง
ทำการทดลองก่อน ทรงรวบรวมองค์ความรู้เป็นระบบ แล้วจึงทรงนำมาถ่ายทอด
ทรงมีรับสั่งเสมอว่า การที่เราจะแนะนำหรือไปสอนเขาต้องระวังให้มาก เพราะ
หากพลาดไปแล้ว เราไม่ได้แย่นะ แต่เขาจะแย่ เช่น เราไปแนะนำให้เขาปลูกอะไร
สักอย่าง ถ้าได้ผลก็ดีไป แต่ถ้าไม่ได้ผล เขาแย่ เพราะฉะนั้น เราต้องระวังให้มาก
และที่แยกว่านั้นคือ ต้นไม้ที่เราแนะนำให้เขาปลูก กว่าจะรู้ว่าสำเร็จหรือไม่ ใช้เวลา
๔-๕ ปี เพราะฉะนั้น เรื่องเกษตร ดิน น้ำ ลม ไฟ ต้องระวังอย่างมาก เพราะเมื่อ
พลาดแล้วฟื้นกลับคืนยาก ไม่เหมือนเรื่องอุตสาหกรรมหรือเรื่องอื่นๆ ที่สามารถ
ไปกู้เงินมาดำเนินการต่อได้ เรื่องธรรมชาติฟื้นกลับมายากที่สุด

“ เราทำงานอย่างจริงจัง มีการบริหารจัดการ มีการทดลองหรือห้องทดลอง เริ่มจากในวังเป็นห้องทดลอง ส่วนพระองค์ และมีเป้าหมายสำคัญคือถ่ายทอดความรู้ ”

จากห้องทดลองในพระราชวัง... ถ่ายทอดสู่ประชาชน

หากย้อนกลับไปดูประชาชนที่เราช่วยอยู่ ที่เขาพัฒนาตัวเองสำเร็จ และประชาชนได้มาเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้น หรือที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้ช่วยเหลือประชาชนเป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่นสรุปรวมไว้ เราทำงานอย่างจริงจัง มีการบริหารจัดการ มีการทดลองหรือห้องทดลอง เริ่มจากในวังเป็นห้องทดลอง ส่วนพระองค์ และมีเป้าหมายสำคัญคือถ่ายทอดความรู้ ซึ่งก่อนเกษียณอายุราชการ ผมได้รวบรวมทฤษฎีและแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ จัดทำเป็นหนังสือทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งผมภูมิใจที่สุด เพราะยังสามารถใช้ได้จนทุกวันนี้ เช่น หากพบปัญหาดินอย่างนี้มีคำตอบ มีวิธีการซึ่งล้วนได้พิสูจน์แล้ว ถ่ายทอดไว้หมดว่า ล้มเหลวหรือสำเร็จอย่างไร

การดำเนินงานต่างๆ เหล่านี้จะว่าไปแล้ว เริ่มจากหน่วยงานเล็กๆ ที่สภาพัฒน์ผู้มีหน้าที่พัฒนาประเทศนั่นเองซึ่งได้ทำมาก่อนแต่ไม่ได้นำไปพัฒนาต่อยอด ทำตั้งแต่สมัยผมรับผิดชอบเป็นผู้อำนวยการศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ โดยมีการนำปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ รวมถึงจัดทำข้อมูลและตัวชี้วัดความยากจนต่างๆ รวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐาน แล้วผมก็นำงานจากสภาพัฒน์มาต่อยอดที่สำนักงาน กปร.

“ พระราชดำริของพระองค์คือ การพัฒนาต้องเริ่มจาก
จุดเล็กๆ ก่อน ต้องพื้พื้กัน และก้าวไปที่ละก้าว...
ทรงสอนให้รู้จักคน ให้เรารู้จักเป็นคน ที่รู้จักการให้
พระองค์ตรัสมาตลอดคือ ไม่นึกถึงตัวเราเป็นเบื้องต้น
ให้นึกถึงคนอื่น คือ ให้เสียสละ ”

การพัฒนาต้องเริ่มจากจุดเล็กๆ ก้าวทีละก้าวอย่างพื้พื้กัน

ดังนั้น ทุกย่างก้าวต้องระวังอย่างที่สุด พระองค์ทรงกำชับเสมอว่า
อย่าลัดขั้นตอน เป็นพระราชดำริของพระองค์คือ การพัฒนาต้องเริ่มจากจุดเล็กๆ ก่อน
ต้องพื้พื้กัน และก้าวไปที่ละก้าว (step by step) รวมทั้งยังทรงเป็นนักพัฒนา
ที่มีความเป็นศิลปิน ทำแล้วต้องสวยงามด้วย เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ
ทุกศูนย์จะสวยงามและสอดคล้องกับธรรมชาติ ความคิดต้องสวยงามแล้วย้อนกลับมา
พฤติกรรมต้องสวยงามด้วย เพราะฉะนั้น ย้อนมาตอนต้นเรื่อง ที่พระองค์ทรงสอน
ให้รู้จัก ดิน น้ำ ลม ไฟ ทรงสอนให้รู้จักคน ให้เรารู้จักเป็นคน ที่รู้จักการให้
พระองค์ตรัสมาตลอดคือ ไม่นึกถึงตัวเราเป็นเบื้องต้น ให้นึกถึงคนอื่น คือ
ให้เสียสละ

มูลนิธิริยพัฒนา... เพื่อการพัฒนาอย่างครบวงจร

ในช่วงปี ๒๕๓๑ ขณะอยู่ที่จังหวัดสกลนคร มีเหตุการณ์หนึ่งคือ
มีงานชิ้นหนึ่งล่าช้ามาก จนไม่ทันการณ์และส่งผลกระทบต่อผู้คนลำบาก และ
หลายครั้งเวลาเราไปทำงานแล้วต้องแข่งกับเวลา แข่งกับฤดูกาลของธรรมชาติ
ไม่เช่นนั้นต้องรออีก ๔-๕ เดือน ประชาชนจะพลาดโอกาส ต้องรอวงจรอีกรอบ
ต้องรอเริ่มต้นใหม่อีก เราจึงต้องรู้ช่วงจังหวะ ธรรมชาติ และธรรมะ ผมจึงมีธรรม
อยู่ ๒ ข้อ คนธรรมดา และธรรมชาติ

“ เพื่อให้การพัฒนาครบวงจร
จึงทรงให้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นมาพร้อมพระราชทานชื่อ
“มูลนิธิชัยพัฒนา” ซึ่งทรงรับสั่งว่า
พระองค์จะทรงเป็นองค์นายกิตติมศักดิ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการมูลนิธิฯ ”

เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้แล้ว พระองค์ตรัสถามผม “ทำแบบโจ” เป็น
หรือเปล่า ทรงมีพระอารมณ์ขัน ทรงให้ความรู้และทดสอบเข่าวแบบฉบับปล้น
โจ คือทำแบบองค์กรเอกชน หรือ NGO นั้นเอง

ถ้าเช่นนั้นต้องสร้างเครื่องมือใหม่ เพื่อให้การพัฒนาครบวงจร จึงทรง
ให้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นมาพร้อมพระราชทานชื่อ “มูลนิธิชัยพัฒนา” ซึ่งทรงรับสั่งว่า
พระองค์จะทรงเป็นองค์นายกิตติมศักดิ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการมูลนิธิฯ และโปรดเกล้าฯ
ให้ผมเป็นกรรมการและเลขาธิการ

พระองค์ทรงมีรับสั่งว่า การแก้ปัญหาของประชาชนและประเทศชาติ
ไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นงานยาก การเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหา เหมือนกับ
การเข้าสงคราม แต่เป็นการทำสงครามที่ไม่ใช้อาวุธ เป็นการต่อสู้กับปัญหา
เพื่อนำไปสู่ชัยชนะ โดยใช้กระบวนการพัฒนานำไปสู่ความสำเร็จ จึงเป็นที่มา
ของชื่อ “มูลนิธิชัยพัฒนา” ดังนั้น ในทัศนะของพระองค์ กระบวนการพัฒนา
ทั้งเรื่องสังคม การเมือง หรืออะไรก็ตาม ต้องพัฒนาคนด้วย

“ หลังจากตั้งมูลนิธิฯ ขึ้นมาแล้วงานจึงไม่สะดุด
เนื่องจากมูลนิธิฯพัฒนาสามารถทำงานได้ ๒๔ ชั่วโมง ”

ต้องพัฒนา “คน” และอาศัย “ศรัทธา” การพัฒนาจึงจะประสบผลสำเร็จ

นอกจากนี้ ทรงมีรับสั่งว่าอย่าไปเรียไรเขา แล้วพระองค์พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์มาให้ดำเนินงานจำนวนหนึ่ง เมื่อทำอะไรแล้วให้แจ้งข่าวสารเผยแพร่ให้ประชาชนรับรู้ และเมื่อเขาศรัทธา เขาก็จะให้เงินมาเอง เราจึงมีวารสารเผยแพร่ ออกสื่อเป็นข่าวบ้าง หลังจากที่ทรงมีรับสั่งในวันนั้น เงินบริจาคเข้ามาตลอด เรียกได้ว่ามีจำนวนเพียงพอ แล้วก็ไม่เคยหยุด ไม่ว่าจะยามวิฤกตหรือไม่ก็ตาม จำนวนเงินที่ได้รับบริจาคมก็ยังคงเส้นคงวาอยู่ตลอด เพราะฉะนั้นคำว่า “ศรัทธา” จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา รวมถึงการพัฒนาและแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าแก้ตรงจุดนี้ไม่ได้ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

ดังนั้น ต้องพัฒนาคนและอาศัย “ศรัทธา” การพัฒนาจึงจะประสบความสำเร็จ โดยตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ เป็นต้นมาจนกระทั่งปี ๒๕๔๒ ผมจึงมี ๒ มือมือหนึ่งคือมือของหน่วยงานราชการ เป็นเลขาธิการ กปร. ใช้งบของทางราชการ ส่วนมืออีกข้างหนึ่งคือ เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ใช้งบส่วนพระองค์ ดังนั้นหลังจากตั้งมูลนิธิฯ ขึ้นมาแล้วงานจึงไม่สะดุด เนื่องจากมูลนิธิฯพัฒนาสามารถทำงานได้ ๒๔ ชั่วโมง สามารถส่งเด็ยวุ่นๆออกได้เด็ยวุ่นๆเลย หรือสามารถออกไปก่อน หรือจะใช้ไปเลยก็ได้ ถ้าทางนี้กระบวนการซ้ำ จะมาใช้ทีหลังก็ยังได้ เพราะฉะนั้น ก็ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงานมาก

“ตลอดช่วงระยะเวลาที่ได้ถวายงาน ทำให้ได้เรียนรู้อีกอย่างหนึ่งว่า
ระหว่างที่พระองค์ทรงงานพัฒนาอยู่นั้น
จะทรงสร้างระบบบริหารไปด้วย
เป็นสิ่งที่น่าทึ่งที่นักพัฒนาทุกคนควรคำนึงถึงด้วย ”

ทั้ง กปร. และมูลนิธิชัยพัฒนา ดำเนินงานควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ

ผมดำรงตำแหน่งเลขาธิการฯ ทั้ง ๒ แห่ง จนกระทั่งผมเกษียณในปี ๒๕๔๒ จึงแยกสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนาออกมาอยู่ที่สนามเสือป่า แต่ว่างานก็ยังเดินคู่กันไป กล่าวคือ พอมูลนิธิชัยพัฒนาพบกับปัญหาทางโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นโครงการใหญ่ๆ ต้องใช้งบประมาณมาก เราก็จะส่งไปที่ สำนักงาน กปร. ซึ่งจะรับช่วงต่อ ในมุมกลับกัน หากสำนักงาน กปร. พบปัญหาอะไร เช่น ไม่สามารถเบิกงบประมาณได้ทัน แต่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ก็ส่งมาให้มูลนิธิชัยพัฒนา และพระองค์ทรงมีรับสั่งให้ทั้ง ๒ หน่วยงานไปอยู่ด้วยกัน โดยในวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔ เราก็จะย้ายสำนักงานไปอยู่ด้วยกัน ตรงบริเวณหลังอนุสาวรีย์รัชกาลที่ ๘ เจริงสะพานพระราม ๘

ทรงสร้างระบบบริหารและพัฒนาคบวงจรอย่างต่อเนื่อง

ตลอดช่วงระยะเวลาที่ได้ถวายงาน ทำให้ได้เรียนรู้อีกอย่างหนึ่งว่า
ระหว่างที่พระองค์ทรงงานพัฒนาอยู่นั้น จะทรงสร้างระบบบริหารไปด้วย
เป็นสิ่งที่น่าทึ่งที่นักพัฒนาทุกคนควรคำนึงถึงด้วย เช่น การพัฒนาชนบทควรใช้
กระบวนการอย่างนี้ จะต้องสร้างกลไกอะไรบ้างเพื่อให้งานพัฒนาบรรลุผล

“ การให้ความช่วยเหลือจะต้องมีการบูรณาการ
เห็นตัวอย่างได้ชัดเจนจากเหตุการณ์สึนามิ ในเบื้องต้น
ต้องสร้างบ้านให้ประชาชนได้อยู่อาศัย...

โดยคิดเพื่อถึงวิถีชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนไปด้วย ”

ดังจะเห็นว่า ทรงให้จัดตั้งมูลนิธิต่างๆ โดยแต่ละมูลนิธิมีหน้าที่ต่างกันไป เมื่อเกิด
ภัยพิบัติ น้ำท่วม ไฟไหม้ หรือสึนามิ มูลนิธิต่างๆ เช่น มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
จะรีบออกไปแจกถุงยังชีพก่อน ช่วงนั้นแม้จะไม่เห็นมูลนิธิช่วยพัฒนาเป็นข่าว
ในการให้ความช่วยเหลือ แต่แท้ที่จริงแล้วมูลนิธิช่วยพัฒนาได้เริ่มงานแล้ว โดยนำ
ทีมลงไปสำรวจเก็บข้อมูลในพื้นที่ และให้ความช่วยเหลือในรายละเอียด
ในเรื่องอื่นๆ ที่ทุกคนคาดไม่ถึง เช่น การแจกเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือคน
ในพื้นที่ประสบภัย แต่ละคนจะได้รับไม่เหมือนกัน เราต้องศึกษาถึงความต้องการ
และความจำเป็นของเขาด้วย อาจแจกเมล็ดแตงโมไปสัก ๕ กล่อ่ง สำหรับ
ปลูกไว้ขาย เมล็ดผักบุ้งอีก ๒ กล่อ่ง เมล็ดคะน้าอีก ๒ กล่อ่ง สำหรับปลูกไว้กิน
และขาย เป็นต้น

นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือจะต้องมีการบูรณาการ เห็นตัวอย่าง
ได้ชัดเจนจากเหตุการณ์สึนามิ ในเบื้องต้นต้องสร้างบ้านให้ประชาชนได้อยู่อาศัย
แต่การสร้างนี้ไม่ใช่แค่สร้างบ้านให้อยู่เท่านั้น ต้นแบบของบ้านที่มูลนิธิช่วยพัฒนา
วางไว้ สร้างไว้โดยคิดเผื่อถึงวิถีชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งขณะนี้
เหตุการณ์สึนามิผ่านไป กว่า ๖ ปี งานยังไม่สิ้นสุด แต่ยังคงเชื่อมโยงบูรณาการ
ถึงเรื่องการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยได้นำเด็กๆ ไปฝึกเรียนวิชาการโรงแรม
เมื่อจบแล้วให้เขาใช้บ้าน ๑๐ หลัง มาทำเป็นโฮมสเตย์ (Home Stay) ให้เขา

“ พระองค์จะประทับนั่งพับเพียบอยู่บนพื้นดิน
รับสั่งกับชาวบ้าน เป็นชั่วโมงๆ เป็นภาพปกตินะ
ไม่ใช่ภาพนานๆ เกิดสักที... ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน
ทรงคุกเข่าต่อหน้าประชาชน ”

จัดระบบบริหารจัดการกันเอง เพื่อยึดเป็นอาชีพอีกทางหนึ่ง โดยเขาก็ยังสามารถจับปลาไปขายได้ และเราก็มีโรงงานแปรรูปปรับซึ้ออยู่ นำมาแปรรูปเป็นกะป็น้ำปลา ปลาหยอง แสมปลา และสเต็กปลา ส่งขายโรงแรม เป็นอาชีพต่อเนื่องไปไม่รู้จบและครบรอบด้าน

ทรงงานใกล้ชิดประชาชน... ทรงมีพระราชวิธีะอุตสาหะ ในการช่วยเหลือพสกนิกร

การตามเสด็จฯ นั้นมีเหตุการณ์มากมายที่ทำให้ผมประทับใจ ซึ่งเป็นภาพที่ประชาชนไทยคุ้นตา เช่น ชาวบ้านนุ่งผ้าขาวม้าก็เข้าเฝ้าฯ ได้ และพระองค์จะประทับนั่งพับเพียบอยู่บนพื้นดินรับสั่งกับชาวบ้านเป็นชั่วโมงๆ เป็นภาพปกตินะ ไม่ใช่ภาพนานๆ เกิดสักที เสด็จฯ ครั้งใดก็ทรงปฏิบัติอย่างนี้ทุกครั้ง ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน ทรงคุกเข่าต่อหน้าประชาชน เป็นภาพที่ลืมไม่ได้

นอกจากนี้ เสด็จพระราชดำเนินบุกป่าฝ่าดง ขึ้นเขาลงห้วย ข้ามลำน้ำ บางทีมีเส้นทางเดินเล็กๆ ข้างล่างเป็นเหว ก็เสด็จพระราชดำเนิน ไม่ทรงคำนึงว่าจะมีอะไรขวางกั้น ฝนจะตกแดดจะออกไม่ใช่ปัญหา มีอยู่ครั้งหนึ่งต้องหยุดรถพระที่นั่ง เพื่อแกะตัวทากออกจากพระวรกาย น้ำท่วมก็เสด็จพระราชดำเนิน

“ ประชาชนหวงจากพระองค์ พอเห็นพระเจ้าแผ่นดินเสด็จฯ มา
เขาไขว่คว้า เขาชอบมาระบายความทุกข์กับพระองค์ว่า
เขาลำบากยากเย็น เขาจะกราบบังคมทูลระบายปัญหาต่างๆ ”

ลุยน้ำเข้าไป บางที่เราขอเปลี่ยนจุดเพราะฝนตกน้ำท่วมหมดแล้ว แต่ไม่ทรงเปลี่ยน
เสด็จพระราชดำเนินลุยน้ำเข้าไป แสดงถึงพระราชวิริยะอุตสาหะในการช่วยเหลือ
พสกนิกรของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

บางทีน้ำเสด็จฯ พระองค์หลงทางก็บ่อย ทั้งๆ ที่มีแผนที่ มีเครื่องมือ
เครื่องมือพอสมควร มีครั้งหนึ่งที่ภาคใต้ ทรงเปลี่ยนจุดโดยกะทันหัน วันนั้นเสด็จฯ
ไปพื้นที่โครงการพัฒนา “พรุฒเมฆ” ที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ย่ำค่ำแล้ว
ทรงมีรับสั่งว่าจะไปทอพระเนตรอีกจุดหนึ่ง ต้องเปลี่ยนแผนกันกลางป่า กลางสวน
จนได้มีโอกาสพบลุงวาเด็ง ก็วันนั้นเอง สนุกสนานที่สุด

พระราชกรณียกิจของพระองค์ แตกต่างจากพระมหากษัตริย์ทั่วโลก

เพราะพระองค์ทรงรักแผ่นดิน ทรงรักประชาชน จึงทรงทำทุกสิ่ง
ทุกอย่างให้แผ่นดิน ให้ประชาชนมีความสุข ขณะที่ทรงมีโอกาสแปรพระราชฐาน
ได้ทอพระเนตรเห็นความทุกข์ของประชาชน เสด็จฯ ออกเยี่ยมเยียนราษฎรและ
โครงการต่าง ๆ เสด็จฯ ออกยามบ่าย และเสด็จฯ กลับที่ประทับยามดึกแก่ๆ
ทุกวัน เสด็จฯ แปรพระราชฐานที่หัวหินก็ทรงเจออากาศร้อน เสด็จฯ ได้ทรงเจอฝน
แน่นอน อีสานร้อนสลับหนาว และภาคเหนือก็หนาวเหน็บ โดยเฉพาะภาคเหนือ

“ พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงรับฟังปัญหา ทรงเข้าไปแก้ไข ไม่ทรงวางเฉย...

จนกระทั่งต่างประเทศยกย่องพระองค์ว่าทรงเป็น Working Monarch พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงงาน ”

ถนนหนทางทุรกันดาร ประทับเฮลิคอปเตอร์เกือบทุกครั้ง ทรงลงจากเฮลิคอปเตอร์ บางครั้งต้องเสด็จพระราชดำเนินเป็นระยะไกลๆ ข้ามน้ำเขาลงหุบห้วยผ่านไป ในนาข้าว บางที่ฝนตก แต่มิได้ทรงปริพระโอษฐ์บ่นอะไรเลยแม้แต่น้อย แล้วประการ ถัดไปคือ ประชาชนหวังจากพระองค์ พอเห็นพระเจ้าแผ่นดินเสด็จฯ มา เขาไขว่คว้า เขาขอบมาระบายความทุกข์กับพระองค์ว่าเขาลำบากยากเย็น เขาจะกราบบังคมทูลระบายปัญหาต่างๆ

พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงรับฟังปัญหา ทรงเข้าไปแก้ไข ไม่ทรงวางเฉย ซึ่งพระองค์จะทรงวางเฉยก็ได้ จะส่งหน่วยราชการต่าง ๆ ไปก็ได้ แต่ทรงเลือกที่จะทรงทำด้วยพระองค์เอง อันนี้คือจุดแตกต่าง จนกระทั่งต่างประเทศ ยกย่องพระองค์ว่าทรงเป็น Working Monarch พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงงาน มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ไหนบ้าง ทรงงานต้องทรงพระดำเนินบุกลุยป่าลุยดง กลางค้ำกลางคิน ไม่ว่าฝนตกหรือแดดออกก็ตาม

เพราะฉะนั้น ถึงมีความรู้สึกว่าการงานนี้หยุดไม่ได้ งานหนักอย่างไร เราก็สนุก พอเจอความทุกข์ของประชาชนแล้ว เราช่วยได้สำเร็จ ปัญหาลุล่วงไป ประชาชนก็หลุดจากทุกข์เรื่องนั้น ทำให้เรามีความสุขไปด้วย ความสุขอย่างนี้ ซื้อไม่ได้ เราอาจจะซื้อเงินไปซื้อของแพงๆ อะไรเล่น สิ่งนั้นไม่ใช่ความสุข เป็นความสนุก

แต่นี้เป็นความสุขที่เราได้มาจากการถวายงาน พื้นที่บางแห่งแห่งแล้งมา ๓-๔ ปีแล้ว ฝนไม่ตกเลย ก็เสด็จฯ ไปสร้างอ่างเก็บน้ำ พอเราไปอีกปีหนึ่ง โอ้โห ความสมบูรณ์พูนสุขเกิดขึ้น ถึงแม้เราไม่ใช่คนอยู่ตรงนั้น แต่เหมือนได้แบ่งส่วนของความสำเร็จนั้นมาให้เราด้วย เราเป็นผู้ปฏิบัติคนหนึ่ง เราก็มีความสุข แล้วยังมีคุณค่ามากกว่าเงินทองหลายเท่า เงินทองซื้อไม่ได้ บางคนมีเงินทองก็ไม่มีโอกาสที่จะทำ ตรงนี้ต่างหากละ ที่มีค่า

วันหนึ่งหลายปีมาแล้ว พระองค์ทรงมีรับสั่งเป็นปริศนากับพวกเรา ที่ถวายงาน โดยทรงมีรับสั่งลอย ๆ ขึ้นมาว่า

“ทำไมพระเจ้าอยู่หัวต้องเหน็ดเหนื่อยอยู่อย่างนี้
ที่ต้องเหน็ดเหนื่อย ก็เพราะประชาชนยังยากจนอยู่
และเมื่อเขายากจน เขาจึงไม่มีอิศรภาพ เสรีภาพ
และเมื่อเขาไม่มีอิศรภาพ เสรีภาพ
เขาจึงเป็นประชาธิปไตยไม่ได้”

ฉะนั้นการปูพื้นฐานของประชาธิปไตย มิใช่เรื่องกฎหมาย ระเบียบ กติกา เพียงอย่างเดียว หากพื้นฐานจริง ๆ คือต้องพัฒนาประชาชนให้หลุดพ้นจากความยากจนก่อน จึงจะเป็นประชาธิปไตยได้

“ แม้พระองค์จะประทับอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช
ก็ยังคงงานไม่ได้หยุด ในห้องประทับติดตั้ง
คอมพิวเตอร์และระบบไอทีเชื่อมโยง
ฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ”

ยังทรงงานด้วยพระราชหฤทัยห่วงใยพลสกนิกร

ในสายตาของพวกเราคนไทยมองพระองค์ว่าทรงไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย เมื่อเหลียวกลับมามดูในวันนี้ต้องอย่าลืมว่า ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษาแล้ว จะให้พระองค์เสด็จพระราชดำเนินออกพื้นที่สมบุกสมบัน ตากแดดตากฝน ข้ามเขาลูกแล้วลูกเล่าเหมือนแต่ก่อนนี้ไม่ได้แล้ว ในฐานะที่ทรงงานต่อเนื่องมาอย่างหนัก และยาวนานอย่างพระองค์ ทรงเหน็ดเหนื่อยมากแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของเราที่ต้องแบกรับถ่ายทอดงานต่างๆ แทนพระองค์เสียที อย่านำให้ทรงแบกอะไรมาเหมือนแต่ก่อน แม้วันนี้อาจจะไม่ได้เห็นพระองค์เสด็จฯ ออกพื้นที่ แต่พระองค์ก็ยังทรงงานอยู่ทุกวัน

ทุกวันนี้ แม้พระองค์จะประทับอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ก็ยังทรงงานไม่ได้หยุด ในห้องประทับติดตั้งคอมพิวเตอร์และระบบไอทีเชื่อมโยงฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ทั้งกรมชลประทาน กรมอุตุนิยมวิทยา และระบบสารสนเทศเพื่อการเกษตรตลอด ๒๔ ชั่วโมง เพื่อทรงติดตามการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ หากมีแม่ข้าวพายุก่อตัวที่ไหนสักแห่ง พระองค์จะทรงมีรับสั่งและทรงชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหา พร้อมทั้งทรงให้หน่วยงานในพระองค์เตรียมพร้อม

“การที่รักชาติ บ้านเมือง ก็พระองค์ทรงเคยมีรับสั่งไว้
ก็คือ “การดูแล” เรื่อยบอกว่ารักเฉยๆ หรือ
แค่ยื่นตรงการพองชาติ เราจะต้องลงมือทำด้วย”

ทันที รวมถึงทรงมีพระราชดำริเพิ่มเติมว่าจะแก้ไขสิ่งใด เมื่อพระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งมายังหน่วยปฏิบัติการอย่างพวกเราให้รับไปทำต่อ จึงทำให้มีงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ช่วยกันลงมือทำ... กล้วยในหลวง

พระองค์ทรงเคยมีรับสั่งว่า **ธรรมชาติปรับตัวไว้หมดแล้ว แต่เราละเลยผลสุดท้ายก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้** เช่น แม่น้ำลำคลอง เราก็ไปปลูกบ้านยื่นลงไป ในแม่น้ำ ทั้งขยะจนทำให้ตื้นเขิน สิ่งเหล่านี้ต้องระวัง การที่รักชาติ บ้านเมืองที่พระองค์ทรงเคยมีรับสั่งไว้ ก็คือ “การดูแล” เรื่อยบอกว่ารักเฉยๆ หรือแค่ยื่นตรงการพองชาติ เราจะต้องลงมือทำด้วย รักษาดิน น้ำ ดูแลเรื่องมลพิษ ขยะ ควบคุมบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้นต่อไปนี้จะมีชีวิตอยู่ด้วยการปล่อยปละละเลยไม่ได้แล้ว เป็นหน้าที่ของเราต้องทำทุกคน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงเมตตาปลงฝังแผ่นดิน

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ผู้ทรงเมตตาแห่งแผ่นดิน

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

WS: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓ นั้น จวบจนถึงปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์แก่ปวงชนชาวไทย และนานาชาติว่า พระองค์ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดิน ที่ทรงนำพาประเทศไทย เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน และพสกนิกรอยู่อย่างร่มเย็นภายใต้พระบารมี

ทรงใช้ “ธรรม” ในการครองแผ่นดิน

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” เป็นหลักการเงื่อนไขในการครองแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยทรงประกาศว่าจะทรงใช้ธรรมะเป็นฐานหลักในการครองแผ่นดินของพระองค์

พระองค์ตรัสว่า **ธรรมะ คือ ความดี ความถูกต้อง หรือความยุติธรรม** ตลอดระยะเวลากว่า ๖๕ ปี ที่ทรงครองราชย์ ได้ทรงปฏิบัติพระองค์อยู่ในธรรมะ ๑๐ ประการ หรือทศพิธราชธรรม โดยเคร่งครัด อันได้แก่ ๑. ทาน ทรงเป็นผู้ให้ ๒. ศีล หรือความประพฤติดีงาม ทรงตั้งมั่นอยู่ในศีล ๓. บริจาคะ ทรงบริจาคหรือทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ ๔. อาชวะ ทรงมีความซื่อตรง ๕. มัทวะ ทรงมีความอ่อนโยน ๖. ตบะ ทรงมีความเพียร ๗. อักโกรธะ ทรงไม่โกรธ

๘. อวิหิงสา ทรงไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๙. ชันติ ทรงมีความอดทน และ ๑๐. อวิโรธนะ ทรงไม่ประพฤตินิรันดร

บำบัดทุกข์ บำรุงสุข... เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน

พระองค์ทรงกำหนดเป้าหมายในการครองแผ่นดิน “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยการพัฒนาช่วยเหลือประชาชน ผลของการดำเนินการพัฒนาดังกล่าวจะต้องนำมาซึ่งประโยชน์สุข นั่นคือประโยชน์ที่มาพร้อมกับความสุขของประชาชนเป็นสำคัญ

ในช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น สภาพเศรษฐกิจไทยยังคงบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ภาวะความเป็นอยู่ของคนไทยอึดอัดฝืดเคือง ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินกลับจากทรงศึกษาในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี ๒๔๙๓ ทรงมีพระราชดำริเริ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยเหลือพสกนิกรให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยพระราชดำริแรกเริ่มที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรเป็นพระราชดำริด้านการแพทย์และงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่

เบนบออยู่ได้... คนในเมืองก็อยู่ได้

การพัฒนาในระยะต่อมาเริ่มเป็นระบบมากขึ้น ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จฯ เยี่ยมเยียนพสกนิกรในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ นับตั้งแต่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ทำให้พระองค์ได้ทรงสัมผัสและทรงทราบปัญหาพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรน้ำ ซึ่งนับเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด จึงทรงตัดสินใจว่าจำเป็นต้องทำงานเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือประชาชนของพระองค์

“โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนใหญ่
จึงเน้นในเรื่องการเกษตร เพราะพระองค์ทรงเห็นว่า
การเกษตรเป็นหลักของประเทศและเป็นรากฐานของชีวิต”

แนวพระราชดำริและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย หรือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่งผลให้มีการพัฒนาให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เพื่อเป็นฐานสำคัญของชาติบ้านเมืองและประชาชนในการพัฒนาประเทศ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนใหญ่จึงเน้นในเรื่องการเกษตร เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าการเกษตรเป็นหลักของประเทศและเป็นรากฐานของชีวิต ทรงเคยตรัสไว้ว่า “ถ้าชนบทอยู่ได้ คนในเมืองก็อยู่ได้” โดยพระองค์ได้ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขให้การพัฒนาเป็นงานที่ดำเนินการไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย และสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น

นอกจากนั้นประโยคที่เรียบง่ายที่ทรงมีรับสั่งมาตลอดคือ **ขอให้บ้านเมืองของเรา ประชาชนชาวไทยพอมีพอกินกัน** คำว่า “พอมีพอกิน” เป็นคำที่ยิ่งใหญ่ ถ้าประเทศใดไม่พอมีพอกินแล้ว ความสงบสุข ความผาสุกคงจะไม่เกิดขึ้นบนแผ่นดินนั้นอย่างแน่นอน ดังนั้น **พระองค์จึงทรงพยายามสร้าง “ความมีกินกับความพอกิน” ให้เกิดขึ้นบนแผ่นดินไทย** ซึ่งเราเคยกล่าวได้อย่างภาคภูมิใจว่า ไทยเป็น ๑ ใน ๗ ประเทศ ของโลกที่มีอาหารเหลือกิน โดยเฉพาะข้าวซึ่งสามารถนำไปขายเลี้ยงชาวโลกได้ และยามใดที่ประเทศชาติเกิดวิกฤตขึ้นมา ก็ได้ข้าวที่ช่วยให้เรารอดพ้น และกลับมีความสุขขึ้นมาได้อีก

โครงการหลากหลาย... มุ่งช่วยพสกนิกรและพัฒนาประเทศ

สำหรับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ทรงคิดค้นขึ้นเพื่อลดความไม่สมดุลในสังคมไทย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) รับผิดชอบ ปัจจุบันมีมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

นอกจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้วยังมีโครงการส่วนพระองค์ ซึ่งเป็นการค้นคว้า วิจัยทดลอง เช่น โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา และเมื่อผลการทดลองเป็นที่ถ่องแท้แก่พระราชหฤทัยว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้ และเป็นการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลดี จึงพระราชทานเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีนั้นๆ ไปสู่เกษตรกรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างกับสถานการณื

เมื่อปี ๒๕๓๑ พระองค์ทรงจัดตั้ง “มูลนิธิชัยพัฒนา” ขึ้น โดยทรงดำรงตำแหน่งองค์นายกกิตติมศักดิ์ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการ วัตถุประสงค์ของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในงานพัฒนาด้านต่างๆ โดยเน้นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแผนงานโครงการของรัฐที่มีอยู่แล้ว แต่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมโครงการพัฒนาของรัฐที่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขกฎระเบียบ หรืองบประมาณ จนทำให้การดำเนินงานล่าช้าไม่ทันกับสถานการณ์ ในการช่วยเหลือประชาชน มูลนิธิชัยพัฒนาจะเข้าไปช่วยเหลือตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดความรวดเร็วขึ้น

“หลักการสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ จะทรงเน้นการปฏิบัติให้ลูกศิษย์ดู และจงใจให้มาสนใจเอง”

เป้าหมายที่สำคัญของมูลนิธิฯ เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ให้มีความร่มเย็นเป็นสุขและอยู่ดีกินดี อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศคือ “ชัยชนะแห่งการพัฒนา”

มูลนิธิฯ พัฒนาได้ดำเนินงานโครงการต่างๆ จำนวนมากตามแนวพระราชดำริ ได้แก่ ด้านการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนา การเกษตร การพัฒนาสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอื่นๆ รวมทั้งงานเฉพาะกิจต่างๆ เช่น ร่วมกับสภาอากาศไทยให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ประสบภัยจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปลายปี ๒๕๔๗ ใน ๖ จังหวัดภาคใต้ โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากดินถล่มที่จังหวัดอุตรดิตถ์ ปี ๒๕๔๙ เป็นต้น

ทรงสอนงานและพระราชทานหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์จะทรงเน้นการปฏิบัติให้ลูกศิษย์ดู และจงใจให้มาสนใจเอง ไม่เคยทรงสั่งหรือทรงบังคับให้ทำ จะทรงสอนอย่างละเอียดให้เข้าใจทุกแง่มุม และที่สำคัญทรงเน้นเสมอว่า การสอนควรยึดรากฐานเดิมของสังคมไทยไว้ ไม่ควรคัดลอกจากต่างประเทศมากเกินไป แต่อาจนำหลักการมาเปรียบเทียบได้ เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้ขาดความเป็นตัวของตัวเอง และที่ผ่านมาพระองค์พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งถ้าสนใจศึกษาโครงการฯ ที่พระองค์พระราชทานจะได้รับความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย

“ พระองค์ทรงสอนเสมอว่า การไปทำโครงการหรือกิจกรรม
ในพื้นที่ใด ควรให้ความเคารพกับคำว่า “ภูมิสังคม”
โดยต้องปรับตัวเราให้เข้ากับธรรมชาติของสถานที่ที่ไป
รวมทั้งต้องรู้จักเคารพคน ดูความต้องการ
และความพร้อมของคนในพื้นที่นั้นๆ ”

สำหรับการใช้ชีวิตของประชาชนในปัจจุบันท่ามกลางกระแส “บริโภคนิยม” ซึ่งมี “กิเลส” เป็นตัวกระตุ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งประชาชนทุกระดับจนถึงระดับรัฐนำไปใช้ได้ คือ คำว่า “พอ” คือ พอประมาณ เดินเส้นทางสายกลางตลอด ทำอะไรด้วยเหตุด้วยผล ตั้งอยู่ในความพอดี มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา และทุกอย่างต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ คุณธรรมจริยธรรม

ทรงให้ความสำคัญกับ “ภูมิสังคม” และ “ภูมิปัญญาไทย”

ในการพัฒนาประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับ “ภูมิปัญญาของไทย” ทรงสอนให้มีการพัฒนาโดยมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ และพระองค์ทรงสอนเสมอว่า การไปทำโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่ใด ควรให้ความเคารพกับคำว่า “ภูมิสังคม” โดยต้องปรับตัวเราให้เข้ากับธรรมชาติของสถานที่ที่ไป รวมทั้งต้องรู้จักเคารพคน ดูความต้องการ และความพร้อมของคนในพื้นที่นั้นๆ ไม่ใช่บังคับให้ทำเหมือนกันทั่วประเทศ

พระอัจฉริยภาพในการคิดค้นและประดิษฐ์เพื่อการพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระอัจฉริยภาพในการคิดค้นและแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและพัฒนาประเทศ เช่น การใช้ฝักตบชวากำจัดน้ำเสีย ซึ่งทรงเรียกว่า “การใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ” การ “ปลูกหญ้าแฝก” การ “แก้งัดดิน” การทำแก๊ซโซฮอล์ ทรงทดลองใช้น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์แทนน้ำมันดีเซล ได้แก่ “น้ำมันไบโอดีเซลสกัดจากน้ำมันปาล์ม” พระราชทาน “โครงการแก้มลิง” และ “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ และพระราชทาน “ฝนหลวง” เพื่อบรรเทาปัญหาความแห้งแล้ง เป็นต้น

พระองค์ทรงประดิษฐ์เครื่องจักรกลหลากหลายประเภท อาทิ เครื่องจักรกลใช้พลังงานมนุษย์หรือสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรหรือประชาชนทั่วไปนำไปใช้ เช่น เครื่องสีข้าว เครื่องนวดข้าวใช้กำลังคน เป็นต้น เครื่องจักรกลใช้พลังงานน้ำ อาทิ เครื่องตะบันน้ำ กังหันสูบน้ำแบบทุ่นลอย เครื่องสูบน้ำกังหันน้ำแบบเพลานอน และเพลที่ตั้ง เครื่องจักรกลใช้พลังงานจากเครื่องยนต์ อาทิ เครื่องผลักดันน้ำ เพื่อใช้เร่งการไหลในการระบายน้ำโดยใช้เครื่องเรือหางยาว เครื่องจักรกลใช้พลังงานไฟฟ้า เช่น กังหันน้ำชัยพัฒนา ซึ่งมีชื่อเสียงขจรกระจายไปถึงต่างแดน โดยในปี ๒๕๔๓ The Belgium Chamber of Inventor ซึ่งเป็นองค์กรสิ่งประดิษฐ์ที่เก่าแก่ที่สุดของยุโรป ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเทิดพระเกียรติ และได้กล่าวสดุดีพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความตอนหนึ่งว่า

“พระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็นนักพัฒนา มีพระวิริยะอันสูงส่ง รวมทั้งพระอัจฉริยภาพและพระวิสัยทัศน์ที่ดี ทรงงานหนักเพื่อประชาชนของพระองค์ ทรงใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่าย สิ่งประดิษฐ์ในพระองค์สามารถนำไปพัฒนาใช้งานได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก”

“ พระองค์ทรงทำราชการ จังกรงงานอย่างหนักและเหน็ดเหนื่อย
ทั้งในยามกลางวันและค่ำคืน เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้พ้น
จากความทุกข์ยาก และมีความสุขในท่ามกลางสภาพแวดล้อม
ที่อุดมสมบูรณ์ โดยไม่ทรงเลือกว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร ”

สำหรับในประเทศไทย ทรงได้รับการเทิดพระเกียรติและถวายพระราช
สมัญญานามมากมาย อาทิ ทรงเป็น “พระบิดาแห่งการประดิษฐ์ไทย” (วันที่ ๒
กุมภาพันธ์ เป็น “วันนักประดิษฐ์”) “พระบิดาแห่งเทคโนโลยีของไทย” (วันที่
๑๙ ตุลาคม เป็น “วันเทคโนโลยีของไทย”) “พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย” (วันที่
๕ ตุลาคม เป็น “วันนวัตกรรมแห่งชาติ”) “พระบิดาแห่งฝนหลวง” (วันที่ ๑๔
พฤศจิกายน เป็น “วันพระบิดาแห่งฝนหลวง”) และเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๔
ที่ผ่านมา ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า “พระผู้ทรงเป็นครูแห่ง
แผ่นดิน”

พระมหากษัตริย์นักพัฒนา พระเกียรติคุณเกริกก้องไพศาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งว่า พระองค์ทรงทำราชการ
จึงทรงงานอย่างหนักและเหน็ดเหนื่อย ทั้งในยามกลางวันและค่ำคืน เพื่อช่วยเหลือ
ราษฎรให้พ้นจากความทุกข์ยาก และมีความสุขในท่ามกลางสภาพแวดล้อม
ที่อุดมสมบูรณ์ โดยไม่ทรงเลือกว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร ด้วยทรงห่วงใยในชีวิต
ความเป็นอยู่ของพสกนิกรทั่วหล้า อันแสดงถึงน้ำพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา
อันหาที่สุดมิได้ จึงมิได้มีแต่เพียงชนชาวไทยเท่านั้นที่ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ
อันหาที่เปรียบมิได้ แต่ยังเป็นທີ່ประจักษ์แก่นานาชาติประเทศทั่วโลก ต่างยกย่อง
สรรเสริญพระเกียรติคุณและได้น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายรางวัลพระเกียรติคุณ
มากมายหลากหลายสาขา

“ แม้ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทับอยู่ ณ โรงพยาบาลศิริราช แต่ทรงติดตามงานในทุกเรื่อง และทุกด้านตลอดเวลาทุกวัน... จะทรงใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการทรงงาน โดยทรงสามารถ ค้นหาข้อมูลและติดตามงานได้ตลอดเวลา ”

ปี ๒๕๔๙ องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ กล่าวว่า

“เป็นครั้งแรกที่องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ เพื่อมอบแก่บุคคลดีเด่นที่ได้อุทิศตลอดช่วงชีวิต สร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อ การพัฒนา ความก้าวหน้าของคนจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามจากชาวโลกว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ นักพัฒนา”

ทรงห่วงใยพลกนิกร... แม้ประทับ ณ โรงพยาบาล

แม้ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทับอยู่ ณ โรงพยาบาลศิริราช แต่ทรงติดตามงานในทุกเรื่องและทุกด้านตลอดเวลาทุกวัน ครั้งใดที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จฯ ลงพื้นที่ใด เมื่อทรง กลับมาและถวายรายงาน พระองค์จะทรงมีรับสั่งแนะนำทุกครั้ง ส่วนงานอื่นๆ จะทรงใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นเครื่องมือในการทรงงาน โดยทรงสามารถค้นหาข้อมูลและติดตามงานได้ตลอดเวลา

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น
ต่อแผ่นดินไทยและประชาชนชาวไทย แนวพระราชดำริ
และทฤษฎีการพัฒนาก็พระราชทานได้ส่งผลดีอย่างยิ่ง
ต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้สามารถ
ประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีฐานะความเป็นอยู่
และคุณภาพชีวิตดีขึ้น ”

พระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น... ไฟฟ้าล้นทั่วแผ่นดินไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น
ต่อแผ่นดินไทยและประชาชนชาวไทย แนวพระราชดำริและทฤษฎีการพัฒนา
ที่พระราชทานได้ส่งผลดีอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้สามารถ
ประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น
พระอัจฉริยภาพแห่งความเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว มิใช่เพียงก่อให้เกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นเหลือ
ต่อปวงชนชาวไทย หากแต่พระเกียรติคุณเหล่านี้ได้แผ่ไพศาลไปสู่นานาประเทศ
ทั่วโลก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำพาประเทศไทยและประชาชน
ชาวไทยให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีความสุข และดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิของ
ความเป็นประเทศไทยและคนไทยตราบนานทุกวันนี้ ขอพระองค์ทรงพระเจริญ
ยิ่งยืนนาน

ประสบการณ์สนองพระราชดำริ เรียนรู้หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ประสบการณ์สนองพระราชดำริ

เรียนรู้หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ตลอดระยะเวลาการถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของผมกว่า ๓๐ ปี ที่ผ่านมา นับเป็นสิ่งที่เปี่ยมมงคลสูงสุดในชีวิตที่ได้มีโอกาสถวายงานรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท และจากประสบการณ์สนองพระราชดำริดังกล่าว ทำให้ได้มีโอกาสซึมซับประสบการณ์และเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทเกี่ยวกับหลักการทรงงานของพระองค์ ซึ่งได้น้อมนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ตลอดมา

เรียนรู้หลักการทรงงาน

ผมเริ่มถวายงานอย่างเป็นทางการ โดยรับผิดชอบงานในส่วนของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่เป็นเลขานุการ ของคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เลขาธิการ กปร. จวบจนลาออกจากสำนักงาน กปร. และในปัจจุบันยังคงถวายงานในฐานะกรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

กว่า ๓๐ ปีที่ผมได้มีโอกาสถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยตามเสด็จฯ ไปยังพื้นที่ต่างๆ นั้น ทำให้ผมได้เรียนรู้หลักการทรงงานของพระองค์ ซึ่งหากทุกคนน้อมนำไปปฏิบัติแล้ว ผมเชื่อว่าจะช่วยให้ทุกคนและประเทศชาติพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงสืบไป

ทรงศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและให้ความสำคัญกับภูมิสังคม

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานโครงการใด โครงการหนึ่ง จะทรง “ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ” ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง ตรงความต้องการของประชาชน และทรงเตือนว่าการวางโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศนั้น ต้องให้ความเคารพและสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” โดย “ภูมิ” คือ ให้ความเคารพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวเรา หรือภาษาชาวบ้านคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา เนื่องจากแต่ละแห่ง แต่ละภูมิภาค แต่ละมมเมืองนั้น ลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

สำหรับ “สังคม” นั้น คือ คน โดยจะเห็นว่าความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม หลักปฏิบัติ ค่านิยมของคนที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ แพบจะไม่เหมือนกันเลย จึงทรงกำชับว่าต้องให้ความเคารพต่อสองสิ่งนี้ รวมถึงต้องมีวิธีคิดอย่าง “องค์รวม” หรือมองอย่างครบวงจร ซึ่งไม่จำเป็นต้องผูกมัดติดตำรา หรือวิชาการและเทคโนโลยีที่อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย

ทรงใช้ธรรมชาติในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา

พระองค์ทรงยึดธรรมะเป็นที่ตั้ง “ธรรมะ” ในที่นี้ คือ ธรรมชาติ วิธีการแก้ปัญหาหรือแม้กระทั่งการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นเรื่องดิน น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อม จะทรงใช้ธรรมชาติในการแก้ไขปัญหา อาทิ การแก้ไขน้ำเน่าเสีย แทนที่จะเพ่งพิจารณาถึงโรงงานบำบัดน้ำเสีย กลับทรงมองว่าในธรรมชาติจะมีกระบวนการอะไรที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เช่น การใช้บ่อตกตะกอน เพื่อให้เกิดการตกตะกอนขึ้น โดยกระบวนการทางธรรมชาติ หรือพิจารณาหาพืชบางชนิดที่สามารถกรอง

น้ำเน่าเสีย จนกระทั่งถึงเรื่องกักหน้ำน้ำช้ำพัฒนา ทรงเลียนแบบ “หลูบ” เครื่องมือที่ชาวบ้านใช้กันใภาคเหนือ หรือการแก้ไขปัญหาดินถล่ม แทนที่จะใช้เครื่องจักรกล กลับทรงใช้ “หญ้ำแฝก” ปลูกเป็นแนวรักษาดตามระดับไม่ให้ดินพังทลายลงมา ตลอดจน “การใช้ธรรมปราบธรรม” เช่น การนำน้ำดี ช้ำไล่ น้ำเสีย เพื่อเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี เป็นต้น

ต้องรอบรู้ รอบคอบ ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ ต้องใช้ “ความรอบรู้ รอบคอบ” ในการแก้ไขปัญหาค เช่น จะแก้ไขปัญหาคเรื่องดิน ต้องรู้เรื่องดิน จะแก้ไขปัญหาคเรื่องน้ำ ต้องรู้เรื่องน้ำ จะเห็นว่าก่อนเสด็จฯ ประพาสแต่ละแห่งจะทรงรวบรวมข้อมูลและศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพื่อหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาคที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่และแต่ละกลุ่มคน โดยคำนึงถึง “ความประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด” นั่นคือมีความคุ้มค่าและคุ้มทุน แต่ไม่ใช่เป็นการขาดทุน ก้ำไร อย่างที่วิชาการสมัยใหม่ยึดถือ ลงทุนเท่านั้น ต้องได้ก้ำไรเท่านั้น

สำหรับพระองค์ จะเป็นการแก้ไขปัญหาคโดยใช้ค่าใช้จ้ำยน้อยที่สุดต่ำที่สุด แต่หากเป็นปัญหาคที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้น บางครั้งแพงแสนแพงก็ ต้องทำ เพราะชีวิตของมนุษย์เราจะไปตีราคาแบบวัตถุสิ่งของไม่ได้ ซึ่งพระองค์ตรัสว่า

“...ขาดทุน คือ ก้ำไร Our loss is our gain...
การเสียคือ การได้ ประเทศชาติก็ถะก้ำอหน้า
และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

รวมถึงทรงโปรดที่จะ “**ทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย**” หรือทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ซึ่งเป็นหลักคิดที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ทรงยึดหลัก “**รู้ รัก สามัคคี**” ในการบริหารจัดการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเรื่องการบริหารจัดการ ซึ่งดูเสมือนจะเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของบ้านเมืองเรา ไม่ว่าจะปัญหาเรื่องของการประสานงาน ประสานกิจกรรม การแบ่งหน้าที่กันทำ การใช้หลักสามัคคีธรรมในการดำเนินการรวมพลังกันแก้ไขปัญหา จึงทรงตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้น ๖ แห่ง เน้นให้มี “**การบริหารรวม**” ที่จุดเดียว เป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ โดยแสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานร่วมกันที่ตั้งอยู่บนหลัก “**รู้ รัก สามัคคี**” ซึ่งถือเป็นหลักการทำงานอีกประการหนึ่ง

พระองค์ทรงยึดหลักว่า ต้องมีพลังผลักดันให้เราปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา และ**พลังผลักดันที่สำคัญที่สุด คือความรัก ความเมตตา** ที่จะมีต่อครอบครัว เพื่อนร่วมชุมชน ประชาชน และประเทศชาติโดยส่วนรวม อย่าทำอะไรคนเดียวหรือเก่งคนเดียว ต้องตั้งอยู่บนหลักของความสามัคคี และ “**การมีส่วนร่วม**” ในการร่วมกันทำ ร่วมแก้ไข โดยใช้การ “**ประชาพิจารณ์**” ในการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น

ต้อง “**ระเบิดจากข้างใน**” และ “**เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา**”

พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “**ต้องระเบิดจากข้างใน**” นั่นคือต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคม

ภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว หรืออย่างการฟื้นฟู
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พระองค์ตรัสว่า

“...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะไปปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน
แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน
และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

และทรงใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นคือก่อนจะทำอะไร
ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา
ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่าง
การดำเนินการนั้น จะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น
“เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา
ประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้

“เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว ก็ต้องเข้าถึง
เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้วจะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขา
อยากเข้าถึงเราด้วย ดังนั้น จะเห็นว่าเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งไปและกลับ
ถ้าสามารถทำสองประการแรกได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดี
เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็น
การตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ

“ ทรงสอนให้เรายึด “ความสุขภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน”
เป็นหลักในการทำงาน... เวลาเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรนั้น
จะเห็นความอ่อนน้อมถ่อมพระองค์ตลอดเวลา ”

ข้อสัตย์สุจริต อ่อนน้อมถ่อมตน... คุณสมบัติสำคัญของนักพัฒนา

หลักการดำเนินการสำคัญที่พระองค์ทรงกำชับอยู่ตลอดเวลา คือตัวเราเองต้อง “**ข้อสัตย์สุจริต**” อันนี้สำคัญมากการทุจริตการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบนั้น เป็นสิ่งที่ต้องห้าม พระองค์ห้ามไปถึงการฉวยโอกาส ซึ่งแม้จะไม่ผิดกฎหมาย เนื่องจากในกลุ่มพวกเราที่ถวายงานจะรู้ก่อนใครว่า แต่ละแห่งนั้นจะเกิดอะไรขึ้นภายใน ๗-๘ เดือนถัดมา จากสภาพความแห้งแล้งจะเกิดความสมบูรณ์ขึ้น ถ้าเพียงแต่กว้านซื้อที่ดินไว้ก่อน มูลค่าของที่ดินจะเพิ่มขึ้นมาอีกหลายเท่าตัว บางครั้งถึง ๑๐ เท่า ซึ่งเราสามารถแสวงหากำไรได้ แต่สิ่งนี้ต้องห้ามเช่นกัน

รวมทั้งทรงสอนให้เรายึด “**ความสุขภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน**” เป็นหลักในการทำงาน ในข้อนี้เห็นจะตรงกับทศพิธราชธรรมที่เรียกว่า “**มัทวะ**” พระองค์ทรงเป็นพระประมุขของประเทศที่อยู่สูงสุด แต่**เวลาเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรนั้นจะเห็นความอ่อนน้อมถ่อมพระองค์ตลอดเวลา** ทรงรับสั่งกับประชาชนและเจ้าหน้าที่ด้วยความเมตตา ทรงคุกเข่า หรือนั่งประทับพับเพียบอยู่กับพื้นดิน สนทนากับประชาชนโดยไม่ถือพระองค์เลยแม้แต่น้อย พระองค์ทรงปฏิบัติให้เราเห็นอยู่ตลอดเวลา

“ สำหรับการแก้ปัญหา พระองค์จะ “เริ่มจากจุดเล็กๆ”
แก้ไขปัญหาก็คนมักจะมองข้าม และทุกๆ สิ่ง
ต้องค่อยๆ ทำไป ค่อยๆ ก่อร่างสร้างตัวไปเรื่อยๆ
และทำตามลำดับขั้น ”

ทรงแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ค่อยเป็นค่อยไป
เพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืน

สำหรับการแก้ปัญหา พระองค์จะ “เริ่มจากจุดเล็กๆ” แก้ไขปัญหา
ที่คนมักจะมองข้าม และทุกๆ สิ่งต้องค่อยๆ ทำไป ค่อยๆ ก่อร่างสร้างตัวไปเรื่อยๆ
และทำตามลำดับขั้น เริ่มจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน คือ สุขภาพ
ร่างกาย การมีอยู่มีกิน จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็น
ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนถึงต้องมี “ความพอเพียง” เหมือนการสร้างบ้าน
สิ่งแรกที่เราต้องทำนั้น คือ จะต้องวางฐานรากให้มั่นคง จะต้องวางเสาเข็มให้
พร้อมเพรียงที่จะแบกรับน้ำหนักบ้านให้ได้ และต่อจากนั้นจะทำการต่อเติมรุดหน้า
ไปเรื่อยๆ อย่าใจร้อน ทำอะไรเกินตัว ถ้าเกินตัวเมื่อไหร่ นั้น ภูมิคุ้มกันจะไม่มี
ความเสี่ยงก็จะเกิดขึ้น หรือถ้าทำน้อยไปก็ขาดประสิทธิภาพ ฉะนั้นนั้น **ต้องยึด**
ความพอเพียง ความพอดี อย่างเต็มศักยภาพ ชีวิตทั้งชีวิตก็จะนำไปสู่ความมั่นคง
สมดุล และยั่งยืน

“ พระองค์จะทรงสอนให้พวกเรา
“อดทน มีความเพียร และมีขันติ”
เนื่องจากการทำงานไม่เรียบง่ายเสมอไป
และจะต้อง “ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ” ”

อดทนและมีความเพียรทำในสิ่งที่ถูกต้อง... เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

บางครั้งหากเกิดความรู้สึกท้อถอยในการทำงาน พระองค์จะทรงสอนให้พวกเรา “อดทน มีความเพียร และมีขันติ” เนื่องจากการทำงานไม่เรียบง่ายเสมอไป และจะต้อง “ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ” ไม่ยอมทำผิดแม้แต่น้อย และคำว่าผิดหรือถูกนั้น ไม่ใช่ผิดหรือถูกในแง่กฎหมาย และทำนองคลองธรรมเท่านั้น แต่จะไม่ฝืนประเพณีท้องถิ่น หรือประเพณีประจำชาติต่างๆ ต้องปฏิบัติให้ได้

ถ้าเราน้อมนำหลักการทรงงานต่างๆ ของพระองค์ดังกล่าวมาใช้ในการปฏิบัติงาน จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่พระองค์ทรงมุ่งหวังไว้ ดังที่พระองค์ได้มีพระราชดำรัสไว้ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม”** ซึ่งพระองค์ทรงกำหนดเป้าหมายของการปกครองแผ่นดินของพระองค์ คือ **“เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”**

คำว่า **“ประโยชน์สุข”** คือ จะทำอย่างไรที่จะสร้างบ้านเมืองให้เกิดความมั่นคงและมั่งคั่ง โดยบนฐานของประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องนำชีวิตของพวกเราไปสู่ความสุข เพราะฉะนั้น คำว่า **“ประโยชน์สุข”** ควรเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ พัฒนาองค์กร พัฒนาชุมชน พัฒนาครอบครัว รวมถึงตนเอง

“ ทรงรับสั่งกำชับอยู่เสมอว่าการพูดจาอะไรก็ตาม หรือการกระทำใดๆ ก็ตามต้องทำด้วยความพอดี พองาม หรือพอเพียง...

โดยทำอะไรให้พอเหมาะพอควร ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม
แม้กระทั่งเรื่องการเมือง โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม
ซึ่งเราจำเป็นต้องใช้ในชีวิตรของเรา ”

หลัก “บวร” ๓ ประสานเพื่อประโยชน์เกิดแก่ทุกฝ่าย

นอกจากนี้ พระองค์ยังมีแนวพระราชดำริ “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ ทำอย่างไรให้มีการประสานงานระหว่าง “บ้าน” คือ ชาวบ้าน วัด คือ พระสงฆ์ และหน่วยราชการรวมทั้งโรงเรียน ต้องดำเนินงานประสานกันอย่างกลมกลืนกัน และเอื้อประโยชน์ให้กับทุกฝ่าย โดยมีพระเป็นศูนย์กลางในการประสานระหว่าง ข้าราชการกับประชาชน

นอกจากนี้ ให้ยึดหลักของ “ความพอเพียง” ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง พระองค์ทรงรับสั่งกำชับ อยู่เสมอว่าการพูดจาอะไรก็ตาม หรือการกระทำใดๆ ก็ตามต้องทำด้วยความพอดี พองาม หรือพอเพียง โดยทำอะไรให้พอเหมาะพอควร ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม แม้กระทั่งเรื่องการเมือง โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม ซึ่งเราจำเป็นต้องใช้ในชีวิตรของเรา ถ้าเราใช้อะไรที่ฟุ่มเฟือยเกินไป ความสูญหายหรือความไม่พอเพียงก็จะเกิดขึ้น

รวดเร็ว ไม่ยืดติด ทำงานด้วยความสนุก และเสียสละเพื่อส่วนรวม

สรุปแล้ว หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ผม
ได้มีโอกาสเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทนั้น การดำเนินงานจะสำเร็จตามเป้าหมาย
ที่วางไว้ จะต้องมุ่งดำเนินการอย่าง**รวดเร็ว ไม่ยึดความคิดของตนเอง**เป็นที่ตั้ง
ต้องมีการ**ปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง** เสร็จแล้วประมวลข้อยุติที่ยอมรับกันได้
แล้วให้ดำเนินการทันที หากมีอะไรผิดพลาดบกพร่องก็ต้องแก้ไข และ**ทำงานโดย
มุ่งประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลัก ทำงานด้วยใจรัก ด้วยความสนุกและ
ความสุข ต้องเสียสละทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม**ตลอดเวลา
การจะทำอะไรก็ขอให้**เริ่มจากเล็กไปหาใหญ่** อย่าได้เกิดความโลภหรือ “ตาโต”
ใจร้อนหวังผลรวดเร็ว ผลสุดท้ายจะพังพินาศ

และประการสำคัญ ทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร ปฏิบัติอะไร ก็ขอให้ยึด
ความพอดี พอควร เป็นที่ตั้ง อะไรที่เกินพอดีเป็นสิ่งทำลาย เป็นพิษเป็นภัย
ทั้งสิ้น **ครองสติอยู่ตลอดเวลา**เพื่อสามารถ “**หยุดก่อนชน**” ได้ และสุดท้าย
ยึดธรรมะเป็นพื้นฐานและรากฐานของการปฏิบัติกาย ปฏิบัติใจ อยู่ทุกขณะ
และยึดจุดมุ่งหมายสำคัญว่า ผลที่จะเกิดขึ้นจะต้อง**เป็นประโยชน์ที่ให้ความสุข**

จึงขอให้ยึดทั้งหมดนี้เป็นหลักในการดำเนินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท
เพื่อจักได้พบกับ “**ประโยชน์สุข**” อย่างจริงแท้และแน่นอนที่สุด

เศรษฐกิจพอเพียง...

นำสู่ความก้าวหน้าของชีวิตอย่างยั่งยืน

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ปัจจุบันสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่าเวลานี้ โลกเหลือเพียงชั่วเดียว คือชั่วเสรีนิยม หรือทุนนิยม หรือ บริโภคนิยม แล้วแต่จะเรียกชื่อกัน ซึ่งในโลกทุนนิยมนี้ประเทศต่างๆ มุ่งแสวงหา ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง และลักษณะสำคัญ คือ แสวงหา ความร่ำรวยจากการลงทุน การผลิต และการบริโภค

ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ให้ข้อคิดแก่เราว่าการเข้าสู่วัฏจักร ของเสรีนิยมนั้น ได้นำประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทาน “ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อนำทางไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โลกแห่งเสรีนิยม หรือบริโภคนิยม

การบริโภคถือเป็นทฤษฎีหลักของระบบทุนนิยม ถ้าปราศจากจุดนี้ แล้วถือว่าเจริญไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงเกิดภาวะของการแข่งขันกันอย่างรุนแรง และมีการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอยู่ตลอดเวลา โดยการกระตุ้นให้เกิดกิเลส ทำให้เกิดความอยาก ซึ่งจะทำให้ระบบนี้คงอยู่ได้ ของบางอย่างไม่จำเป็นต่อการ บริโภค ก็ถูกกระตุ้นเกิดความต้องการบริโภค เช่น การทำหีบห่อให้สวยงาม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สินค้าที่นำมาบริโภคทุกอย่างต้องผลิตมาจากวัตถุดิบที่ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกัน เมื่อมีการบริโภคก็ก่อให้เกิดของเสียออกมาในปริมาณเกือบจะเท่ากัน ฉะนั้นโลกจะต้องรับภาระอย่างมาก คือ จะต้องป้อนวัตถุดิบเพื่อการบริโภค และหลังจากนั้นต้องแบกรับภาระขยะของเสียที่มาจากการบริโภค โดยที่การจัดการเรื่องกำจัดขยะของเสียยังทำได้น้อยมาก การ Recycle เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่มีแค่ ๑๙ เปอร์เซ็นต์ ยิ่งเวลานี้มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภค จะเห็นว่าสินค้าประเภทใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งมีจำนวนมาก ปัญหาคือทรัพยากรธรรมชาติจะแบกรับไหวหรือไม่ คำตอบก็คือไม่ไหว เพราะเวลานี้ทั่วโลกมีการบริโภคในอัตรา ๓ : ๑ คือ ทรัพยากรธรรมชาติถูกบริโภคไป ๓ ส่วน แต่สามารถขุดเขยกกลับมาได้เพียง ๑ ส่วน ซึ่งถ้ายังคงมีการบริโภคกันในอัตรานี้ต่อไป ก็จะต้องพบกับปัญหาในที่สุด อย่างไรก็ตาม ได้เริ่มมีกระแสของกลุ่มคนที่มีปัญญาเกิดขึ้น ที่เรียกว่ากระแสนูร์รักษ์สิ่งแวดล้อม (Green) เพราะเริ่มมองเห็นถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสภาวะโลกปัจจุบัน

เสรีนิยมเคลื่อนสู่ไทย

สำหรับในประเทศไทย ตั้งแต่มีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก ในปี ๒๕๐๔ ได้มีการพัฒนาตามรูปแบบของทุนนิยมเช่นกัน เพราะตอนที่คิดจะทำแผนพัฒนาฯ ได้มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศเข้ามาสอนวิชาการวางแผนให้ โดยมีการนำเอาปรัชญาการวางแผนแบบตะวันตกเข้ามาด้วย คือมุ่งสร้างความร่ำรวยทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งประเทศไทยก็ได้มีการพัฒนาให้เจริญเติบโตขึ้นจริง แต่เป็นความเจริญเติบโตที่ต้องแลกกับการต้องสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ขณะนี้ป่าไม้เหลืออยู่เพียง ๑๘ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ดินหลายเพราะป่าไม้ถูกตัด น้ำเน่าเสียอยู่รอบตัว จะเห็นว่าความเจริญเติบโตได้ก่อให้เกิดวิกฤตต่อเศรษฐกิจของประเทศ คือ โตแล้ว

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งเกี่ยวกับ
“เศรษฐกิจพอเพียง” ว่าการพัฒนาบ้านเมือง
เหมือนการสร้างบ้าน เวลาที่มีการสร้างบ้านสิ่งแรกที่ต้องทำ
คือ ต้องวางฐานรากฝังเสาเข็ม ”

แต่มาแล้วหลายครั้ง เป็นสังขรณ์อย่างหนึ่งคือ เมื่อเศรษฐกิจโตมากขึ้น ในที่สุด
ก็จะแตกออก และก็จะมาเริ่มต้นกันใหม่

การพัฒนาประเทศต้องวางรากฐานที่มั่นคง

เมื่อมีการมองหาว่าอะไรคือสาเหตุของวิกฤตการณ์ฟองสบู่แตก
จะพบว่าเป็นเพราะการเจริญเติบโตของไทยอยู่บนฐานที่ยังไม่มีความพร้อม
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ว่า
การพัฒนาบ้านเมืองเหมือนการสร้างบ้าน เวลาที่มีการสร้างบ้านสิ่งแรกที่ต้องทำ
คือ ต้องวางฐานรากฝังเสาเข็ม และเสาเข็มแต่ละต้นจะถูกคำนวณมาแล้ว ว่าต้อง
แบกรับน้ำหนักเท่าใด แล้วจึงสร้างบ้าน แน่แน่นอนว่าถ้าเสาเข็มวางไว้สำหรับ
บ้านสองชั้นก็จะแบกรับได้แค่บ้านสองชั้นเท่านั้น

การพัฒนาประเทศก็เช่นกัน แต่ที่ผ่านมามาประเทศไทยเหมือนการ
ย่างก้าวเข้าสู่การพัฒนาโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงฐานรากของประเทศ ซึ่งมีฐานในภาค
การเกษตรแต่กลับมุ่งไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC : Newly
Industrialized Country) ที่มีความต้องการปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ
หนึ่ง เงิน ซึ่งประเทศไทยอาจมีไม่พอ ก็ต้องไปกู้มาเพิ่ม เสาแรกก็ไม่ใช้ของเราแล้ว
สอง เทคโนโลยี ในปัจจุบันเรายังใช้การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

(Transfer of Technology) ก็ต้องนำเข้าอีกเช่นกัน และ สาม คือกำลังคน ซึ่งระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของไทยยังคงอยู่ในระดับต่ำ จึงต้องให้ชาวต่างชาติ เข้ามาบริหารเงินและเทคโนโลยีของเขา

ดังนั้น จะเห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยตั้งอยู่บนฐานของประเทศอื่นทั้งสิ้น และเมื่อมีการย้ายฐานการลงทุนออกไปเศรษฐกิจก็ล้มในที่สุด เหมือนบ้านถูกถอนเสาเรือน บ้านก็ต้องพังอย่างแน่นอน สถานการณ์นี้เป็นวัฏจักรของการพัฒนา เหมือนกับวัฏจักรเชิงพุทธ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะไม่มีฐานรองรับที่มั่นคง

เรียนรู้ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามรอยพระยุคลบาท

ต่อไป เรามาเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทในเรื่อง “ดี เก่ง และ มีความสุข” คงไม่มีใครไม่อยากเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยเฉพาะความสุขนี้สำคัญ คนส่วนมากไม่ค่อยนึกถึงความสุข นึกถึงแต่ความสนุกเป็นที่ตั้ง ความจริงความสุขเป็นความรู้สึกรักของเรา ไม่จำเป็นต้องมีส่วนประกอบที่ฟุ้งเพื่อเราก็มีความสุขได้ แต่ส่วนใหญ่ความสุขมักจะปนกับความสนุกซึ่งต้องระวังให้ดี

เพราะฉะนั้น ในชีวิตของเราต้องเสริมสร้างจิตใจในการทำงานให้นึกถึงคุณธรรม จริยธรรม พอเพียง อดออม ประหยัด โดยดูต้นแบบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงปฏิบัติให้เห็นมาโดยตลอด ทรงใช้ของธรรมดาเมื่อปี ๒๕๒๔ ที่ได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ไปถวายงาน ผมตื่นเต้นมาก สังเกตรายละเอียดรอบๆ ตัวไปเสียทุกอย่าง มองไปที่ข้อพระหัตถ์ว่าทรงใช้นาฬิกาอะไร มองจนพระองค์ทรงยื่นข้อพระหัตถ์มาให้ดู ทรงตรัสอย่างมีพระอารมณ์ขันว่า “ยี่ห้อใส่แล้วโก้” ผมจำแบบไว้ เพราะอยากรู้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้นาฬิกาเรือนละเท่าไร พอวันหยุดก็รีบไปที่ร้าน ก็ทราบว่ามีราคาเพียงแค่

“เศรษฐกิจพอเพียง” คือการทำให้พอเพียง ทำให้เต็มที่เป็นเรื่องธรรมะ คือธรรมชาติ ธรรมดา ถ้าทำพอเพียงก็สามารถนำประเทศไปได้ดี การยึดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องทำจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ แจ่มใส ทำดีตลอดเวลา จะทำให้เกิดประโยชน์สุข”

๗๕๐ บาท แต่หลายท่านเงินเดือนนิดเดียว กลับไปนาฬิกาเรือนละเป็นแสนซึ่งเกินฐานะ ถ้าเราใช้สติปัญญาพิจารณา จะเห็นว่านาฬิการาคาเท่าไรก็ซื้อเวลาเดียวกัน โดยไม่ต้องตกเป็นทาสของวัตถุนิยม

ในวันแรกที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ทรงชี้ให้เห็น “ประโยชน์สุข” และทรงใช้ “ธรรม” หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “ธรรมาภิบาล” พระองค์ทรงมีรับสั่งมาหลายสิบปีแล้ว แต่คนไทยชอบคิดและทำตามฝรั่ง เพราะไม่มีความภูมิใจในความเป็นไทย เรามีความรู้ความคิดลึกซึ้งกว่าฝรั่งหลายเท่า แต่อย่าไปปฏิเสธความรู้จากเขา จะต้องรู้เขา รู้เรา เพราะเราจะต้องทั้งแข่งขันและร่วมมือกับเขา แต่อย่าตกเป็นทาสความคิดใคร เราเป็นไทย ซื่อก็ก็บอกแล้ว “ไท” เป็นอิสระเสรีจากความคิดและการปฏิบัติทั้งปวง

“เศรษฐกิจพอเพียง” คือการทำให้พอเพียง ทำให้เต็มที่ เป็นเรื่องธรรมะ คือธรรมชาติ ธรรมดา ถ้าทำพอเพียงก็สามารถนำประเทศไปได้ดี การยึดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องทำจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ แจ่มใส ทำดีตลอดเวลา จะทำให้เกิดประโยชน์สุข

การพัฒนาต้องทำตามลำดับขั้นตอน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีรับสั่งให้มีการพัฒนาไปตามขั้นตอนเป็นระยะๆ อย่าใจร้อน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร จึงค่อยสร้างเสริมฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

ดังทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ โดยทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็ว แต่ประการเดียว โดยไม่ให้เห็นแผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากเลวได้ในที่สุด...”

ความสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้ อยู่ที่ว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีพื้นฐานของความสามารถพึ่งพาตนเองได้ของประชาชน อาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าจะใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายตามความหมายนี้ก็คือ แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ**ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน** นั่นคือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินพอกินก่อน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเน้นในเรื่องพอกินพอกินดังกล่าวอีกครั้ง ซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...คุณเ็นอะไรก็ช่างเขา ละว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเขย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทีล้ำยใหม่ แต่เราพอลอยู่พอกิน และขอให้ทุกคน มีความปรารถนาทีละให้เมืองไทยพอลอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ปณิธาน จตุมุ่งหมายในแง่นี้ ในทางนี้ ทีละให้เมืองไทยอยู่แบบพอลอยู่พอกิน ไม่ใช่รุ่งเรืองอยู่อย่างยอด แต่ว่าการพอลอยู่พอกินมีความสงบนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้ารักษาความพอลอยู่พอกินนั้นได้ เราละยอดยิ่งยอด...”

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัส...
เกี่ยวกับการบริหารว่า ต้องมีการบริหารที่เรียกว่า
แบบคนจน แบบที่ไม่ติดตัวเรามากเกินไป
ทำอย่างมีสามัญศ ก็จะสามารถอยู่ได้ตลอดไป ”

การบริหารแบบคนจน สามัคคี และเมตตาทั้ง

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัส
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ เกี่ยวกับการบริหารว่า ต้องมีการบริหารที่เรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดตัวเรามากเกินไป
ทำอย่างมีสามัญศ ก็จะสามารถอยู่ได้ตลอดไป ซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...ต้องทำแบบ “คนจน”. เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย
เรามีพอลิสมดอร พอลิอยู่ได้. แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก.
เราไม่ยากจนเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก. เพราะถ้าเราเป็นประเทศ
ก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยหลัง. ประเทศเหล่านั้น
ที่เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลัง
และถอยหลังอย่างน่ากลัว. แต่ถ้าเริ่มมีการบริหาร
แบบที่เรียกว่าแบบ “คนจน” แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป
ทำอย่างมีสามัญศนี้แหละ คือเมตตาทั้ง ก็จะสามารถอยู่ได้ตลอดไป...”

“พอมีพอกิน” แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ว่า “พอมีพอกิน” แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง และ “พอเพียง” หมายความว่าพอประมาณ ซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...เมื่อปี ๒๕๑๗... ฉันนั้นได้พูดว่า เราควรละปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี่ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง. ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มละไม่พอมีพอกิน. บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...”

“...คำว่าพอกีเพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั่นเอง. คนเราถ้าพอ ในความต้องการ ก็มีควมโลภน้อย เมื่อมีควมโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย. ถ้าทุกประเทศมีควมคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีควมคิดจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายควมว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข. พอเพียงนี้เอาละมีมาก เอาละมีของหรรหาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น. ต้องให้พอประมาณตามอัธภาพ พูดเขาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง... ฉะนั้น ควมพอเพียงนี้ก็แปลว่า ควมพอประมาณและควมมีเหตุผล...”

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติ ซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นการทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติ ที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผลโดยมีเหตุและผล คือ เกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี แปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข...”

หลักสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทาน เป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากจน ไม่ใช่เศรษฐกิจที่จะต้องมารัดเข็มขัดตระหนี่ถี่เหนียว พระองค์ทรงสอนให้ร่ำรวย แต่ร่ำรวยแล้ว

“ พระองค์ทรงมีรับสั่งให้หลักไว้ ๓ สามประการ

และเงื่อนไขประกอบ ๒ ประการ เป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศ
และจะนำไปใช้ในการบริหารงานในองค์กรใดๆ ก็ได้ ”

ต้องรักษาให้คงอยู่ ร่ำรวยแล้วต้องยั่งยืน และต้องกระจายรายได้อย่างทั่วถึง
พระองค์ทรงมีรับสั่งให้หลักไว้ ๓ สามประการ และเงื่อนไขประกอบ ๒ ประการ
เป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศ และจะนำไปใช้ในการบริหารงานใน
องค์กรใดๆ ก็ได้ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ให้ใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทาง อย่าใช้กิเลสตัณหา
เป็นเครื่องนำทาง อย่าทำตามกระแส ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือก
หนทางว่าประเทศไทยต้องการจะพัฒนาไปทางไหน ไม่จำเป็นต้องทำตามกระแส
ของโลก เพราะเหตุผลคือแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน ดังนั้น **ต้องรักษาดีและ
ปัญญาให้มั่นคง รู้จักใช้เหตุใช้ผลในการเลือกใช้ชีวิตของตัวเอง** เช่น ในการทำงาน
อย่าไปรับตำแหน่งที่ไม่ถนัด จะไปไม่รอด และจะมีความทุกข์ในชีวิต ถ้าเรารู้ว่า
เรานั่น ก็ควรรับมาทำ เพราะเราแบกรับได้ และทำแล้วมีความสุข

ประการที่สอง **ทำอะไรพอประมาณ** การพอประมาณ คือ **ตรวจสอบ
ศักยภาพของตนเองก่อนว่ามีจุดแข็งตรงไหนฐานของตนเองอยู่ตรงไหน** การจะ
พัฒนาอะไรต้องดูจากศักยภาพแต่ละเรื่องว่าอยู่ที่ไหน เรามีขีดความสามารถ
ควบคุมได้หรือไม่ และยึดเส้นทางสายกลาง ความพอดี สมดุล

ขอยกตัวอย่างความพอประมาณ เช่น บางคนบอกว่ามวยไทยเป็น
แชมป์โลก แต่ต้องมีเงื่อนไขด้วยว่ารุ่นไหน ความพอประมาณของเรา คือรุ่น
แบนตั้มเวทลงมา ไม่ใช่เฮฟวีเวท ทั้งที่เรามีคนที่น้ำหนักเท่ากับไมค์ ไทสัน แต่ส่งไป
ก็คงจะสู้เขาไม่ได้แน่นอน เพราะว่าเกินศักยภาพของเรา

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งเรื่องไบโอดีเซล มานานแล้ว ถ้าเราเตรียมการตั้งแต่ตอนนั้น ก็คงจะรับมือได้ดีกว่านี้ ”

คนที่รวยก็ไม่ควรปล่อยตัวกินมากเกินไปจนกระทั่งล้ม ทำให้ชีวิตอัด
ฟังอะไรก็ง่วง แต่ถ้ากินน้อยเกินไป หัวโหยงขึ้นมาก็เป็นทุกข์ **ให้ยึดความพอดีไว้**
กินเกินประมาณมักจะเป็นโรคความดันโลหิตสูง หรือคอเลสเตอรอลสูง ซึ่งไม่ได้
เกิดจากเชื้อโรค แต่เป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมกรกิน ใน ๑๐๐ คนมักจะเป็น
โรคพวกนี้ ๕๗ คน เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะทำอะไรต้อง **“พอประมาณ”**

ประการที่สาม ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เพราะไม่รู้พรุ่งนี้
จะมีอะไรเกิดขึ้น ปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
ทำให้การวางแผนพัฒนาทำได้ยาก มีปัจจัยความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา **จึงต้องมี**
วิสัยทัศน์แล้วเดินไปสู่จุดนั้น ตัวอย่างเช่น เรื่องราคาน้ำมันต้องมองในอนาคต
ถ้านำไปโอดีเซลมาใช้จะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาน้ำมันได้หรือไม่ เป็นต้น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งเรื่องไบโอดีเซลมานานแล้ว ถ้าเรา
เตรียมการตั้งแต่ตอนนั้น ก็คงจะรับมือได้ดีกว่านี้ เพราะฉะนั้น การจะสร้าง
ภูมิคุ้มกันต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ผูกโยงไปด้วย

แม้กระทั่งระดับปัจเจกบุคคล ก็ต้องวางแผนเผื่อมีสิ่งที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น
เช่น การเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ ดังนั้น จึงต้องมีเงินออมสำรองไว้ใช้ **สิ่งที่ทุกคน**
ทำได้ คืออย่าประมาท ดังนั้น **ทำอะไรต้องมีภูมิคุ้มกันด้วย อีกนัยหนึ่งภูมิคุ้มกัน**
ก็คือการบริหารความเสี่ยงนั่นเอง

พระองค์ยังทรงให้มีเงื่อนไขรองรับที่สำคัญ ๒ ประการ คือ คนต้องดีด้วย ต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม มีธรรมาภิบาล และดำเนินชีวิตด้วยความรอบรู้ รอบคอบ

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับสังคมแต่ละระดับ

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ได้แก่

ระดับบุคคลและครอบครัว

เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน ๕ ด้าน คือ พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และทางเศรษฐกิจ

รู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียนผู้อื่น พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความชำนาญ และมีความสุขและความพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เช่น ไม่ซื้อของมากมายเกินความจำเป็น หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าของหลายอย่างที่ซื้อมาแล้วไม่ได้ใช้กลายเป็นขยะรกร้าง

ระดับชุมชน ประกอบด้วย บุคคลและครอบครัว

ที่มีความพอเพียงแล้ว

คนในชุมชนรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลและชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีส่วนในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินงาน

ด้วยความโปร่งใส ตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ ดำเนินงานด้วยความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล ไม่สนับสนุนการลงทุนจนเกินตัว ดำเนินงานอย่างรอบคอบ มีสติปัญญา อีกทั้งต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน ของชุมชนให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำมาสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอก และมีการพัฒนา ไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

นอกจากนี้ การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและชุมชนต้องถนอมน้ำใจและ อยู่ร่วมกันให้ได้ อาศัยภูมิปัญญาความสามารถของตนและชุมชน มีความเอื้ออาทร ต่อกันระหว่างสมาชิกชุมชน จะช่วยให้มีเครือข่ายเกิดพลังขึ้น ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ปัจจุบันคนในเมืองมักจะไม่รู้จักคนข้างบ้าน เพราะตื่นเช้าก็ต้องรีบ ออกจากบ้านไปทำงาน ไม่เหมือนสังคมสมัยก่อนที่มักจะรู้จักกันหมด จึงเห็นได้ว่า สังคมของเรากำลังอ่อนแอลงไปทุกที

ระดับรัฐหรือระดับประเทศ ประกอบด้วย สังคมต่างๆ ที่เข้มแข็ง

เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชน ส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการ ดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่ง ความพอเพียง

การพัฒนาในระดับประเทศ เป็นการวางรากฐานของประเทศว่าควร เดินไปข้างหน้าอย่างไร แค่นั้น ต้องดูสมรรถนะหรือจุดแข็งของเราเสียก่อน พอประมาณของเราอยู่แค่นั้น ศักยภาพของเราอยู่ที่ไหน ก็ควรไปทางนั้น เช่น เรื่องอาหารมีนโยบาย “ครัวไทยสู่ครัวโลก” เราน่าจะทำได้ เพราะอาหารของเรา

“ นักธุรกิจสามารถกู้เงินมาลงทุนเพื่อสร้างรายได้
และต้องสามารถใช้หนี้ได้ ไม่ทำอะไรเกินตัว ต้องมีคุณธรรม
ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร อดทน
และรับผิดชอบต่อสังคม ”

อร่อยและมีคุณภาพมากกว่าของหลายๆ ประเทศ และเราเป็นประเทศเกษตร
มีวัตถุดิบที่มีคุณภาพมากมาย ถ้าได้รับการส่งเสริมจะได้ประโยชน์ตั้งแต่คนผลิต
วัตถุดิบจนถึงนักธุรกิจ เพียงแค่ผลิตอาหารฮาลาล ส่งบรูไน มาเลเซีย และ
ตะวันออกกลาง ก็น่าจะมีรายได้มากเพียงพอแล้ว ถ้าเลือกให้เหมาะสมเราจะ
สามารถไปสู่ที่ ๑ ของโลกได้ เป็นต้น

ระดับนักธุรกิจ

เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไร
ในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น ยอมรับการมีกำไรในระดับพอประมาณ (Normal
Profit) มีเหตุผลที่พอเพียงต่อนักธุรกิจที่ลงทุนหรือผู้ถือหุ้น และต้องไม่เป็
นการแสวงหากำไรโดยการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือผิดกฎหมาย **หลักของเศรษฐกิจ**
พอเพียงไม่ปฏิเสธการส่งออก แต่ต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อให้
พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยระลึกเสมอว่าการจะก้าวให้ทันต่อ
กระแสโลกาภิวัตน์ต้องอาศัยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

ทั้งนี้ นักธุรกิจสามารถกู้เงินมาลงทุนเพื่อสร้างรายได้ และต้องสามารถใช้หนี้ได้ ไม่ทำอะไรเกินตัว ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร อดทน และรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุงสินค้า และคุณภาพให้ทันกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

มีจริยธรรม คุณธรรม รักษาความสมดุลในการแบ่งปันผลประโยชน์ของธุรกิจ ในระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ได้แก่ พนักงาน บริษัท ผู้บริโภค และสังคม โดยรวม จะอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ระดับนักการเมือง

การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย และข้อบัญญัติต่างๆ หรือ ดำเนินวิถีทางการเมืองให้ยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและผลประโยชน์ของส่วนรวม ต้องใช้ความเสมอภาค มีทัศนคติและความคิดที่ดี บนพื้นฐานของความพอเพียงซื่อสัตย์ สุจริต มีความเพียร และมีสติในการทำกิจการต่างๆ

ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ระดับบงครหรือผู้บริหาร ต้องบริหารความเสี่ยง ไม่ทำโครงการที่เกินตัวหรือเสี่ยงเกินไป ปรับขนาดองค์กรให้เหมาะสม จัดกำลังคนตามความรู้ความสามารถ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้วยความโปร่งใสและมีคุณธรรม บริหารจัดการทรัพยากรด้วยความประหยัดและคุ้มค่า และถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติงาน การจัดเตรียมนโยบาย แผนงานหรือโครงการต่างๆ ต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจและจิตใจควบคู่กันไป

ระดับเจ้าหน้าที่ ควรปรับวิถีและใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จักพอประมาณ และพึ่งตนเองเป็นหลัก ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ รับผิดชอบ รับผิดชอบ รับผิดชอบ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมกับรายได้ พัฒนาตนเองและความรู้ อยู่เสมอ หลีกเลียงอบายมุข รักษาวัฒนธรรมไทย ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สามัคคี แบ่งปัน ให้บริการและช่วยเหลือประชาชนด้วยน้ำใจไมตรี อย่างรวดเร็วและเสมอภาค

ในการประกาศนโยบายด้านต่างๆ ต้องมีเหตุมีผล คล่องตัว ทำอย่าง
ค่อยเป็นค่อยไป ป้องกันการเกิดปัญหาในภายภาคหน้า โดยการสร้างภูมิคุ้มกัน
ซึ่งภาษาศาสตร์ใหม่เรียกว่า การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

ระดับครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา

เล็งเห็นความสำคัญและน้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง
เป็นแม่พิมพ์และพ่อพิมพ์ที่ดีทั้งในด้านการดำเนินชีวิต อาทิ ขยัน อดทน
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนันและอบายมุข ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฯลฯ และพัฒนาระบบการเรียน
การสอนตามหลักปรัชญาฯ อาทิ ตั้งใจสอน หมั่นหาความรู้เพิ่มเติม เปิดโอกาส
ให้เด็กแสดงความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน กระตุ้น
ให้เด็กรักการเรียน คิดเป็น ทำเป็น และปลูกฝังคุณธรรม เพื่อเป็นการสร้างคนดี
คนเก่ง ให้แก่สังคม

ระดับนักเรียน บัณฑิต นักศึกษา

ต้องรู้จักแบ่งเวลาเรียน เล่น และดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและ
พอประมาณกับตนเอง ใฝ่หาความรู้ ใช้หลักวิชาและความรู้จริงในการตัดสินใจ
ลงมือทำสิ่งต่างๆ ปฏิบัติตนและคบเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์
แบ่งปัน กตัญญู รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกัน
ทางศีลธรรมให้แก่ตนเอง อาทิ ไม่ลักขโมย ไม่พูดปด ไม่สูบบุหรี่ และไม่ดื่มสุรา

ประชาชนทุกคน

ดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และ
พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสอดคล้อง
กับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรม ไม่ทำการใดๆ
ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือทำอะไรที่เกินตน รู้จักแบ่งปันและ
ช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน ดำเนินชีวิต
บนทางสายกลาง คือ คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป

“ พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญกับการทำการเกษตร เพื่อพออยู่พอกินก่อน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ โดย ๓๐ เปอร์เซ็นต์แรก ให้อุดสระน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้โดยไม่หวังพึ่งน้ำจากธรรมชาติ เพียงอย่างเดียว ”

“กฤษฎีใหม่” เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเกษตรกร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานทฤษฎีใหม่สำหรับเกษตรกร เพื่อเดินทางไปสู่ความพอเพียง ระบบทุนนิยมกระตุ้นให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าว อ้อย ยางพารา ปอ หรือสับปะรดเพียงอย่างเดียว เพราะขณะนั้นมีรายได้ดี แต่พื้นที่จะปลูกหลายๆ อย่างไว้กินและใช้เองในครอบครัว และไว้ขายด้วย หากพืชนั้นมีปัญหาที่ไม่สามารถมีรายได้จากทางอื่น และยังต้องซื้อพืชอื่นๆ มาทำอาหารบริโภคอีกด้วย

ยกตัวอย่างเช่น ชาวนาที่ปลูกข้าวอย่างเดียว พอขายข้าวเปลือกแล้วก็ต้องซื้อข้าวสาร และผักอื่นๆ สำหรับบริโภค จึงช่วยตัวเองไม่ได้ หากปีไหนฝนไม่แล้งและพืชนั้นราคาสูง ก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าปีไหนแห้งแล้งก็จะทำให้เสียหายได้ พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรเพื่อพออยู่พอกินก่อน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ โดย ๓๐ เปอร์เซ็นต์แรก ให้อุดสระน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ โดยไม่หวังพึ่งน้ำจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว สระน้ำนี้ยังสามารถเลี้ยงปลาได้อีกด้วย เป็นอาหารโปรตีนราคาถูกด้วย และหากมีมากยังขายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตรัสว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้
กินอย่างไรก็ไม่หมด ที่เหลือนำไปขายได้ รวมกลุ่มกันขึ้นมา
และนำไปขายที่เดียวกัน ”

อีก ๓๐ เปอร์เซนต์ที่สอง ปลุกข้าว เพื่อไว้กิน รำข้าวใช้เลี้ยงหมูได้อีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงสอนว่าข้าวกล้องมีคุณค่าทางอาหารสูง เพราะที่สีออกไปเพื่อให้ได้ข้าวขาวนั้นเป็นการเอาสิ่งที่มีประโยชน์ออกไปหมด ได้ความสวยงามและความอร่อยแต่ประโยชน์น้อย ทำให้คนไทยหันมานิยมกินข้าวกล้อง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่นิยมและราคาแพงกว่าข้าวขาวเสียอีก เพราะฉะนั้นหมูที่กินรำข้าวกลับได้กินของดีที่สุดใน

ส่วนอีก ๓๐ เปอร์เซนต์ที่สาม ปลุกพืชไร่ พืชสวน และผักสวนครัว สำหรับบริโภคและขายได้ด้วย อาทิ พริก หอม ตะไคร้ กระเทียม มะพร้าว ผักและผลไม้ต่างๆ เมื่อทำครบถ้วนหมดแล้วจะสามารถมีอาหารบริโภคโดยไม่ต้องซื้ออะไรเลย ไม่มีสารพิษด้วย สำหรับ ๑๐ เปอร์เซนต์ที่เหลือ เป็นที่อยู่อาศัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตรัสว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้กินอย่างไรก็ไม่หมด ที่เหลือนำไปขายได้ รวมกลุ่มกันขึ้นมาและนำไปขายที่เดียวกัน หรือจะแปรสภาพเป็นเครื่องแกงหรืออื่นๆ ตามวัตถุดิบได้มากมาย และเมื่อมีทุนมากขึ้นก็สามารถซื้อเครื่องปั้นมาทำเครื่องแกงได้ จากนั้นก็รวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์หรือร้านค้าชุมชนขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งขายสินค้าภายในชุมชน จากอุตสาหกรรมนี้นำไปสู่ธุรกิจได้ เป็นการทำตามลำดับขั้น และรวบแบบยั่งยืน

“โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ
ประจำประเทศไทย ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคอน
ของประเทศไทยปี ๒๕๕๐ เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง
กับการพัฒนาคอน” และเผยแพร่ไปทั่วโลก”

ตัวอย่างความพอเพียง

ตัวอย่างของการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัตินั้น ระดับ
เกษตรกรมีอยู่มากมาย เขาอยู่อย่างมีความสุขและร่ำรวยอย่างไม่น่าเชื่อ
ในพื้นที่เล็กๆ สำหรับระดับธุรกิจนั้น มีหลายบริษัททั้งธุรกิจขนาดใหญ่ กลาง
และเล็ก ได้น้อมนำไปใช้แล้วประสบความสำเร็จ ซึ่งขณะนี้มหาวิทยาลัยหลายแห่ง
มีหลักสูตรสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารธุรกิจ

ขอแนะนำให้ท่านอ่านหนังสือเล่มหนึ่งคือ The Millionaires Next
Door ซึ่งนำเศรษฐีอเมริกันประมาณ ๑๐๐ คนมาศึกษาพฤติกรรม โดยเชิญ
เศรษฐีมางานเลี้ยง จัดไข่ปลาการ์เวียร์ แชมเปญ และอาหารแพงๆ หลายอย่าง
ปรากฏว่าเศรษฐีเกินครึ่งไม่แตะเลย ถามว่าทำไม เศรษฐีบอกว่าเขาไม่เคยกิน
เขาใช้ชีวิตอยู่แบบพอเพียง ไม่มีความจำเป็นจะต้องกิน ไม่เคยตามตลาด
ก่อนที่จะขยายธุรกิจ เขาดูตัวเองก่อน เขากู้ยืมที่น้อยที่สุด พอเกิดวิกฤตจึงได้รับ
ผลกระทบน้อยที่สุด นั่นเป็นเพราะเขายึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

“ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ทรงแนะนำเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับประชาชนชาวไทยเท่านั้น หากทรงแนะนำทางออก สำหรับชาวโลกด้วย เพื่อโลกาภิวัตน์ (Globalization) เดินไปในหนทางที่ถูกต้อง ”

เศรษฐกิจพอเพียง... ทางออกของโลกาภิวัตน์

นานาประเทศต่างยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราว่า ทรงเป็น King of the King เป็นพระมหากษัตริย์ที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวที่ประชาชนชาวโลกยอมรับ เมื่อปี ๒๕๔๙ องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” และกราบบังคมทูลว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะกับประเทศไทย แต่เป็นประโยชน์กับทุกประเทศที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย ได้จัดทำรายงานการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยปี ๒๕๕๐ เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน” และเผยแพร่ไปทั่วโลก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ทรงแนะนำเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับประชาชนชาวไทยเท่านั้น หากทรงแนะนำทางออกสำหรับชาวโลกด้วย เพื่อโลกาภิวัตน์ (Globalization) เดินไปในหนทางที่ถูกต้อง เหมาะสม พอเพียง และนำไปสู่ความสมดุล ยั่งยืน บนฐานของคุณธรรม จริยธรรม และของความดี

“เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางที่เน้นการบูรณาฐานในการดำเนินชีวิต ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย”

เศรษฐกิจพอเพียง... นำสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน

“เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางที่เน้นการบูรณาฐานในการดำเนินชีวิต ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย เนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ความพอประมาณที่ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความมีปัญญา มีเหตุผล ซึ่งทำให้ไม่ขาดสติ มีความรอบรู้ รอบคอบ และรู้ รัก สามัคคี ซึ่งเกิดจาก ความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน อันเกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อสังคม

ดังนั้น จึงควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับสังคมทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ หรือระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สติปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย เพื่อนำประโยชน์สุขมาสู่ประชาชนชาวไทยและประเทศชาติตลอดไป

“ฉลาดรู้” ตามแนวพระราชดำริ

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

“ฉลาดรู้” ตามแนวพระราชดำริ

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

การเรียนรู้ “ฉลาดรู้” ตามแนวพระราชดำริ หมายถึงอะไร ควรจะได้เข้าใจก่อนว่า ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

“ฉลาด” หมายถึง ฉียบแหลม ไหวพริบดี หรือปัญญาดี

“รู้” หมายถึง แจ่ม เข้าใจ ทราบ

ดังนั้น “ฉลาดรู้” ตามแนวพระราชดำริ ควรจะหมายถึง การทำความเข้าใจแนวพระราชดำริและมีไหวพริบที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งควรจะได้จากการเรียนรู้แนวพระราชดำริในด้านต่างๆ ที่ทรงงานเพื่อประชาชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยความพอมมี พอกิน และสร้างความเจริญก้าวหน้าในระดับสูงต่อไป แล้วได้ใช้ความเข้าใจอย่างมีไหวพริบมาปรับใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันของตนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและกาลเทศะของตน ซึ่งควรประกอบด้วยหลักการตามแนวพระราชดำริ ดังนี้

๑. **ฉลาดรู้ที่จะมองอย่างองค์รวม** นั่นคือ การจะทำอะไรก็ตาม จะต้องมองให้ครบวงจรก่อนว่าในภาพรวมของปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร ควรจะได้อำเนินการอย่างไร มีวิธีไหนบ้างที่จะดำเนินการให้เกิดประโยชน์ เมื่อดำเนินการแล้วจะมีผลกระทบกับใครบ้าง จะจัดการอย่างไร อนาคตจะเป็นอย่างไร ต้องมีการเตรียมการไว้ทุกขั้นตอน

๒. **ฉลาดรู้ที่จะทำอะไรอย่างผู้รู้จริง** นั่นคือจะทำอะไรต้องศึกษาหาความรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ด้วยการตั้งใจศึกษาหาข้อมูลจากหลายๆ ทางให้ทราบแน่ชัด ละเอียดย รอบคอบ เมื่อปฏิบัติก็จะต้องมีความเข้าใจจริง ถูกต้อง

๓. **ฉลาดรู้ในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น** การกระทำสิ่งใดก็ตาม หากได้รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่นๆ หลายๆ ฝ่าย ย่อมเป็นข้อมูลที่ดีในการตัดสินใจที่จะทำอะไร เพราะความคิดเห็นของผู้อื่นจะเพิ่มความฉลาด ให้ได้มีความคิดที่กว้างขวางสามารถสรุปผลได้ถูกต้อง และสอดคล้องกับการดำเนินงานเพื่อคนส่วนใหญ่

๔. **ฉลาดรู้ที่จะทำอะไรเป็นขั้นตอน** นั่นคือการทำงานอะไรก็ตาม ควรจะรู้ว่า มีขั้นตอนอย่างไร ควรจะทำอะไรก่อน อะไรหลัง เพื่อให้งานในภาพรวมเป็นการส่งเสริมซึ่งกันและกัน โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ในภาพรวมนั้นต้องการให้คนอยู่ได้ด้วยพึ่งตนเอง แต่ก็ต้องทำเป็นขั้นเป็นตอนไปตั้งพระราชดำริสเกี่ยวกับการพัฒนาประชากรที่พระราชทานเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ที่ขออัญเชิญมาดังนี้

“...ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

“ การที่จะทำอะไรก็ตามควรที่จะมอง สภาพสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวมาเป็นประโยชน์ ”

๕. ฉลาดรู้ที่จะใช้สิ่งใกล้ตัวและรอบตัวให้เป็นประโยชน์ การที่จะทำอะไรก็ตามควรที่จะมองสภาพสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวมาเป็นประโยชน์ ย่อมสอดคล้องมากกว่า ทั้งเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติหรือสังคม ดังโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่จะมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์สังคม คือสภาพแวดล้อมและคน ซึ่งมี “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ที่มีอยู่ ๖ ศูนย์ เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคที่มีสภาพภูมิศาสตร์ในสังคมที่แตกต่างกัน ให้เป็นสถานบริการเบ็ดเสร็จสำหรับเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป องค์ความรู้มีอยู่รอบตัว ต้องมีสติ มีสมาธิ เพียงพอที่จะใช้ปัญญาแสวงหาความรู้ และปฏิสัมพันธ์ของสรรพสิ่งให้ก่อประโยชน์

๖. ฉลาดรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป เช่นใช้น้ำทุกหยดอย่างมีคุณค่า และรักษาไว้ให้มีความสมบูรณ์ตลอดไป และนำทรัพยากรต่างๆ มาใช้อย่างคุ้มค่า มีการดูแลรักษาอย่างดีที่ใดเสื่อมโทรมไปก็ควรดำเนินการซ่อมเสริม หรือทำการใดให้มีดั้งเดิมหรือมากยิ่งขึ้น และแนวพระราชดำริเรื่องไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เป็นแนวคิดของการผสมผสานการอนุรักษ์ดิน น้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่กับความต้องการด้านเศรษฐกิจ ด้วยการปลูกป่า ๓ อย่าง แต่ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งได้แก่ ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืน รวมทั้งสามารถให้ประโยชน์ได้ ๔ อย่าง นอกจากประโยชน์ตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์อย่างอื่นที่ ๔ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย

๗. ฉลาดรู้ที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตไทย มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับชีวิตในปัจจุบัน

“ฉลาดรู้จักใช้อะไรก็ตามอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในชีวิตประจำวันส่วนตัวของแต่ละคน และในการทำงาน หรือประกอบธุรกิจ หากใช้สิ่งใดอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ก็จะเกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคม”

๘. **ฉลาดรู้ที่จะทำอะไรด้วยความเรียบง่าย** สิ่งใดที่เป็นเรื่อง สลับซับซ้อนก็คิดทำให้ง่ายๆ อย่างโครงการพระราชดำริเกี่ยวกับปัญหาน้ำเสีย บึงมักกะสันด้วยการใช้ผักตบชวา ซึ่งมีอยู่ในธรรมชาติมาดูดซึมเอาโลหะหนัก ซึ่งเป็นต้นตอของน้ำเน่าเหม็น หรือการแก้ปัญหาคารพังทลายของหน้าดินด้วยการ **ปลูกหญ้าแฝก** ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำไปพร้อมๆ กันด้วย

๙. **ฉลาดรู้จักใช้อะไรก็ตามอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด** ทั้งในชีวิตประจำวันส่วนตัวของแต่ละคน และในการทำงานหรือประกอบธุรกิจ หากใช้สิ่งใดอย่างประหยัดและรู้คุณค่าก็จะเกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคม ตลอดจนประหยัดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอย่างยั่งยืน นำไปสู่วิถีชีวิตที่พอเพียง

๑๐. **ฉลาดรู้ที่จะ “ขาดทุนคือกำไร”** นั่นคือรู้ว่าการกระทำอะไร ในเบื้องต้นจะต้องลงทุนมาก ซึ่งระยะแรกๆ ก็ขาดทุน แต่กำไรที่จะเกิดขึ้น ในระยะยาวนั้นจะมากมาย

๑๑. **ฉลาดรู้จากการปฏิบัติ ทดสอบ ทดลอง จากของจริง** อาทิ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ **หนึ่ง** ศึกษา ทดลอง และวิจัยหาวิธีแก้ไขปัญหากเกี่ยวกับงานทางด้านเกษตร รวมถึงอุตสาหกรรม การเกษตรต่างๆ เช่น การปลูกข้าว การเลี้ยงโคนม การเพาะพันธุ์ปลา นิล และอื่นๆ **สอง** โครงการศึกษาทดลองดังกล่าวเป็นตัวอย่างให้ผู้ที่สนใจสามารถ

“ฉลาดรู้ที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน นั่นคือ เดินสายกลาง มีความพอประมาณ ครบมีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร”

เข้ามาศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ได้ และสาม การดำเนินการต่างๆ ดังกล่าวไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในเชิงธุรกิจ แต่เป็นการดำเนินการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎร

๑๒. ฉลาดรู้ รู้ รัก สามัคคี

รู้ อะไรอย่างแท้จริง ละเอียดล่งหน้า รู้จักแยกแยะอะไรดี อะไรไม่ดี

รัก ที่จะทำตามหน้าที่ให้ดีที่สุด มีความเมตตาช่วยเหลือสังคม และแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความเข้าใจ

สามัคคี ในการทำงานให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้เกิดพลังในสังคม

๑๓. ฉลาดรู้ที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน นั่นคือ เดินสายกลาง มีความพอประมาณ ครบมีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน พร้อมทั้งมีพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

๑๔. ฉลาดรู้ในการใช้ธรรมะในการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยการมีธรรมและวินัย ดังนี้

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ได้แก่

- ๑) **ทาน** การให้ทาน แบ่งเป็น **ธรรมทาน** คือการให้ธรรมะ ถือเป็นการให้ทานอันสูงเลิศ และ**อามิสทาน** คือการให้วัตถุสิ่งของ
- ๒) **ศีล** การรักษาศีล การมีศีล คือมีเจตนางดเว้นจาก การทำชั่ว ความทุจริต และเบียดเบียนทั้งทางกายและทางวาจา
- ๓) **บริจาค** การบริจาคหรือเสียสละความสุขสำราญของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบสุขของบ้านเมือง เสียสละความเห็นแก่ตัว นับว่าเป็นการเสียสละอย่างสูงยิ่ง
- ๔) **อาชชวะ** ความซื่อตรง ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริตมีความจริงจัง ซื่อตรงต่อตนเอง หน้าที่ และประเทศชาติ
- ๕) **มัททวะ** ความเป็นผู้มีอัธยาศัยและกริยามารยาทสุภาพ อ่อนโยนทั้งทางกาย วาจา และใจ
- ๖) **ตบะ** คือการบำเพ็ญตบะ ได้แก่ การทำความเพียรเพื่อเพื่อกิเลสและความชั่วทั้งปวงที่มีอยู่ให้เบาบางลง และหมดไปตามลำดับ
- ๗) **อักโภระ** ความไม่โกรธและไม่อาฆาตพยาบาท เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับพระราชาและข้าราชการ
- ๘) **อวิหิงสา** ความไม่เบียดเบียน การมีอวิหิงสา คือการงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ทำตนให้เป็นคนสงบเสงี่ยม และสำรวมกาย วาจา ใจ ตลอดทั้งเป็นคนสันโดษ สะอาด ประหยัด เรียบง่าย ไม่ทำตนเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่าง ชอบโอ้อวด ชอบความหรูหรา ฟุ่มเฟือย

- ๙) **ขันติ** คือ ความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคและความทุกข์ยาก ลำบากทั้งปวง อดทนต่อแดดฝน ความร้อน ความหนาว อดทนต่อความหิวกระหาย ต่อความเจ็บไข้ และคำเสียดสี ดุด่าว่าร้าย เป็นต้น
- ๑๐) **อวิโรธนะ** คือ การวางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่มี ความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำ ดี ร้าย หรือการปฏิบัติ ไม่ให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากธรรม หรือการปฏิบัติ ไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความถูกต้องดีงาม ความสุจริต และยุติธรรม หรือความเที่ยงธรรมนั่นเอง

สังคหัตถุธรรม ๔ ประการ ได้แก่

- ๑) **ทาน** การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน
- ๒) **ปิยะวาจา** การกล่าววาจาไพเราะอ่อนหวาน มีสาระประโยชน์
- ๓) **อตถจริยา** การบำเพ็ญประโยชน์
- ๔) **สมานัตตา** การประพฤติตน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย

จักรวรรดิวัตร ๑๒ คือ ธรรมะ อันเป็นพระราชจริยานุวัตร

สำหรับพระมหากษัตริย์พระราชาเอกในโลก ทั้งนี้ โดยพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองประชาชนทรงถือและอาศัยธรรมะข้อนี้เป็นธงชัยอันมี ๑๒ ประการ คือ

- ๑) **ควรอนุเคราะห์คนในราชสำนักและคนภายนอกให้มีความสุข** ไม่ปล่อยปละละเลย
- ๒) **ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น**
- ๓) **ควรอนุเคราะห์พระราชวงศ์**
- ๔) **ควรเกื้อกูลพราหมณ์และคฤหบดีชน** คือ เกื้อกูลพราหมณ์และผู้ที่อยู่ในเมือง

- ๕) **ควรอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท**
- ๖) **ควรอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล**
- ๗) **ควรจักรักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์**
- ๘) **ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติดิฉิธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต**
- ๙) **ควรเลี้ยงดูคนจน** เพื่อมิให้ประกอบกรทุจริตกุศลและอกุศลให้แจ้งชัด
- ๑๐) **ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์** เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศลและอกุศลให้แจ้งชัด
- ๑๑) **ควรห้ามจิตมิให้ต้องการไปในที่ที่พระมหากษัตริย์ไม่ควรเสด็จฯ**
- ๑๒) **ควรระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์มิควรจะได้**

หลักการดังกล่าวมาทั้ง ๑๔ ข้อ ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติงานพัฒนาตามแนวพระราชดำริ และเป็นพระราชจริยวัตร หากได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจแล้วใช้ความฉลาดหรือไหวพริบมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต หรือการปฏิบัติงานใดๆ ย่อมทำให้บุคคลนั้นพบแต่ความเจริญ และจะเป็นรากฐานที่ดีของประเทศ ซึ่งเป็นการสนองพระราชดำรินี้แนวทางหนึ่ง

พระมหากรุณาธิคุณ ด้านการพัฒนาการศึกษา

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

พระมหากษัตริย์คุณ

ด้านการพัฒนาการศึกษา

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ตลอดระยะเวลากว่า ๖๕ ปี ของการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย ในการศึกษาของพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ทรงมีพระราชปณิธานที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ทรงเห็นว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และต่อการพัฒนาประเทศ ดังกระแสพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ซึ่งได้พระราชทานไว้ ณ โอกาสต่างๆ ซึ่งขออัญเชิญมาบางตอนดังนี้

“...การพัฒนาให้ประชาชนทั่วไป มีความอยู่ดีกินดี มีความมั่นคงด้วยการให้การศึกษา การศึกษาเป็นเครื่องมีอันทันตัวในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ ให้เป็นทรัพยากรทางปัญญาที่มีค่าของชาติ...”

“...งานด้านการศึกษา เป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมือง เป็นข้อใหญ่...”

ทรงสนับสนุนให้สร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารและด้วยโอกาส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณส่งเสริม ก่อหนุนการศึกษาทุกระดับ ทั้งในระบบโรงเรียน และการศึกษาอิสระแบบ ให้มี มาตรฐานสูงขึ้น พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนต่างๆ ที่สำคัญ อาทิ ปี ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ แก่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เขต ๕ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุน การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนชาวเขาและเยาวชนในชนบทห่างไกล และ พระราชทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์”

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง มีพระมหากรุณาธิคุณสนับสนุนโครงการจัดตั้ง “โรงเรียนร่มเกล้า” สำหรับ เยาวชนไทยในท้องถิ่นชนบทห่างไกลที่จังหวัดนครพนม ภายหลังได้มีโรงเรียน ร่มเกล้าอีกเป็นจำนวนมากทั้งในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และทรงสนับสนุนให้จัดตั้ง “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” เพื่อเป็น สถานศึกษาอยู่ประจำสำหรับเยาวชนที่เป็นบุตรธิดาของคนไข้โรคเรื้อน ซึ่งมีได้ ติดโรคจากบิดามารดา

พระราชทานทุนการศึกษาในทุกระดับ รวมถึงทุนอาบันกมหัสดี เพื่อวิทยาการระดับสูงในสาขาต่างๆ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพระราชทาน ทุนการศึกษาและรางวัลต่างๆ ทุกระดับการศึกษา เช่น ทุนการศึกษาในมูลนิธิ ช่วยนักเรียนขาดแคลน ทุนการศึกษาแก่นักเรียนชาวเขา รางวัลแก่นักเรียนและ โรงเรียนดีเด่น ระดับประถมและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ทุนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ เพื่อเกื้อหนุนครอบครัวที่ประสบสาธารณภัย ทรงส่งเสริมการจัดตั้งและดำเนิน

“ ทรงมีพระราชดำริด้วยว่าราษฎรในชนบทโดยเฉพาะ
ในท้องที่ทุรกันดารควรได้รับการศึกษาเพื่อให้สามารถพัฒนา
คุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ ให้สามารถอยู่ได้
โดยการ “พึ่งตนเอง” ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ”

กิจการโรงเรียนสำหรับเด็กพิการทุกประเภท ทรงพระกรุณาฟื้นฟูทุนเล่าเรียนหลวง และทรงก่อตั้งทุนภูมิพล และทุนอานันทมหิดล ส่งเยาวชนไปศึกษาวิทยาการ ระดับสูงสาขาต่างๆ ในต่างประเทศ เช่น สาขาแพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และ โบราณคดี เป็นต้น

โครงการสาธิตนุกรมไทยสำหรับเยาวชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญแก่เยาวชน ได้แก่ โครงการสาธิตนุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยทรงมีวัตถุประสงค์ให้เป็นหนังสือความรู้ที่เหมาะสมแก่เด็กในวัยต่างๆ รวมทั้งผู้ใหญ่ก็สามารถใช้ประโยชน์ได้

พระราชทานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

นอกจากจะทรงพระกรุณาสนับสนุนการศึกษาในระบบโรงเรียนและมหาวิทยาลัยดังกล่าวแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระราชดำริด้วยว่าราษฎรในชนบทโดยเฉพาะในท้องที่ทุรกันดารควรได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ ให้สามารถอยู่ได้

“ ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “ตัวอย่างของความสำเร็จ”
ในเรื่องการพึ่งตนเอง มีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบท
ได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้
และนำไปปฏิบัติได้เอง ”

โดยการ “พึ่งตนเอง” ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนโดยพระราชทานโครงการต่างๆ
เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของราษฎรในท้องถิ่น
ชนบทให้ช่วยตัวเองได้ เช่น โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำลำธาร โครงการพัฒนา
ชาวเขา โครงการทดลองปลูกพืชผลไม้เมืองหนาว โครงการพัฒนาพื้นที่ดินพรุ
ในภาคใต้ โครงการประมงพระราชทาน โครงการโรงเรียนพระดาบส เป็นต้น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนา... ตัวอย่างความสำเร็จ

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นถึงความจำเป็น
ที่จะต้องมี “ตัวอย่างของความสำเร็จ” ในเรื่องการพึ่งตนเอง มีพระราชประสงค์
ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้และ
นำไปปฏิบัติได้เอง ดังนั้น พระองค์จึงพระราชทานศูนย์ศึกษาการพัฒนาจำนวน
๖ ศูนย์ กระจายอยู่ในภาคต่างๆ ทั้ง ๔ ภาค ตามสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน
เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาสรรพวิชา คำนคว้า ทดลอง สาธิตและดูงานทั้งของ
ส่วนราชการและประชาชน โดยทรงมุ่งหวังให้มาร่วมมือประสานกันช่วยเหลือ
เกษตรกรทั้งหลายได้เพิ่มพูนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้รับบริการจากทาง
ราชการ โดยประชาชนจะได้รับบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว โดยไม่ต้องติดต่อ
ราชการแบบซับซ้อนดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน ทุกสิ่งทุกอย่างจัดไว้ให้ผู้เข้ามา
ศึกษาดูได้ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” แล้วนำไปเป็นแนวทาง
ประกอบอาชีพที่เหมาะสม

“ ทรงมุ่งเน้นให้ประชาชนชาวไทยอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนหรือ
ก่อปัญหาให้เกิดขึ้นกับสภาวะแวดล้อม...
ประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรต้องอาศัยธรรมชาติ
ในการทำมาหากิน จึงจำเป็นต้องใช้ประโยชน์
จากธรรมชาติให้มากที่สุด และไม่ทำลายธรรมชาติ ”

ทรงมุ่งเน้นให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งเน้นให้ประชาชนชาวไทยอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนหรือก่อปัญหาให้เกิดขึ้นกับสภาวะแวดล้อม เหตุที่ทรงให้ความสำคัญแก่สภาวะแวดล้อม เพราะทรงตระหนักดีว่าประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน ประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรต้องอาศัยธรรมชาติในการทำมาหากิน จึงจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้มากที่สุด และไม่ทำลายธรรมชาติ โดยต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น และมีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างถูกต้อง อาทิ ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้โคกระบือในการทำนามากกว่าใช้เครื่องจักร และทรงส่งเสริมให้มีการปลูกพืชหมุนเวียน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย หรือกรณีที่ต้องใช้ปุ๋ย ก็ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งมีราคาแพงและมีผลกระทบต่อสภาพและคุณภาพของดินในระยะยาว แนวพระราชดำริที่พระราชทานดังกล่าว คือ การให้การศึกษาแก่เกษตรกรให้มีการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน

เจ้า ตามรอยเมืองพระขุตลมาท

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ตามรอยเมืองพระยุคมาก

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

เมื่อย้อนรำลึกถึงวัน “ฉัตรมงคล” ซึ่งถือเป็นวันสำคัญของชาติ บ้านเมืองอีกวันหนึ่ง เป็นวันที่มวลสมาชิกผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า จะได้ไปเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระบรมมหาราชวัง เพื่อถวายความจงรักภักดีและแสดงความชื่นชมยินดีกันในวันนั้น และหลังจากพระราชทานเครื่องราชา เสร็จแล้ว จะเสด็จฯ มายังพระอุโบสถในวัดพระแก้ว เพื่อถวายราชสักการะ พวกเรามักจะไปยืนเข้าเฝ้าฯ หน้าพระอุโบสถอีกครั้งหนึ่ง

พระราชกระแส... สร้างความซาบซึ้ง

และหวนคิดถึงการถวายงานที่มี “ความสุข” และ “สนุก”

เมื่อปี ๒๕๔๘ ในวันดังกล่าว หลังจากเสด็จฯ ออกจากพระอุโบสถ เพื่อเสด็จฯ ไปถวายราชสักการะที่ปราสาทพระเทพบิดร ระหว่างที่เสด็จฯ ถึงแถวของพวกเรา ทรงหยุดคิดหนึ่งแล้วทรงหันมารับสั่งกับผมว่า “โครงการวัดมงคล เป็นอย่างไรบ้าง ไปดูกันบ้างหรือเปล่า สมัยก่อนนี้พวกเราสนุกกันมากนะ” แน่นอนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงหยุดรับสั่งด้วยนั้น สร้างความมหัศจรรย์ในหัวใจอย่างสูงสุด โดยเฉพาะเมื่อได้ฟังพระราชกระแสดังเรื่องอดีตเก่าๆ ยิ่งซาบซึ้งในจิตใจอย่างบอกไม่ถูก และหวนเห็นภาพเก่าๆ เมื่อครั้งถวายงานในฐานะเลขานุการและเลขาธิการ กปร. ตามลำดับ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เป็นต้นมา นับเป็นช่วงชีวิตที่มี “ความสุข” และ “สนุก” ที่สุดที่เคยมีมา

“ ในแต่ละวันที่ตามเสด็จฯ ออกเยี่ยมเยียนราษฎรและโครงการต่างๆ
มีเรื่องตื่นเต้นอยู่เสมอ โดยพระองค์จะเสด็จฯ
ออกยามบ่าย และเสด็จฯ กลับที่ประทับยามดึกแก่ๆ ทุกวัน ”

ทุกพระองค์ทรงมีความสุขกับการตามเสด็จฯ เพื่อขจัดทุกข์และบำรุงสุขแก่ประชาชน

ในยุคนั้น ปีหนึ่งๆ พระองค์จะประทับอยู่ในนครหลวงไม่ถึงครึ่งปี นอกนั้นจะเสด็จฯ ประพาสไปในภูมิภาคต่างๆ ทั้ง ๔ ภาคเป็นประจำ พวกเราจึงต้องย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ต่างจังหวัดชั่วคราว ระยะเวลาๆ ที่ยังไม่มีบ้านพักของกปร. เราต้องไปนอนโรงแรมกันบ้าง ขออาศัยบ้านพักหน่วยงานราชการบ้าง โดยเฉพาะกรมชลประทาน ชีวิตสมบุกสมบัน ในแต่ละวันที่ตามเสด็จฯ ออกเยี่ยมเยียนราษฎรและโครงการต่างๆ มีเรื่องตื่นเต้นอยู่เสมอ โดยพระองค์จะเสด็จฯ ออกยามบ่าย และเสด็จฯ กลับที่ประทับยามดึกแก่ๆ ทุกวัน เวลาเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปยังวังไกลกังวล หัวหิน ก็จะพบกับอากาศร้อน เสด็จฯ ใต้เงาฝน อีสานร้อน สลับหนาว ส่วนภาคเหนือก็หนาวเหน็บ และถนนหนทางทุรกันดารต้องนั่งเฮลิคอปเตอร์เกือบทุกครั้ง แต่ทุกพระองค์ที่ตามเสด็จฯ ด้วยมิได้ทรงปรีพระโอษฐ์บ่นอะไรเลยแม้แต่น้อย ผมกลับสังเกตเห็นว่าทุกพระองค์ทรงมีความสุขที่ได้ตามเสด็จฯ และทรงงานเพื่อขจัดทุกข์ของประชาชน และแก้ไขปัญหาของแผ่นดิน

ระหว่างเสด็จฯ ทรงมีพระเมตตาสอนพวกเราทุกอย่าง พวกเราจึงได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างมากมายจากพระองค์ และรู้จักการทำงานให้กับแผ่นดินอย่างแท้จริง

“ พวกเรานำเสด็จฯ ไปเรื่อยตามที่ชาวบ้านบอก
เอาไฟฉายส่องแผนที่ไป ลุยป่าไปเรื่อย จนถนนไม่มี
รถเล่นกระโดดกระเดกไปตามท้องลำธารบนหินก้อนโตๆ
จึงพระราชทานนามว่า “ทางดิสโก้” ขย่อนโยกไปตลอดทาง ”

ทรงรู้จักแผ่นดินและประชาชนของพระองค์เป็นอย่างดี

บางทีพวกเราพาพระองค์หลงทางบ่อยๆ ทั้งๆ ที่มีแผนที่ มีเครื่องมือ
เครื่องมือพอสมควร แต่ผมรู้สึกว่พระองค์รู้จักแผ่นดินของพระองค์ และคนของ
พระองค์ทุกกระเปียดนี้

มีครั้งหนึ่งระหว่างเสด็จฯ ที่ภาคใต้ ทรงเปลี่ยนจุดโดยกะทันหัน
สร้างความโกลาหลให้กับพวกเราเป็นอย่างมาก วันนั้นเสด็จฯ พรุแฉะ ซึ่งย่ำค่า
แล้ว ทรงรับสั่งว่าจะไปทอดพระเนตรอีกจุดหนึ่งจึงต้องเปลี่ยนแผนกันกลางป่า
กลางสวน จนได้มีโอกาสพบลุงวาเต็ง พระสหายอีกคนหนึ่ง และวันนั้นเองเป็น
วันที่สนุกสนานที่สุดของพวกเราอีกวันหนึ่ง

หรือเมื่อครั้งเสด็จฯ จ.กาฬสินธุ์ ขณะลงจากเฮลิคอปเตอร์ทรงมีรับสั่งว่า
“เดี๋ยวจะไปดูที่ลำพะยัง” พวกเราจะไปก่อนก็ไม่ทัน พวกเราซึ่งถือเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ทั้งนั้น ทั้งช่างชลประทาน ทหารแผนที่ มีทั้งชั้นพิเศษ พันเอก ดอกเตอร์
ริบวางแผนอย่างรวดเร็ว พอขบวนเคลื่อนก็ไม่ประมาท อุ้มชาวบ้านที่เดินอยู่
ข้างทาง นุ่งผ้าขาวม้าอยู่ผืนเดียวไปด้วย เพราะถามแล้วตอบว่ารู้จักที่ที่จะไป
พวกเรานำเสด็จฯ ไปเรื่อยตามที่ชาวบ้านบอก เอาไฟฉายส่องแผนที่ไป ลุยป่า
ไปเรื่อย จนถนนไม่มี รถเล่นกระโดดกระเดกไปตามท้องลำธารบนหินก้อนโตๆ
จึงพระราชทานนามว่า “ทางดิสโก้” ขย่อนโยกไปตลอดทาง

สุดท้ายไปเจอดันนาขวางหน้าอยู่ไปไม่รอด ขบวนต้องไปจอดนิ่งสนิท อยู่กลางทุ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ลงจากรถพระที่นั่ง ทรงดูพวกเรา แต่ไกลว่า “จะไปไหน หลงทางมาตั้งแต่แยกแรกแล้ว ไม่ใช่ทางนี้ อยู่ใกล้ นิดเดียว” เฝอญเป็นเวลาค่าแล้วจึงไม่เห็นหน้าพวกเราซึ่งเคยบานเป็นกระดัง ขณะนั้นเหลืออย่างที่เขาเรียกกัน “หน้าเหลือสองนิ้ว” เท่านั้น ขาออกมาแทนที่ พวกเราจะนำเสด็จฯ พวกเรากลับต้องขับรถตามเสด็จฯ โดยทรงนำทางตลอด ประเดี๋ยวเดียวก็ถึงดงที่ทรงรับสั่ง เป็นที่ครั้นเครื่องสนุกสนานสำหรับพวกเราอีกครั้ง ด้วยพระองค์ไม่ทรงกริ้วอะไร

จาก “เกษตรน้ำค้าง” สู่ “เกษตรชลประทาน”

วันนั้นเองชาวบ้านนำข้าวรวงเล็กๆ มาถวายให้ทอดพระเนตร รวงหนึ่ง มีข้าวแค่ ๓-๔ เมล็ด เนื่องจากแห้งแล้งมาก ชาวบ้านต้องใช้จอบขุดดินโรยเมล็ด ลงไปแล้วร่อนน้ำค้างมาให้ความชุ่มชื้น จึงเป็นที่มาของพระราชกระแสรับสั่งว่า “เกษตรน้ำค้าง” และนำไปลาบปลื้มใจเป็นอย่างยิ่งว่าหลังจากที่ทรงมีพระราชดำริ โครงการต่างๆ ในพื้นที่นี้ บัดนี้ในบริเวณดังกล่าวได้แปรสภาพจากเกษตรน้ำค้าง เป็นเกษตรชลประทานที่อุดมสมบูรณ์ เปลี่ยนสภาพไปอย่างไม่น่าเชื่อ

เวลาตามเสด็จฯ ทางภาคเหนือ ขบวนเสด็จฯ จะใช้เฮลิคอปเตอร์ เป็นหลัก และเวลาลงจากเฮลิคอปเตอร์แล้ว บางทีต้องเดินเป็นระยะไกลๆ ข้าม เนินเขาลงหุบห้วยผ่านเข้าไปในนาข้าว บางทีฝนตกกว่าจะถึงยอดเนินต้องทรุดตัว ลงนั่งหอบแฮกๆ กันทุกคน แต่พระองค์กลับประทับยืนกางแผนที่เหลือวพระพักตร์ จะมีพระราชกระแสสั่งงานใคร ก็ทรุดลงไปนั่งป้อแป้กันหมด เลยรับสั่งว่า “ไม่เห็นสู้คนอายุ ๖๐ ได้สักคน” พวกเราได้แต่ยิ้มแหยๆ ยอมรับว่าสู้พระองค์ ไม่ได้เลยจริงๆ

“ ทรงรับสั่งขึ้นมาลอยๆ ว่า “ไม่ได้ออกมานานแล้ว”

และเห็นชัดเจนว่า พระองค์ทรงมีความสุขมาก

และทรงพระเกษมสำราญเหลือเกินที่มีโอกาสได้กลับมาทรงงาน

ให้กับพลสกนิกของพระองค์อีกครั้งหนึ่ง

จากนั้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการแล้ว

โครงการเล่าที่ทรงอยู่ได้เริ่มต้นอย่างทรงพลังอีกครั้งหนึ่ง ”

ทรงมีความสุขและทรงพระเกษมสำราญ เมื่อได้ทรงงานให้กับพลสกนิก

ภาพที่ประทับใจและจดจำไม่เคยลืมเลือนอีกภาพหนึ่งคือ หลังจากที่ทรงพระประชวรในช่วงเวลาหนึ่ง ได้เสด็จฯ ออกพื้นที่อีกครั้ง จำได้แม่นยำว่าเป็นที่ชะอำ ที่ตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ โดยเสด็จฯ ออกทรงงานเป็นครั้งแรกหลังจากว่างเว้นมานาน ภายหลังจากที่มีพระราชกระแสพระราชทานแนวทางการดำเนินงานหลักๆ แล้ว ได้หยุดชบวณประทับซึ่งเบื้องหน้าเป็นเขามีหุบเขาเรียกว่าหุบสบู่นั้นวันกำลังลาลับเหลี่ยมเขา ยังคงส่องแสงเรืองรองทาบขอบฟ้า นกบินกลับรังเป็นฝูงๆ อากาศร่มลมพัดเย็นสบาย มีพระพิรุณโปรยมาบางๆ สร้างความชุ่มชื้น พระองค์ทรงฉายภาพวีรรอบๆ และทรงรับสั่งขึ้นมาลอยๆ ว่า “ไม่ได้ออกมานานแล้ว” และเห็นชัดเจนว่า พระองค์ทรงมีความสุขมาก และทรงพระเกษมสำราญเหลือเกินที่มีโอกาสได้กลับมาทรงงานให้กับพลสกนิกของพระองค์อีกครั้งหนึ่ง จากนั้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแล้วโครงการเล่าที่ทรงอยู่ได้เริ่มต้นอย่างทรงพลังอีกครั้งหนึ่งสู่ทุกหัวระแหงของแผ่นดิน

“หลายครั้งเสด็จฯ มา และประทับยืนสั่งงานตรงที่พวกเรานั่งอยู่
จะประทับยืนสั่งงานโดยมีพวกเรานั่งพับเพียบ
กับพื้นเครื่องบินพระที่นั่ง บางครั้งทรงสั่งงานยาวมาก
จนเครื่องบินถึงปลายทางก็มี ”

ทรงงานทุกขณะ และทุกแห่งหนที่เสด็จฯ

บางครั้งขณะจะทรงแปรพระราชฐาน พวกเราติดงานอื่น จึงไปเตรียมการรับเสด็จฯ ก่อนไม่ได้ ด้วยเกรงว่าจะถวายนงานไม่ทัน จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตอาศัยเครื่องบินพระที่นั่งตามเสด็จฯ ไปด้วย ซึ่งจะต้องขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อนทุกครั้ง พระองค์จะทรงมีพระเมตตาพระราชทาน พวกติดตามฝ่ายในวังจึงมักจัดให้เรานั่งแถวหน้าของส่วนผู้ติดตามขบวน เนื่องจากเกือบทุกครั้งจะทรงงานและมีพระราชกระแสสั่งงานบนเครื่องบินพระที่นั่งนั่นเอง หลายครั้งเสด็จฯ มา และประทับยืนสั่งงานตรงที่พวกเรานั่งอยู่ จะประทับยืนสั่งงานโดยมีพวกเรานั่งพับเพียบกับพื้นเครื่องบินพระที่นั่ง บางครั้งทรงสั่งงานยาวมากจนเครื่องบินถึงปลายทางก็มี มีอยู่ครั้งหนึ่งเสด็จฯ จ.นราธิวาส เครื่องลงแตะรันเวย์แล้วพระองค์ก็ยังคงประทับยืนอยู่อย่างนั้น จะกราบบังคมทูลให้ทรงประทับนั่งเพื่อความปลอดภัยก็ไม่กล้า

บางโครงการ เช่น “โครงการยักย้อ” ก็เกิดบนอากาศนั่นเอง วันนั้นเสด็จฯ แปรพระราชฐานไป จ.สกลนคร ระหว่างบินอยู่มหาดเล็กมาตามตัวให้ไปเข้าเฝ้าฯ เมื่อเข้าเฝ้าฯ พระองค์กำลังประทับเสวยพระกระยาหารว่างอยู่ ทรงรับสั่งเรื่องโครงการน้ำก่า อยากจะให้ทดลองกันลำน้ำก่าเป็นช่วงๆ ยามหน้าน้ำจะได้ปิดกั้นไม่ให้น้ำไหลลงแม่น้ำโขงอย่างเปล่าประโยชน์ และเพื่อกักน้ำไว้ให้ราษฎร

“ จุดกำเนิดของโครงการนั้น ไม่ใช่เริ่มจากห้องทรงงาน
บนพื้นดิน หรือในน้ำเมื่อเสด็จฯ ประพาสทางเรือ
แม้บนอากาศก็ยังคงทรงคิดงานที่จะช่วยเหลือ
ประชาชนอยู่ตลอดเวลา ”

ได้ใช้ ระหว่างรับสั่งทรงหยิบเศษกระดาษมาแผ่นหนึ่ง ทรงวาดเค้าโครงต่างๆ เป็นลำน้ำก่ำที่คดเคี้ยวหยักไปตามสภาพความเป็นจริงและขีดเส้นกั้นเป็นระยะๆ เมื่อทรงวาดเสร็จ ทรงทอดพระเนตรรูปนั้นซึ่งมีลักษณะเหมือนตัวหนอนตัวบุงอะไรทำนองนั้น ทรงรับสั่งว่า “เหมือนตัวยึกยื่อนะ” จึงเป็นที่มาของชื่อเล่นสำหรับโครงการว่า “โครงการยึกยื่อ” ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันของพวกเราว่าคือ “โครงการน้ำก่ำ”

พวกเราชาวไทยทุกคนควรจะได้ทราบว่าจุดกำเนิดของโครงการนั้น ไม่ใช่เริ่มจากห้องทรงงาน บนพื้นดิน หรือในน้ำเมื่อเสด็จฯ ประพาสทางเรือ แม้บนอากาศก็ยังคงทรงคิดงานที่จะช่วยเหลือประชาชนอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ ภาพที่ไม่สามารถลืมได้

ด้วยพระบุญบารมี... พลสกนิกน้อมถวายความจงรักภักดี

สำหรับ “วัดมงคลชัยพัฒนา” ที่ทรงรำลึกถึงและรับสั่งถึงเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ตามที่เริ่มเรื่องไว้ นั้น มีจุดกำเนิดที่สนุกสนาน กล่าวคือ ทรงมีรับสั่งให้ไปหาที่และวัดที่มีลักษณะอย่างนั้นๆ มีอายุประมาณนั้น โดยรับสั่งเป็นนิยายว่า “มีพระเอกชื่ออะไรก็สงวนไว้ก่อน ติดตามปู่ไปทำบุญที่พระพุทธบาทในยุคนสมัยรัชกาลที่ ๕ ขากลับได้แวะทำบุญที่วัดเป็นเงิน ๘๐ ชั่ง” บางครั้งพระราชทานโจทย์

มาแบบนี้ พวกเราจึงต้องใช้ปัญญารอบด้านขบปัญหาและโจทย์ให้แตก มิฉะนั้น จะถวายนานไม่สำเร็จ มีพระราชกระแสเพียงแค่นี้ ก็ต้องชวนขวดยหาให้พบ และเราก็ได้พบวัดมงคลชัยพัฒนา ที่ จ.สระบุรี ซึ่งทรงรับสั่งว่าใช่

ก่อนจะไปสำรวจพื้นที่ที่มีเรื่องราวประหลาดที่น่าประทับใจคือ ระหว่างที่พวกเราปลอมตัวเข้าไปเพื่อขอซื้อที่ชาวบ้าน ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า คืบก่อนมีหลายคนฝันถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในโบสถ์ที่ยังสร้างค้างอยู่มีผู้สูงศักดิ์มาช่วยทำให้สำเร็จ วันรุ่งขึ้นพวกเรา ก็แปลงกายเป็นพ่อเลี้ยงมากว้านซื้อที่ เจริญไม่สำเร็จ เนื่องจากชาวบ้านกลัวเป็นนายทุนมาหลอกซื้อ เพราะบอกเขาว่าซื้อแล้วไม่เอาไปไหนหรอก พัฒนาแล้วให้เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านเอง ชาวบ้านไม่เชื่อว่าใครจะซื้อ นายทุนแบบนี้มีด้วยหรือ ความมาแตกตอนที่กำลังเจรจาสซื้อที่ลุงคนหนึ่งอยู่ เผอญมีปฏิทินแขวนอยู่ข้างฝาบ้าน เป็นพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกำลังเสด็จฯ ทรงงานอยู่แห่งหนึ่ง มีพวกเราตามเสด็จฯ อยู่ ลุงเหลือบไปเห็นปฏิทินแล้วมองหน้าพวกเรา **หน้าพวกเราแต่ละคน เหมือนกับคนตามเสด็จฯ บนปฏิทินยังกับแกะ ความลึบจึงแตก พ่อเลี้ยงจอมปลอม ต้องสารภาพเปิดเผยตัว การซื้อที่ดินกลับเป็นไปอย่างง่ายดาย และบางบ้านยังถวายเป็นอีกหลายแปลง นับเป็นพระบารมีของพระองค์โดยแท้**

“กฤษฎิ์ใหม่” ... สร้างความกินดีอยู่ดีและสามัคคีแก่ชุมชน

หลังจากนั้น ชาวบ้านได้มาลงชื่อเพื่อร่วมพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวคิด “บวร” ได้แก่ บ้านคือชาวบ้าน วัดคือพระ และราชการรวมทั้งโรงเรียน ให้ ๓ ส่วนประสานงานร่วมกัน มีพระเป็นศูนย์กลาง เมื่อชาวบ้านมาทำบุญแล้ว จะได้มาเรียนรู้การเกษตรหลังวัด ทำแหล่งน้ำ ปลูกข้าว ปลูกไม้ไร่ไม้สวนครบถ้วน พอวันเสด็จฯ ทรงพอพระทัยมาก ระหว่างพระราชดำเนิน

“โครงการแต่ละโครงการมีเบื้องหลังที่น่าจดจำ
สร้างความตื่นเต้น สนุกสนานเพลิดเพลินยิ่งนัก
จนลืมความเหน็ดความเหนื่อยไปหมด...
“วันฉัตรมงคล” จึงมีความหมายสำคัญยิ่ง
สำหรับพวกเราชาวไทย”

เลาเชริมสระน้ำอยู่ ทรงรับสั่งว่า “รูปแบบการพัฒนานี้เป็นรูปแบบที่ดีนะ
มีหออย่างในแปลง ชาวบ้านเขามีกิน มีใช้ มีอยู่ ฝนทิ้งช่วงก็มีน้ำในสระ
คอยพุงไว้ เป็นทฤษฎีใหม่นะ” ณ ตั้งแต่วันนั้น “โครงการทฤษฎีใหม่” จึงถือ
กำเนิดขึ้น และแพร่ขยายไปทั่วประเทศในขณะนี้

จะเห็นได้ว่าโครงการแต่ละโครงการมีเบื้องหลังที่น่าจดจำ สร้าง
ความตื่นเต้น สนุกสนานเพลิดเพลินยิ่งนัก จนลืมความเหน็ดความเหนื่อยไปหมด
ดังที่ได้ทรงปรารภเมื่อเย็นวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ดังกล่าวข้างต้น
“วันฉัตรมงคล” จึงมีความหมายสำคัญยิ่งสำหรับพวกเราชาวไทย

ช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจ ด้วยหลัก “รู้ รัก สามัคคี”
เพื่อแผ่นดินไทยอยู่คู่ชาวไทยสืบไป

วันนี้พวกเราต้องพูดตรงๆ ว่า พวกเราเหงามาก ไม่ค่อยได้มีโอกาส
ตามเสด็จฯ โดยมีพระองค์เสด็จฯ นำหน้าเราเหมือนในอดีต วันที่รับสั่งผมจึงรู้สึก
สะท้อนใจมาก “ประโยชน์สุข” ที่ทรงสร้างให้กับแผ่นดินนั้นยิ่งใหญ่ ยากจะจัดหา
นิยามมาเรียบเรียงได้ครบถ้วน และรับทราบถึงความรู้สึกในส่วนลึกของหัวใจได้
แม้แต่จะแผดเผา จะมีฝนตกไม่ลืมหูลืมตา จะย่ำโคลนย่ำน้ำที่ท่วม จะไต่เขา

“ประโยชน์สุข” ที่ทรงสร้างให้กับแผ่นดินนั้นยิ่งใหญ่
ยากจะจัดหานิยามมาเรียบเรียงได้ครบถ้วน และรับทราบ
ถึงความรู้สึกในส่วนลึกของหัวใจได้ แม้แดดจะแผดเผา
จะมีพายุตกไม้ล้มหิวสุมตา จะย่ำโคลนย่ำน้ำที่ท่วม
จะไต่เขาสักกี่ลูก ก็เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งสิ้น”

สักกี่ลูก ก็เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งสิ้น สิ่งที่ได้ทรงทำมาตลอดเวลากว่าหกทศวรรษ
เพื่อให้พสกนิกรอยู่เย็นเป็นสุข แผ่นดินมีความมั่นคงและมั่งคั่ง พวกเราจึง
ควรต้องรักษา ทุนถนอมสมบัติชาติของเราไว้ และประการสำคัญคือ ช่วยแบ่งเบา
พระราชภาระที่ทรงแบกหนักอึ้งมาตลอดเวลาอันยาวนาน โดยใช้หลัก “รู้ รัก
สามัคคี” สละประโยชน์ส่วนน้อยของเรา เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ใหญ่กว่า
แผ่นดินนี้จึงจะคงอยู่กับลูกหลานเหลนของเราชาวไทยสืบไป

การดำเนินงานของ
ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

การถวายงานของ

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล*

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ในฐานะเป็นลูกหลานข้าราชการ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ และถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่เป็นเด็กนักเรียน และนับเป็นเวลากว่า ๔๐ ปีแล้วที่ท่านปฏิบัติภารกิจด้วยความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่ง โดยในปัจจุบันได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ถวายงานในตำแหน่งกรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

ถวายงานตั้งแต่เป็นนักเรียนวชิราวุธ

ถ้านับย้อนไปว่าเคยปฏิบัติงานถวายเมื่อไหร่ อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่สมัยเรียนอยู่โรงเรียนวชิราวุธ ในยุคนั้นถือว่าเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์มาก เวลาในวังมีงานจะได้รับคัดเลือกไปเสิร์ฟอาหาร เครื่องดื่ม และแสดงดนตรี ตอนเย็นพอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงขับรถเฟี้ยวตเล็กๆ เข้ามาที่โรงเรียนเพื่อทรงดนตรี เราก็มาแอบดูกัน จะเสด็จฯ มาทรงเปิดงานเทศกาลของโรงเรียนทุกครั้ง และตามประวัติโรงเรียนเรียกกันว่า “มหาดเล็กเด็กในหลวง”

* สัมภาษณ์โดยผู้บริหารสำนักพระราชเลขานุการ วันจันทร์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑ ณ มูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเผยแพร่ในหนังสือ “โครงการต่างๆ ที่ดำเนินงานตามพระราชดำริ”

“ผมเลยกราบบังคมทูลต่อไปว่า “มีเพื่อนชวนไปทำงาน
ที่สภาพัฒนาพระพุทธเจ้าข้า” ผมกราบบังคมทูลไป
โดยที่ไม่ทราบว่าสภาพัฒนา เป็นหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับอะไร
พระองค์ทรงฟังแล้วทรงมีรับสั่งว่า “สำนักงานฯ นี้ดี
เป็นหน่วยงานที่พัฒนาประเทศ” ”

ข้าราชการ คือ ข้าขององค์ราชา

ผมได้มีโอกาสถวายงานอีกครั้งหลังจากสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ
โดยการรับราชการ เพราะผมสำนึกเสมอว่า **ข้าราชการ คือ ข้าขององค์ราชา**
ไม่ได้ถวายงานโดยตรง แต่ก็ถือว่าถวายงานในฐานะข้าราชการ ถวายงาน
มาตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ โดยทำงานที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือ สภาพัฒนา

ทั้งนี้ สืบเนื่องจากเมื่อปี ๒๕๑๒ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวในฐานะลูกของข้าราชการบริพาร พระองค์ตรัสถามว่า **“จะไปทำงาน
ที่ไหน”** จึงกราบบังคมทูลไปว่าจะเข้าทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศ พระองค์
ทรงเฉยๆ ไม่ได้รับสั่งอะไร แต่ก่อนที่ผมจะเข้าเฝ้าฯ นั้น ได้ทราบข่าวจากเพื่อนว่า
สภาพัฒนาต้องการข้าราชการระดับปริญญาเอก ผมไม่ได้สนใจนักเนื่องจากกำลัง
จะเข้าทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศ ผมเลยกราบบังคมทูลต่อไปว่า **“มีเพื่อน
ชวนไปทำงานที่สภาพัฒนาพระพุทธเจ้าข้า”** ผมกราบบังคมทูลไปโดยที่ไม่ทราบว่า
สภาพัฒนาเป็นหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับอะไร พระองค์ทรงฟังแล้วทรงมีรับสั่งว่า
“สำนักงานฯ นี้ดี เป็นหน่วยงานที่พัฒนาประเทศ” รับสั่งให้ผมไปพบหม่อมหลวงเดช
สนิทวงศ์ ประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติในขณะนั้น วันรุ่งขึ้นจึงไป
รายงานตัวที่กองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สศช. และเข้ารับการทดสอบ
ตามขั้นตอนปกติ ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับราชการ

รับราชการ... กวายนตามพระราชากระแส

กองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีภารกิจในฐานะเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคง รับผิดชอบวางแผนรับสงครามด้วย เนื่องจากขณะนั้น การก่อการร้ายและสงครามคอมมิวนิสต์ใกล้ประเทศไทยเข้ามาทุกที สภาพบ้านเมืองไม่ปกติ บ้านแตกสาแหรกขาด ประเทศลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และประเทศเวียดนามกำลังจะแตก คิดกันว่าอีกไม่นานคงเข้ามาประเทศไทย สศช. จึงตั้งกองนี้ขึ้นมาเพื่อมีหน้าที่วางแผนเตรียมพร้อมในกรณีเกิดสงครามขึ้น ตอนนั้นยังไม่ได้กวายนโดยตรง แต่ปฏิบัติภารกิจกวายนตามพระราชากระแส

ต่อมาคิดขึ้นมาได้ว่า การวางแผนโดยนั่งรับสงครามอยู่ในเมือง รอให้สงครามเกิดขึ้นแล้วเข้าไปแก้ไข คงไม่สำเร็จ เนื่องจากผมมีประสบการณ์ตอนเรียนมัธยมอยู่ที่ประเทศเวียดนาม ดังนั้น ต้องลงไปทำงานในพื้นที่ ไปสู้ในพื้นที่ แย่งชิงประชาชนกลับมาให้ได้ มิฉะนั้นบ้านเมืองคงแตกสลายอีกครั้ง จึงได้เสนองานพัฒนาเพื่อความมั่นคง ต้องลงไปทำงานในพื้นที่ก่อการร้ายทั่วประเทศ ช่วงนั้นชีวิตโลดโผนมาก ไปทำงานในสนามรบตลอดเวลา ไม่เคยได้อยู่บ้าน

ในคราวออกพื้นที่ในภาคต่างๆ และโครงการที่เขาคือ จังหวัดเพชรบูรณ์ พันเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ (ตำแหน่งในขณะนั้น) หัวหน้ากองยุทธการของกองทัพอากาศที่ ๓ ซึ่งรับผิดชอบโครงการที่เขาคือ แจ้งให้ผมมารับพระราชทานพระเครื่อง จึงเป็นครั้งแรกที่ผมได้เข้าเฝ้าฯ โดยตรง และได้รับพระราชทานพระเครื่ององค์แรกเป็นหลวงปู่แหวนเลี่ยมทอง วันนั้นทุกคนได้รับพระราชทานพระเครื่องซึ่งแตกต่างกันไป แล้วแต่จะทรงหยิบองค์ไหนพระราชทาน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางตามพระราชดำริ

พอลงไปในสนามรบ ได้พบเห็นโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกิดขึ้นแล้วหลายแห่ง พระองค์ไม่ได้ทรงเรียกว่าการพัฒนาเพื่อความมั่นคง อย่างที่เราเรียก ทรงเรียกว่า “ยุทธศาสตร์การพัฒนา” จึงได้ถวายงานซึ่งเป็นงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยนำแนวทางตามพระราชดำริ ดึงประชาชน กลับมา จนเหตุการณ์เริ่มสงบ ผู้ก่อการร้ายเริ่มมอบตัวกับโครงการที่เราทำ

ถวายงานโดยตรงในฐานะ: เลขาธิการ คณะกรรมการ กปร.

เมื่อเหตุการณ์สงบ ขณะนั้น พลโท เปรม ตินสุลานนท์ (ตำแหน่งในขณะนั้น) แม่ทัพภาคที่ ๒ เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ภายหลังได้เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปี ๒๕๒๔ ท่านให้ ดร.เสนาะ อุนากูล เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในขณะนั้น พิจารณาคิดรูปแบบองค์กรและระบบการทำงาน เพื่อถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานกลางที่จะประสานงานในการสนองพระราชกระแส ดร.เสนาะ ได้มอบหมายให้ผมซึ่งทำงานเกี่ยวกับความมั่นคงในเขตทหารกันดารอยู่แล้วดำเนินการ ผมจึงเสนอความคิดขึ้นไป ซึ่ง พลเอก เปรม เห็นชอบด้วย ให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สน.กปร.) ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของ กปร. โดยมอบหมายให้ผมดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ สน.กปร. ซึ่งท่านคงเห็นว่าไว้ใจได้ มีความจงรักภักดี จากการทำที่เคยทำงานกับท่านสมัยที่ท่านเป็นแม่ทัพภาค

รูปแบบการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการ กปร. คือ เป็นหน่วยงานประสานและนำหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่รับผิดชอบแต่ละโครงการเข้ามาดำเนินการภายใต้แผนงานหรือโครงการที่กำหนดไว้ ขณะนั้น แม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดแล้ว แต่ว่าการมอบตัวยังมีอยู่ และผมซึ่งทำงานวางแผนเตรียมพร้อมและพัฒนาเพื่อความมั่นคงอยู่ด้วย ต้องจัดคนไปทำงานพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ จึงได้มีโอกาสถวายงานอีกอย่างคือ งานประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สู่การเป็นเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

ผมถวายงานต่างๆ ดังกล่าวเรื่อยมา ช่วงนั้นเกิดความวุ่นวายเกี่ยวกับตำแหน่งของผมพอสมควร เนื่องจากตอนตั้งสำนักงาน กปร. ตำแหน่งเลขาธิการเป็นไปตามตำแหน่งของผมขณะนั้นคือผู้อำนวยการกอง เมื่อผมเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นจึงเกิดปัญหา จำได้ว่าหม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์ ราชเลขาธิการได้ประสานงานกับ ดร.เสนาะ ว่าจะทำอย่างไร ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามตำแหน่งของผม พอผมเป็นผู้อำนวยการกอง ก็เปลี่ยนคำสั่งเป็นผู้อำนวยการ เมื่อผมเป็นผู้ช่วยเลขาธิการฯ ก็เปลี่ยนเป็นผู้ช่วยเลขาธิการฯ คือ ปรับตำแหน่งแต่ยังเป็นคนเดิม

ต่อมา ด้วยปริมาณงานและจำนวนคนที่ต้องทำงานเพิ่มขึ้น จึงมีพระราชบัญญัติแยกหน่วยงานสำนักงาน กปร. ออกมา ขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรี ผมจึงลาออกจากสภาพพัฒนาตำราลงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. คนแรก เมื่อปี ๒๕๓๖ ย้ายสำนักงานจากสภาพพัฒนาที่อาคารโรงเรียนนายร้อย จปร. หลังเก่า และถวายงานเรื่อยมา จนกระทั่งปี ๒๕๔๒ จึงขอเกษียณอายุราชการก่อนอายุ ๖๐ ปี และได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของสำนักงาน กปร. จนกระทั่งทุกวันนี้ โดยมีตำแหน่งเพิ่มมาอีกตำแหน่งคือ เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา จำได้ว่า

ทรงรับสั่งให้ตั้งมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ ในช่วงนั้นจึงดำรงตำแหน่งซ้อนกัน ๒ ตำแหน่ง คือ เลขาธิการ กปร. กับเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

การถวายงานในบทบาทสำนักงาน กปร. เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย

ในช่วงแรกหลังจากที่ตั้งสำนักงาน กปร. พระองค์ทรงรับสั่งกับ พลเอก เปรม ว่า ตั้งหน่วยงานมาอีกหน่วยแล้วหรือ ยิ่งเข้าหนักเข้าไปอีก ผมต้อง พิสูจน์อยู่นาน นับตั้งแต่วันที่จัดตั้งสำนักงาน กปร. จนกระทั่งเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย โดยสามารถประสานและดำเนินงานตามโครงการได้อย่างรวดเร็ว และจำได้ว่า ภายหลังจากถวายงานในบทบาทสำนักงาน กปร. ประมาณ ๓ ปี เข้าวันหนึ่ง ท่านพลเอก เปรม โทรศัพท์มาแจ้งผมว่า **“คุณสุเมธ รับพระราชกระแสไว้นะ ทรงชมเชยว่าสุเมธเป็นคนดี ทำงานดี ประสานงานกับผู้อื่นได้ดี และผู้อื่น ก็ประสานงานกับสุเมธได้ดี”**

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประสานงานนั้นเป็น ๒ ทาง ไม่ใช่เราจะ ประสานกับคนอื่นอย่างเดียวเท่านั้น แต่ทำอะไรให้คนอื่นอยากประสานกลับมา ที่เรา แล้วเขามีความสุขด้วย คำชมที่ได้รับพระราชทาน พระองค์รับสั่งฐานะที่เป็น งานของสำนักงาน กปร. ดังนั้น **คำชมเชยที่พระราชทาน ไม่ได้พระราชทาน โดยตรงมาที่ผม แต่เป็นบทบาทของสำนักงาน กปร. ที่สามารถประสานงานได้ กลมกลืนกับหน่วยราชการต่างๆ ให้เป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ** สรุปได้ว่า สามารถทำหน้าที่ประสานงาน คอยติดตามดูแล ประเมินผล ทำงานต่างพระเนตร ในทุกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“ สิ่งหนึ่งที่ทรงกำชับไว้คือ มีอะไรไม่เห็นด้วย
ก็สามารถกราบบังคมทูลได้...
พระองค์ทรงงานอย่างมีประชาธิปไตย
ทรงฟังเสียงประชาชนตลอดเวลา พระองค์รับสั่ง
เรียกกลุ่มพวกเราว่า “พรรคพวก”
มีอะไรก็ทรงรับสั่งให้ตามพรรคพวกมาปรึกษาหารือ ”

ทรงมีความเป็นประชาธิปไตยสูง

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่ทรงกำชับไว้คือ มีอะไรไม่เห็นด้วยก็สามารถกราบบังคมทูลได้ แต่มีน้อยครั้งมากที่เราไม่เห็นด้วยและกราบบังคมทูล พระองค์ทรงพอพระทัยที่กล้าเสนอความคิดเห็น ฉะนั้นความเป็นประชาธิปไตยของพระองค์จึงมีอยู่สูงทีเดียว ไม่ใช่ว่ารับสั่งอย่างไรก็ต้องอย่างนั้น พระองค์ทรงรับฟังเสมอ และบางครั้งพระองค์ทรงเห็นด้วยกับประชาชนถ้ามีเหตุผลพอและมีข้อมูลใหม่ที่ยังไม่ทรงทราบ จึงขอยืนยันว่า พระองค์ทรงงานอย่างมีประชาธิปไตย ทรงฟังเสียงประชาชนตลอดเวลา พระองค์รับสั่งเรียกกลุ่มพวกเราว่า “พรรคพวก” มีอะไรก็ทรงรับสั่งให้ตามพรรคพวกมาปรึกษาหารือ ทุกสิ่งทุกอย่างจึงดำเนินการด้วยเหตุด้วยผล ถ้ามีเหตุมีผลพระองค์ทรงรับและทรงปรับเปลี่ยนใหม่ จึงทำให้เราถวายงานได้อย่างสบายใจ มีอะไรก็กราบบังคมทูลไปโดยตรง พระองค์ก็ไม่ทรงโปรดเลยที่จะสนองพระราชกระแสแบบที่เรียกว่า มีสเตอร์เยสแมน ดีพระพุทเจ้าข้า ไม่ทรงโปรดเลย

“ ทรงตรวจสอบข้อมูลให้แก่พระทัย แล้วจึงลงมือวางโครงการ จะเห็นว่าพระองค์ทรงงานอย่างละเอียด พิถีพิถัน รมัดระวังอย่างมาก... พระองค์จะทรงรอบคอบ และทรงปรึกษาประชาชนอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ ทรงทำ ประชาพิจารณ์ พระองค์ทรงคิดอย่างนี้แล้ว จะรับหรือไม่ ”

ทรงมีความละเอียด พิถีพิถัน และรอบคอบในการทรงงาน

เวลาจะเสด็จฯ ไม่ใช่ว่าทรงคิดจะเสด็จฯ ที่ไหนก็เสด็จฯ ก่อนจะเสด็จฯ ที่ไหน พระองค์จะทรงรับสั่งให้รวบรวมประมวลข้อมูลไว้ทุกด้าน อาทิ ภูมิภาค ปริมาณน้ำฝน ข้อมูลของคนที่อยู่แถบนั้น เนื่องจากเราต้องไปพบปะกับชนหลายเผ่า บางแห่งวัฒนธรรมประเพณีไม่เหมือนกัน เมื่อเสด็จฯ ไปยังสถานที่ต่างๆ แล้ว ยังทรงรับสั่งถามประชาชนว่าเวลานี้ข้อมูลยังมีลักษณะเหมือนเดิมหรือไม่ ทรงตรวจสอบข้อมูลให้แก่พระทัย แล้วจึงลงมือวางโครงการ จะเห็นว่า พระองค์ทรงงานอย่างละเอียด พิถีพิถัน รมัดระวังอย่างมาก เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เราได้รับถ่ายทอดมา เวลาทำงานกับประชาชนต้องระวังมาก ดังนั้น พระองค์จะทรงรอบคอบและทรงปรึกษาประชาชนอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ ทรงทำประชาพิจารณ์ พระองค์ทรงคิดอย่างนี้แล้ว จะรับหรือไม่ หลังจากนั้นจึงมีรับสั่งถามฝ่ายปฏิบัติ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่ชลประทาน เห็นด้วยหรือไม่ เมื่อประชาชนเห็นด้วยแล้ว ฝ่ายปฏิบัติพร้อมจะรับหรือไม่ ฝ่ายนโยบายว่าอย่างไร ถ้าปฏิบัติตามนี้ความคุ้มค่าจะเกิดภายในกี่ปี จะทรงตรัสถามและทำประชาพิจารณ์แต่ละกลุ่มด้วย พอถึงผมจะดูว่าทำตรงนี้แล้วจะบรรลุเป้าหมายภายในกี่ปี โดยต้องควบคุมดูแลให้เป็นไปตามเป้าหมายให้ได้

ทรงงานอย่างรอบด้านและบูรณาการ

พระองค์ทรงงานอย่างรอบด้านเป็นบูรณาการ บางครั้งเราแก้ไขปัญหาอย่างหนึ่ง ปัญหาเพิ่มมาอีกสิบอย่าง การแก้ไขปัญหาคงทำแบบไหนจึงจะดี ไม่ใช่ไปถึงเห็นว่าเขาไม่มีบ้าน ก็ไปสร้างบ้านให้เขาอยู่ แล้วอยู่ได้หรือเปล่า อาจเป็นภาระก็ได้ เพราะบ้านที่ตีค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้น จึงไม่ใช่แค่การสร้างบ้านให้เขาเท่านั้น ต้องรอบคอบ วิถีชีวิตไม่ใช่แค่วันนี้ แล้วพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไร ต้องทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และละเอียดถี่ถ้วน เช่น จะเปลี่ยนเรือให้เป็นเรือสมัยใหม่แต่ยังใช้โครงเดิมที่เป็นเรือหัวโทง ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรม โดยปรับเปลี่ยนแต่วัสดุใช้ไฟเบอร์แทนไม้ ซึ่งมีอายุการใช้งาน ๓๐ ปีเท่ากัน คิดแล้วคุ้มค่ากว่าจึงดำเนินการ

แนวทางการทรงงาน... แบบอย่างการทำงาน ที่ยึดประชาชนเป็นหลัก

แนวทางการทรงงานของพระองค์เป็นต้นแบบของการทำงานที่มีระบบ นำประทับใจ นำนำไปเป็นแบบอย่างการทำงานของข้าราชการ เพราะมีความพิถีพิถัน รอบคอบ และทุกคนต้องเต็มอกเต็มใจเข้าร่วม หลายคนคิดว่าเมื่อมีพระราชดำริแล้วต้องเป็นไปตามนั้น ไม่จริงเลย ประชาชนสักคนเดียว หากไม่เห็นด้วย เราหยุดเลย ไม่ดันทุรัง มีบางโครงการไม่ได้ทำจนกระทั่งบัดนี้ เพราะประชาชนไม่เห็นด้วย ผมขอยืนยันว่าตลอดเวลาที่ถวายงานมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ จนกระทั่งบัดนี้ พระองค์ไม่ทรงทำอะไรที่ประชาชนไม่เต็มใจหรือไม่พอใจ เราจะกำชับเสมอว่าห้ามอ้างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต้องอธิบายให้เขาเข้าใจ บางโครงการใช้เวลาเป็นปี ไม่มีใครรู้เบื้องหลังว่าต้องใช้เวลาอธิบายเป็นปี เช่น เชื้อนปัสสาวะที่ผมเป็นประธาน ใช้เวลาคุยและถกปัญหากันถึงปีครึ่ง จนกระทั่งเห็นพ้องต้องกันจึงลงมือทำงาน พอทุกคนเห็นด้วยแล้วการทำงาน

“ ทรงมีความเป็นครูมาก พระองค์ทรงมีวิธีการสอนที่มีศิลปะสูง
พระราชทานคำอธิบายที่มีแง่มุมต่างๆ
โดยจะทรงอธิบายทุกหน้าของเหรียญ...
เวลาทรงมีรับสั่งกับพวกเรา จะให้เราคิดตามไปด้วย ”

จะง่ายขึ้น อันนี้เป็นนโยบายที่ผมยึดถือมาตลอดในระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง
เลขาธิการ กปร. และเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ห้ามบังคับหรือฝืนใจใคร ต้องอธิบาย
จะเห็น้อย่างไรก็ต้องชี้แจง เรื่องนี้เป็นพระราชกระแส จะไปฝืนใจใครไม่ได้
เป็นอันขาด

นอกจากนี้ ยังปรับทัศนคติวิธีการทำงาน ให้ทำงานด้วยความอดทน
ค่อยๆ สร้างความเข้าใจ เห็นได้ชัดว่าผลออกมาดี ช่วยทำให้ไม่เกิดความขัดแย้ง
ในพื้นที่ นอกจากบางกลุ่มที่พยายามตะแบงเนื่องจากไปกระทบผลประโยชน์
ของเขา แต่ประชาธิปไตยคือผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ต้องรักษาไว้ บางครั้ง
เราจึงต้องต่อสู้กันหนักมาก ชี้ให้เห็นว่าคุณเสียสละเล็กน้อย แต่ผลประโยชน์
คุณไม่เสียหรือแค่ลดลงนิดหน่อยเท่านั้นเอง

ทรงให้ ทำ คิด พูด... ต่อวิชา ต่อความรู้

ทรงมีความเป็นครูมาก พระองค์ทรงมีวิธีการสอนที่มีศิลปะสูง
พระราชทานคำอธิบายที่มีแง่มุมต่างๆ โดยจะทรงอธิบายทุกหน้าของเหรียญ
ในการอธิบายของอย่างเดียวหรือปัญหาอย่างเดียว เพราะบางสิ่งบางอย่างอธิบาย
หน้าเดียวอาจจะเข้าใจผิดได้เบื้องหน้าของเหรียญเป็นอย่าง เบื้องหลังเป็นอีกอย่าง
ทรงอธิบายจนเราเข้าใจแจ่มกระจ่าง และจุดเด่นคือ เวลาทรงมีรับสั่งกับพวกเรา

“ ทรงให้เราคิดตาม ใช้ดุลยพินิจ ใช้สติและปัญญาประกอบ

ทรงสอนแบบวิธีโบราณที่เรียกว่า ต่อวิชา ต่อความรู้

แล้วนำมาคิดต่อ... ทรงคิดไม่หยุด

ฉะนั้นเราตามรอยเบื้องพระยุคลบาทถวายงานจะหยุดคิดไม่ได้เช่นกัน

ต้องคิด และกราบบังคมทูลตลอดเวลา ”

จะให้เราคิดตามไปด้วย จะไม่รับสั่งสำเร็จรูป น้อยครั้งที่จะรับสั่งสำเร็จรูปแล้ว
เราไปทำ มักจะทรงให้เราคิดตาม ใช้ดุลยพินิจ ใช้สติและปัญญาประกอบ
ทรงสอนแบบวิธีโบราณที่เรียกว่า ต่อวิชา ต่อความรู้ แล้วนำมาคิดต่อ
เปรียบเสมือนการลับดาบให้คมอยู่เสมอ เพราะถ้าสำเร็จรูปมีแนวโน้มว่าเรา
จะหยุดคิด ก็หมั่นหัดปฏิบัติอย่างเดียว ไม่ทรงโปรดเช่นนั้น

ทรงคิดไม่หยุด ฉะนั้นเราตามรอยเบื้องพระยุคลบาทถวายงานจะ
หยุดคิดไม่ได้เช่นกัน ต้องคิดและกราบบังคมทูลตลอดเวลา ปัญหาต่างๆ ไม่ง่าย
เช่น ดินถล่มลงมาจะทำอย่างไร ฝนตกลงมาอีกก็ถล่มอีก จะมีวิธีการป้องกัน
อย่างไร แหล่งผลิตอยู่ที่ภาคใต้จะขนส่งอย่างไร คุ่มหรือไม่ ต้องคิดอย่างรอบคอบ
ฉะนั้น การถวายงานนอกจากจะต้องมีความซื่อตรง และร่างกายแข็งแรง
เป็นพื้นฐานแล้ว ต้องคิด ต้องใช้ปัญญา ซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้
เป็นสำคัญ อย่างผมสำเร็จด้านรัฐศาสตร์การทูต ไม่เคยมีความรู้เรื่องการเกษตร
แต่พอมาถวายงาน ผมต้องเรียนรู้ ต้องค้นคว้า นอกจากทำแล้วยังต้องคิดและพูด
ทุกอย่างต้องประสานสัมพันธ์กันหมด

ต้นแบบการทรงงาน ก็ทรงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

เสียดายตอนนี้ผมไม่มีโอกาสได้ตามเสด็จฯ แบบเดิม สมัยก่อนนี้ได้ความรู้ ความประทับใจทุกวัน กลับมาปลาบปลื้มและทบทวนว่าวันนี้ได้เรียนรู้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เช่น **หนึ่ง** ทุกโครงการจะพยายามช่วยแก้ไขปัญหาว่างรวดเร็ว **สอง** ทุกคนและทุกสิ่งได้ประโยชน์ คน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมล้วนได้ประโยชน์ และ **สาม** ประโยชน์ที่ได้จะกลับคืนสู่ประชาชน **พระองค์จึงทรงเป็นต้นแบบการทำงานที่ทรงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม** บางคนเรียกว่าการเสียสละ แต่ลึกๆ คือการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เมื่อส่วนรวมดี เราดี เพื่อนๆ ญาติพี่น้องเราและประชาชนทั้งประเทศก็ดีขึ้นด้วย เป็นความดีที่ยั่งยืน

ความสุขในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น

สองสามอาทิตย์แรกที่ได้มีโอกาสตามเสด็จฯ ทรงรับสั่งว่า

“ขอประโลมเนาะ ที่มาช่วยตั้งทำงาน ตั้งไม่มีอะไรจะให้นะ นอกจากความสุขที่เรามีร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น”

ผมคิดว่าเป็นพระราชดำรัสที่เรียบง่ายและยิ่งใหญ่ ทรงตระหนักถึงปรัชญาของมนุษย์ ถ้าจะอยู่อย่างสงบสุขและยั่งยืน จะต้องเป็นความสุขร่วมกัน การทำความสุขให้กับผู้อื่นเป็นความสุขร่วมของพระองค์ คนเราไม่ค่อยนึกถึงความสุข มักนึกถึงประโยชน์ที่จับต้องได้ เช่น เงิน สิ่งของ ซึ่งไม่จีรัง แต่ถ้าเป็นความสุข มีเงินก็หาซื้อไม่ได้

ในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่เราเฝ้ามอง พระองค์ทรงงานมายาวนานมากกว่า ๖๕ ปี เวลาทรงงานก็ทรงยากลำบาก เราตามเสด็จฯ บางครั้งเหนื่อยใจจะขาด เดินข้ามเขาสองสามลูก ร่างกายแทบจะทนไม่ไหว แต่แม้จะเหนื่อยยากมากแค่ไหน เมื่อกลับมาได้พักแล้วรู้สึกสบายใจอย่างประหลาด จึงฉุกละหุกคิดว่า ลึกๆ แล้ว เราได้ความสุขกลับมา วันนี้ประชาชนยากจน อีกปีถัดไปเขาอยู่อย่างขึ้นบาน มีความสุข หลุดพ้นจากความทุกข์ เราก็มีความสุขด้วย **เราได้รับผลพวงจากพระองค์ การแบ่งปันความรัก ความเมตตาของพระองค์ และที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ เราได้ความรักจากประชาชน** ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่สามารถอธิบายได้ พวกเงินมาเต็มกระเป๋าที่ซื้อไม่ได้ แจกเงินเขาก็คงจะต้องแจกต่อไปไม่รู้จบ พอหยุดแจกเขาหยุดรัก แต่ถ้าเราให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกับเขา เราจะได้รับความรักความศรัทธากลับมา จนบางครั้งเขาฝากเงินให้นำทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้กระทั่งคนไทยในต่างประเทศ และเขารู้ดีด้วยว่าเวลาถวายเงินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผ่านเราถึงพระหัตถ์แน่นอน เราเองก็มีความสุข แม้จะเป็นทางผ่านที่แบ่งปันความสุขเล็กๆ น้อยๆ น่าเสียดาย ที่ยังมีคนบางส่วนไม่ได้คิดถึงตรงจุดนี้ แต่กลับไปแสวงหาอะไรที่ไม่จริงยั่งยืน

ปิดทองหลังพระ... ความสุขความสมบูรณ์ของชีวิต

พระองค์ทรงมีรับสั่งว่า งานพัฒนาเป็นงานที่ยากลำบาก และแต่ละแห่งที่ไปล้วนมีปัญหา ดินมีปัญหา น้ำไม่มี ผู้คนยากจน ไม่ได้ไปพัฒนาที่มีความสุขอยู่แล้ว แต่ยิ่งยากเท่าไรก็ยิ่งมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น ได้อะไรง่ายๆ ไม่มีค่า พอเราทำอะไรที่ยากเย็นแสนเข็ญ เมื่อทำสำเร็จแล้วภูมิใจ เป็นการปิดทองหลังพระ เดินตามรอยพระยุคลบาท ซึ่งผมคิดว่าเป็นความสุขและความสมบูรณ์ของชีวิตที่ได้ทำ

“ ทรงนำสิ่งที่อยู่รอบๆ มาช่วยในการแก้ไข
ไม่คิดอะไรที่สับสนวุ่นวาย เรื่องนี้เป็นศิลปะ
ในการแก้ปัญหาของพระองค์ ”

ทรงใช้ “ความเรียบง่าย”... ศิลปะในการแก้ไขปัญญา

ตลอดเวลาที่ผมถวายงานมา ไม่มีวันไหนเลยที่ไม่ประทับใจ ในแง่คิดของพระองค์ก็ดี ในแง่ความเรียบง่ายก็ดี บางครั้งเราซุลมุนวุ่นวายถึงวิธีแก้ไข เมื่อพระองค์เสด็จฯ มาถึง ทรงนำสิ่งที่อยู่รอบๆ มาช่วยในการแก้ไข ไม่คิดอะไรที่สับสนวุ่นวาย เรื่องนี้เป็นศิลปะในการแก้ปัญหาของพระองค์ ทรงทอดพระเนตรเห็นน้ำเน่า ใครก็ต้องนึกถึงโรงบำบัดน้ำเสีย เครื่องจักรกล แต่พระองค์ทรงคิดถึงผักตบชวา พืชที่สามารถเป็นตัวกรองดูดโลหะหนักซึ่งเป็นตัวการของน้ำเน่า น้ำเมื่อมีการกรองแล้วจะสะอาดขึ้น ทรงสร้างกั้นน้ำขังพัฒนาเพื่อบำบัดน้ำเสีย โดยทำให้ออกซิเจนลงไปอยู่ในน้ำ เมื่อมีออกซิเจนในปริมาณที่เหมาะสมน้ำก็จะทุเลาความเน่าเหม็น นักปราชญ์ส่วนมากต้องทำให้ยุ่งยากเข้าไว้ แต่สำหรับพระองค์ง่ายมาก ทรงให้ปลูกต้นไม้บนเขา นำต้นไม้ที่ฝังไปปลูกไว้บนยอดเขา พอฝังแตกจะขึ้นเองตามธรรมชาติ ปลูกหนเดียว ไม่ต้องไปยุ่งเลย อย่างนี้เป็นต้น

เศรษฐกิจพอเพียง... เพื่อความอยู่รอดของโลก

เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คิดได้ตั้งแต่ระดับตัวเราถึงระดับโลก สิ่งที่ได้รับส่งดูง่ายๆ แต่พอทำจริงแล้วลึกซึ้ง เมื่อคิดจากร่างกายเราเป็นหลัก ในแง่ปริมาณเรากินอะไรมากเกินไป เราก็กjuk แน่น ถ้าเรากินน้อยเกินไปก็ทิวโหย เพราะฉะนั้นกินอยู่ก็ต้องพอดี ในแง่คุณภาพ กินจุฉลามหรือสติกทุกวัน ต้องไป

“ พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมที่จะทำให้ความแตกต่างอยู่ร่วมกันได้
อย่างสมานฉันท์ ถ้าพูดโดยรวมคือให้ทุกคนได้ ซึ่งทำยาก
ทำอย่างไรให้ทุกคน ไม่เสียประโยชน์ ต้องมีการบริหารจัดการ
ต้องเกลี้ยประโยชน์ให้ได้ ”

หาหมอ เนื่องจากคลอเรสเตอรอลและไตรกลีเซอไรด์ขึ้น แต่ถ้าเรากินธรรมดา
น้ำพริกปลาหู ฝักกระถิน ตำลึงริมร้ว ร่างกายเราดี ไม่ต้องกินของแพง เพราะ
คุณค่าไม่ได้อยู่ที่ราคา อยู่ที่สติและปัญญา เช่น ปลานิลหนึ่งยี่สิบบาท แต่คุณค่า
อาหารดีกว่าสเต็กชิ้นละสามสี่พันบาท หรือการอยู่บ้านใหญ่โตแล้วใช้ว่าจะมี
ความสุข หากยังทะเลาะเบาะแว้งกัน สู้บ้านเล็กๆ ที่อบอุ่นไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
หากเราลดความอยากลง พอลดลงแล้วก็อยู่อย่างเรียบง่ายได้ ไม่ต้องวิ่งตามแฟชั่น
ที่หลอกให้เรามีความสุขไม่มีที่สิ้นสุด

ในระดับโลก มนุษย์บริโภคมากเกินไป ใช้มากเกินไป ในขณะที่จำนวนคน
ทวีขึ้นแต่โลกใบเท่าเดิม และเราก็บริโภคกันจนจะหมดโลก เพราะฉะนั้นต้อง
เดินทางสายกลาง พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ เป็นศีลธรรม และพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทรงนำธรรมะนั้นมาอย่าให้เราทราบ ต้องแบ่งปัน เพียงเราอยู่เฉยๆ
เราก็หายใจเอาออกซิเจนเข้า แล้วคายคาร์บอนไดออกไซด์ออก ฉะนั้นถ้าเราใช้ไปหนึ่ง
ต้องชดเชยกลับมาอย่างน้อยหนึ่ง ไม่เช่นนั้นจะเหลืออะไรไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ต่อไป

ทรงเป็นศูนย์รวม... ความสมานฉันท์และเท่าเทียมกัน

พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมที่จะทำให้ความแตกต่างอยู่ร่วมกันได้
อย่างสมานฉันท์ ถ้าพูดโดยรวมคือให้ทุกคนได้ ซึ่งทำยาก ทำอย่างไรให้ทุกคน
ไม่เสียประโยชน์ ต้องมีการบริหารจัดการ ต้องเกลี้ยประโยชน์ให้ได้ ใครมี

“ พระองค์ทรงเป็นต้นแบบของความเรียบง่าย
ความประหยัด และยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
ดังนั้น... ทุกสิ่งก็พระองค์ทรงทำ ทุกประโยชน์ก็พระองค์
ทรงมีรับสั่ง มีคุณค่า มีประโยชน์
และเมื่อปฏิบัติแล้วจะมีความสุข ”

ความรู้สึกว่าเสียประโยชน์ ก็ไม่สมานฉันท์แล้ว ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม เกื้อประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน ทุกคนไม่เสียอะไรเลย ซึ่งเป็นเรื่องยาก ต่อหาทางออกให้ทุกคน ฝ่ายคนที่เสียไปจะแก้ไขอย่างไร ฝ่ายที่ได้เปรียบต้องยอมเสียบ้าง ต้องคำนวณตลอดเวลา ต้องวางแผนและประสานกันให้ได้ และอย่าทุจริต หรือหวังประโยชน์เป็นส่วนตัว

ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท... อย่างมีความสุข

พวกเราต่างคอยเฝ้าชื่นชมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เห็นแล้ว ชื่นอกชื่นใจ แต่ไม่เคยเข้าใจว่าสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำหรือ ตรัสนั้น ทรงสื้ออะไรให้กับเรา พระองค์ทรงเป็นต้นแบบของความเรียบง่าย ความประหยัด และยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ดังนั้น เห็นแล้วฟังแล้ว ต้องครุ่นคิดและนำไปปฏิบัติก็จะดี ทุกสิ่งที่พระองค์ทรงทำ ทุกประโยชน์ที่พระองค์ ทรงมีรับสั่ง มีคุณค่า มีประโยชน์ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะมีความสุข

อัปเดตแนวพระราชดำริ๑๗รณฐกิจพอเพียง นำทางการพัฒนาประเทศไทยในแผนฯ ๘

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

อัตชีวประวัติพระราชดำริโครงการพัฒนา นํ้าทางการพัฒนามะรคท ในแผนฯ ๘

สัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล*

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการฯ ลำดับที่ ๘ ของสภาพัฒน์ เติบโตมาจากกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ซึ่งกองนี้มีภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือ การประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนเมื่อปี ๒๕๓๖ หน่วยงานนี้ได้แยกออกไปตั้งเป็น “สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หรือสำนักงาน กปร. ท่านได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเลขาธิการ กปร. คนแรก

ในยามที่สภาพัฒน์ต้องการผู้นำมาจัดทำแผนฯ ๘ ท่านได้กลับมาเป็นผู้จุดประกายความคิดให้ “คน” เป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการที่มีความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เบื้องหลังแนวคิด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ” นั้น ดร.สุเมธ ชี้ชัดมาจากการได้สนองเบื้องพระยุคลบาทในงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงไม่น่าแปลกใจที่ได้รับการยอมรับจากผู้นำความคิดและประชาชนทั่วทั้งประเทศ

* สัมภาษณ์โดยทีมงานจัดทำหนังสือ “๖ ทศวรรษ สภาพัฒน์” เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๒ ณ มูลนิธิชัยพัฒนา

“ ตอนที่ผมเข้ารับตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒนา
อยู่ในช่วงกลางของแผนฯ ๗ การกิจแรกคือ
การประเมินผลแผนฯ ๗ ซึ่งผลจากการประเมินพบว่า
“เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ”

อาจกล่าวได้ว่าแผนฯ ๘ เป็นแผนฯ ที่มีการปฏิรูปทั้งแนวคิดทิศทาง
ของแผนฯ และกระบวนการจัดทำแผนฯ โดยมีการระดมความคิดจากประชาชน
ทุกกลุ่มอาชีพกว้างขวางที่สุดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์
การจัดทำแผนฯ ของสภาพัฒนา

หลังจากได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้สภาพัฒนาได้สำเร็จอย่าง
งดงามยิ่งแล้ว ท่านได้ขอกลับไปสนองพระราชดำริ ณ สำนักงาน กปร. จนเกษียณ
อายุราชการ จากนั้น ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเลขาธิการมูลนิธิ
ชัยพัฒนาจวบจนถึงปัจจุบัน

ประเมินผลแผนฯ ๗... เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน

ตอนที่ผมเข้ารับตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒนา อยู่ในช่วงกลางของ
แผนฯ ๗ การกิจแรกคือ การประเมินผลแผนฯ ๗ ซึ่งผลจากการประเมินพบว่า
“เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ตอนนั้นตัวเลขทางเศรษฐกิจ
ดีมาก แต่ขณะเดียวกันเราได้เสียปัจจัยสำคัญ ๒ ประการไปพร้อมๆ กัน คือ
สังคมมีปัญหา และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย กรณีมาบตาพุดที่มีปัญหาอยู่ในขณะนี้
ก็เป็นผลพวงที่สะสมมาตั้งแต่สมัยนั้น เนื่องจากการบริหารจัดการไม่ดีพอ

“ เศรษฐกิจดี ตัวเลขความเจริญเติบโตสูง แต่ก็ไม่ได้บ่งชี้ถึงความเจริญอย่างแท้จริงแต่อย่างใด ”

ผลการประเมินชี้ให้เห็นถึงความตกต่ำ แต่ไม่มีภาคส่วนใดให้ความสนใจกับปัญหา และไม่มีผู้กำกับการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อแก้ไข อีกทั้งไม่มีกฎหมายลูกมารองรับ เสมือนว่าเมื่อวางแผนแล้วไม่มีแผนปฏิบัติการเพื่อผลักดันต่อยอดแผนงานต่างๆ ที่ได้วางไว้ ทำให้ปัญหาสะสมเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งเกิดการระเบิดขึ้นในวันนี้ เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาในภาพใหญ่ที่ว่า เศรษฐกิจดี ตัวเลขความเจริญเติบโตสูง แต่ก็ไม่ได้บ่งชี้ถึงความเจริญอย่างแท้จริงแต่อย่างใด

เนื่องจากผมเป็นเลขาธิการสภาพัฒนาที่มีความแตกต่างจากเลขาธิการฯ ท่านอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ และตระหนักว่าเศรษฐกิจคือปัจจัยสำคัญในการพัฒนา แต่ผมเป็นนักรัฐศาสตร์การทูต จึงทำให้มีพื้นฐานในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่แตกต่างออกไป

ผมขอถามว่า **คุ้มไหมกับการที่ต้องเสียไปสองอย่าง คือสังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน แต่ได้กลับมาเพียงอย่างเดียว คือเศรษฐกิจดี** ประเทศชาติมีความร่ำรวยช่วงแรก แต่สูญเสียศักยภาพของคน สังคมมีปัญหา และสูญเสียความสมดุลของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ คนเป็นมะเร็งจากมลพิษมีจำนวนมากขึ้น ดูได้จากตัวเลขรายงานภาวะสังคมของสภาพัฒนา จะเห็นว่าไม่คุ้มสำหรับความร่ำรวยที่ไม่ยั่งยืน

“ การก่อการร้ายเริ่มมาจากความยากจน ความเจริญเติบโต
ที่เป็นตัวเลขไม่ได้ลงไปถึงคนข้างล่าง ความร่ำรวย
ที่มีตัวเลขปรากฏนั้นกระจุกตัวอยู่ข้างบน
คนที่รวยอยู่แล้วก็ยิ่งรวยมากขึ้น ”

ใช้ประสบการณ์จากงานด้านความมั่นคง

หลังจากได้ทราบผลการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาจากการประเมินผล
แผนฯ แล้ว ก็ได้เตรียมการจัดทำแผนฯ ฉบับใหม่ วันนั้น คิดว่าเป็นโอกาสทองแล้ว
ที่จะได้ปรับในสิ่งที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น มุมมองที่ผมมองต่างจากที่คนอื่นฯ
ในสภาพพัฒนาอง เนื่องจากผมดูผลงานทางด้านความมั่นคงมาโดยตลอด เคยชิน
กับเรื่องปัญหาความมั่นคง วิธีการใช้งบประมาณ และการวางเป้าหมายอีกแบบหนึ่ง

รวมทั้งชินกับการไม่รู้สึกรู้สึกับตัวเลขความเจริญเติบโตหรือ
ความร่ำรวย เพราะรู้ว่าไม่ได้แก้ไขปัญหารากเหง้าของประเทศ และตระหนักดีว่า
ไม่สามารถไปถึงเป้าหมายที่เป็นต้นตอของปัญหา เพราะว่า**การก่อการร้ายเริ่ม
มาจากความยากจน ความเจริญเติบโตที่เป็นตัวเลขไม่ได้ลงไปถึงคนข้างล่าง
ความร่ำรวยที่มีตัวเลขปรากฏนั้นกระจุกตัวอยู่ข้างบน คนที่รวยอยู่แล้วก็ยิ่งรวย
มากขึ้น** ซึ่งตัวเลขของสภาพพัฒนาระบุว่า ทุกๆ ๑๐๐ บาท คนเพียงแค่หยิบมือเดียว
ประมาณร้อยละ ๒๐ เป็นคนที่รวยที่สุดนั้นเป็นผู้ครอบครองไปเกินครึ่งที่ประมาณ
ร้อยละ ๕๗

เพราะฉะนั้น การพัฒนาแนวนี้ไม่สามารถจะทำให้เกิดความยั่งยืน
ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศขึ้นมาได้ จากประสบการณ์การทำงาน
ด้านความมั่นคงจึงทำให้ตระหนักได้ดีว่า ไม่ใช่ความร่ำรวยที่จะสร้างได้ แต่**การ
สร้างความสมดุลระหว่างสังคม ให้สังคมอยู่อย่างยั่งยืนเป็นพันธกิจ (Mission)
ที่สำคัญกว่า** เพราะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประเทศไทย

“ แผนฯ ๘ จึงปรับแนวคิดใหม่จากเดิมที่เน้น
การพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นมุ่งเน้นพัฒนา “คน”
เป็นเป้าหมายหลัก กำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”
โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของคน และพัฒนาสภาพแวดล้อม
ของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ”

“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” กระบวนการคนใหม่ในการพัฒนาประเทศ

ผมคิดว่าการจะทำให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรให้ประชาชนที่ประสบกับปัญหาได้มีโอกาสมาร่วมวางแผนกับสภาพัฒน์ กระบวนการในการจัดทำแผนฯ ๘ จึงเปลี่ยนไป มีการกำหนดศัพท์ใหม่ขึ้นมา คือ Paradigm Shift หรือ “กระบวนการคนใหม่ในการพัฒนาประเทศ” แผนฯ ๘ จึงปรับแนวคิดใหม่จากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นมุ่งเน้นพัฒนา “คน” เป็นเป้าหมายหลัก กำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของคน และพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน เสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง พัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคน พื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกำหนดแนวทางการแปลงแผนสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนงาน/โครงการที่ยึดหลักการ พื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วม (Area - Function - Participation : AFP)

๑๑ การสร้างกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม กำหนดแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในการจัดทำ แผนฯ ๘ นั้น ผมเริ่มจากการจัดเสวนา “จุดประกายความคิด... สู่แผนฯ ๘” ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

จุดประกายความคิด... สู่แผนฯ ๘

การสร้างกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม กำหนดแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในการจัดทำแผนฯ ๘ นั้น ผมเริ่มจากการจัดเสวนา “จุดประกายความคิด... สู่แผนฯ ๘” ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยมีบุคคลระดับหัวกะทิมาร่วมกันคิด ประมาณ ๕๐ คน มีทั้งนักฝัน นักค้าฝัน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน หรือที่มักเรียกกันว่าเอ็นจีโอ ส่วนผู้สื่อข่าวร้อยกว่าคนที่มาติดตามทำข่าว ผมจัดให้เขาแสดงความคิดเห็นด้วย นับว่าเป็นคณะที่ดีที่สุด เหมือนเป็นความฝันของเด็ก แต่เป็นความฝันที่เป็นจริง

เหตุผลที่ใช้พระราชวังนิเวศน์มฤคทายวันซึ่งมีบรรยากาศร่มรื่นอยู่ริมทะเลเป็นที่จัดเสวนานั้น เนื่องจากผมดำรงตำแหน่งอีกตำแหน่งหนึ่งคือ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีเครือข่ายและอุปกรณ์ที่ค่อนข้างพร้อม และจากการเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย จึงได้ทราบประวัติและความหมายของพระราชวังที่น่าประทับใจยิ่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานความหมายของพระราชวังแห่งนี้ว่า “พระราชวังแห่งความรักและความหวัง” (Palace of Love and Hope) จึงทำให้ผมเลือกสถานที่แห่งนี้เป็นที่ระดมความคิดเพื่อให้แผนฯ ๘ เป็นแผนของความรักและความหวัง และในที่สุดก็ได้รับผลตามที่เราฝันไว้ทุกประการ

ต้นแบบ “สัมมนาโต๊ะจีน”

หลังจากนั้น ก็เริ่มขยายการระดมความคิดเห็นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยจัดการสัมมนาเรื่อง “แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ในช่วงแผนฯ ๘” ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีดี จอมเทียน จังหวัดชลบุรี การสัมมนาครั้งนี้ได้เชิญประชาชนทุกกลุ่มอาชีพเข้าร่วมงานถึง ๑,๕๐๐ คน

ผมคิดว่าจะทำอย่างไรให้ทุกคนได้มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็น หลังจากสัมมนารวมในภาคเช้าเพื่อมองร่วมกันแล้ว จึงคิดจัด “การสัมมนาโต๊ะจีน” นั่งโต๊ะละ ๑๐ คน ในภาคบ่าย โดยใช้โต๊ะที่รับประทานอาหารกลางวันเป็นที่ประชุมต่อไปเลย มีเจ้าหน้าที่ของสภาพัฒน์เข้าไปนั่งเป็นเลขานุการจดประเด็น และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเห็น เพื่อให้กรอบการระดมความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตอนนั้นอยู่ในช่วงของท่านนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ท่านก็เข้าสัมมนาโต๊ะจีนด้วย

หลังจากนั้น ก็มีหน่วยงานอื่นนำรูปแบบการสัมมนาโต๊ะจีนไปใช้บ้าง เพราะเห็นประโยชน์ที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

สัมมนาในระดับอนุภูมิภาคและระดับประเทศ

นอกจากนี้ เพื่อให้ประชาชนทั้งประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมระดมความคิดเห็น เพื่อให้เขามายกปัญหา และร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยจัดการประชุมสัมมนาในระดับอนุภูมิภาครวม ๙ ครั้ง ในหัวข้อเรื่อง “แนวคิด ทิศทาง และแผนพัฒนาของประชาชน ในช่วงแผนฯ ๘” เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนา และการค้นหาทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัด ตลอดจนความต้องการของประชาชนในแต่ละอนุภูมิภาคอย่างแท้จริงด้วย

“ ถ้าใครไม่มาเข้าร่วมวางแผนด้วย
หมายถึงตกขบวนรถไฟสังคม ทุกคนจึงพร้อมใจกันมา
ทั้งหัวหน้ารัฐบาล หัวหน้าฝ่ายค้านก็มาร่วมระดมความคิด
ในระดับประเทศ ”

การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นในทุกอนุภูมิภาค มีอาจารย์ไพฑูริย์
วัฒนศิริธรรม ซึ่งในขณะนั้นท่านเป็นหนึ่งในเอ็นจีโอมารับหน้าการสัมมนา
โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า AIC (Appreciation-Influence-Control) คนที่
เขียนหนังสือไม่เป็นก็ใช้วิธีวาดรูปได้

หลังจากนั้น ได้จัดการสัมมนาระดับประเทศอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้คน
ที่เข้าร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนได้มาดูว่าสิ่งที่เขาคิดฝันนั้นยังอยู่หรือเปล่า
คนทั้งประเทศเขาคิดอย่างไร เพื่อให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่าย และเป็นแผนของ
ประชาชนอย่างแท้จริง

ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมขบวนรถไฟสังคม

จะเห็นได้ว่าผมปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เริ่มจาก ๕๐ คน มาเป็น
๑,๕๐๐ และ ๓,๐๐๐ คน โดยการสัมมนาครั้งสุดท้าย มีผู้เข้าร่วมจำนวนมากถึง
๖,๐๐๐ - ๗,๐๐๐ คน เป็นภาพที่น่าประทับใจ กลายเป็นว่า ถ้าใครไม่มาเข้าร่วม
วางแผนด้วย หมายถึงตกขบวนรถไฟสังคม ทุกคนจึงพร้อมใจกันมา ทั้งหัวหน้า
รัฐบาล หัวหน้าฝ่ายค้านก็มาร่วมระดมความคิด ในระดับประเทศ นอกจากนี้
ท่านนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย แล้ว ยังมีท่านนายกฯ บรรหาร ศิลปอาชา
ท่านนายกฯ สมังกร สุนทรเวช

บริหารจัดการภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ในฐานะที่ผมเป็นเลขาธิการฯ มีหน้าที่หลักคือ ต้องสร้างวิสัยทัศน์ และต้องทำให้ฝันเป็นจริง จึงได้มอบหมายให้รองเลขาธิการฯ และผู้ช่วยเลขาธิการฯ เข้ามามีส่วนร่วมตามสาขาการพัฒนารับผิดชอบ อันเป็นที่มาของคำขวัญที่ว่า “เห็นชอบมอบรองฯ เห็นด้วยผู้ช่วยฯ คนรับกรรมคือ ผอ. สั่งต่อหัวหน้าฝ่ายกระจายงานสู่ ซี ๓ และ ซี ๔ คนแฮปปี้ คือเลขาฯ สุดท้ายประชาสุขสันต์” เพราะแนวทางการบริหารของผม คือ ผมเป็นเพียงคนเริ่ม แค่เห็นชอบมอบรองฯ เห็นด้วยผู้ช่วยฯ ทำ แล้วมีเจ้าหน้าที่มาช่วยกันทำต่อไป

จุดประสงค์ของการกระทำดังกล่าว คือ ผมต้องการให้ถือว่าความเห็นที่ออกจากผู้บริหารสภาพัฒน์แต่ละท่านไปนั้นเป็นความเห็นของสภาพัฒน์ มิใช่ความเห็นของคนใดคนหนึ่ง มิใช่เป็นความเห็นของเลขาธิการฯ เพียงคนเดียว นี่คือพื้นฐานของการสร้างความสำคัญขององค์กรขึ้นมา

อันดับแรกที่ผมทำคือ จัดทัพภายใน เพราะว่าถ้าในบ้านไม่แข็งแรงแล้วไปรบ ๑๐๐ ครั้ง แพ้ ๑๐๐ ครั้ง จึงต้องรู้จักใช้คน คนในสภาพัฒน์มีความรู้ความสามารถ เพียงแต่ต้องบริหารจัดการอย่างยุติธรรมให้ทุกคนได้มีโอกาสในการแสดงฝีมืออย่างเสมอภาค และสามารถเป็นแกนกลางประสานงานระหว่างกลุ่มต่างๆ

การที่ให้คน ๓,๐๐๐ หรือ ๖,๐๐๐ คนพูดพร้อมกันนั้นไม่ยากนัก แต่ที่สำคัญ เจ้าหน้าที่สภาพัฒน์ที่เป็นเลขานุการประจำกลุ่มจะต้องประมวลในสิ่งที่เขาพูดทั้งหมดให้เป็นหมวดหมู่ และนำมารายงานในเช้าวันรุ่งขึ้น **ผมอยู่ให้กำลังใจให้ความอบอุ่นแก่พวกเขาถึงเช้า** ความสำเร็จจึงเป็นของคนสภาพัฒน์ทุกคน นี่คือเอกภาพ และความสามัคคีที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดพลังมหาศาล พวกเขามีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นกำลังสำคัญ

“ การระดมความคิดกันทุกมุมของประเทศนี้ ผมได้แนวทางมาจากป่าล้อมเมือง โดยระดมจากป่าไล่มาเรื่อยจนกระทั่งถึงกรุงเทพฯ เป็นการระดมความคิดครั้งใหญ่ที่สุด ที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ”

สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมภายนอกองค์กร

เมื่อจัดทัพข้างในเรียบร้อยแล้ว ก็ไปจัดทัพข้างนอก ผมใช้พันธกิจ (Mission) เป็นสื่อ โดยได้เชิญคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาภาคเอกชน หรือ กป.อพช. มาเป็นเครือข่ายด้วยเลย ซึ่งขณะนั้น คุณศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ เป็นประธาน เริ่มตั้งแต่เวทีแรกจนถึงเวทีสุดท้าย นับเป็นครั้งแรกที่รัฐเอื้อมมือเข้าไปหาหน่วยงานที่เราเรียกว่า “เอ็นจีโอ” และได้นำมาซึ่งประโยชน์ในช่วงจัดทำแผนฯ อย่างมาก เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ รวมตัวกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ความไม่ไว้วางใจเริ่มบรรเทาลง

การที่ผมดึง กป.อพช. ซึ่งเป็นเอ็นจีโอมาร่วมงานได้ เนื่องจากในช่วงทำงานอยู่ที่สภาพัฒนา ผมได้รับตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศปช.) ผมได้เริ่มระดมภาคส่วนต่างๆ มากกว่า ๒๐๐ องค์กร มาตั้งเป็น กป.อพช. ขึ้น โดยมีผมเป็นประธานคนแรก

การระดมความคิดกันทุกมุมของประเทศนี้ ผมได้แนวทางมาจากป่าล้อมเมือง โดยระดมจากป่าไล่มาเรื่อยจนกระทั่งถึงกรุงเทพฯ เป็นการระดมความคิดครั้งใหญ่ที่สุดที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ และการจัดทำแผนฯ ๘ ก็สำเร็จลงด้วยดี

“ จะต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่แรกเพื่อนำไปสู่การยอมรับ และปฏิบัติ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญในเรื่องการสื่อสาร ให้เข้าใจ เขาคิดอย่างไร เขาพอใจหรือไม่พอใจ เราจะได้แก้ไขได้ทัน ถ้าเก็บไว้แล้ววันหนึ่งระเบิดขึ้นมาจะไม่คุ้ม ”

การเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ นับเป็นจุดเริ่มต้น สำคัญที่ทำให้ประชาชนในทุกภาคส่วนได้มีบทบาทร่วมในกระบวนการพัฒนา ประเทศ โดยมีการรวมกลุ่มของประชาคมในหลายรูปแบบ มีเครือข่ายเชื่อมโยงกัน อย่างกว้างขวาง และมีการทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วน ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญของการพัฒนาประเทศ

ใช้เวลาเพียง ๒ ปีเท่านั้น ก็สามารถเปลี่ยนความคิดของคนทั้ง ประเทศได้ ในช่วงครึ่งปีแรกของการวางแผนฯ ก็มีคนไม่เชื่อว่าจะทำได้จริง ไม่ใช่ไม่เห็นด้วย เห็นด้วยทุกประการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าสภาพัฒน์ นำตัวเลขที่สวยงาม มาแสดง ไม่มีการชี้ถึงปัญหาและแก้ไขอย่างจริงจัง

ดังนั้น จะต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่แรกเพื่อนำไปสู่การยอมรับและ ปฏิบัติ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญในเรื่องการสื่อสารให้เข้าใจ เขาคิดอย่างไร เขาพอใจหรือไม่พอใจ เราจะได้แก้ไขได้ทัน ถ้าเก็บไว้แล้ววันหนึ่งระเบิดขึ้นมา จะไม่คุ้ม

องค์การสหประชาชาติ โดย UNDP ก็ได้เข้ามาร่วมให้การสนับสนุน กระบวนการในการวางแผนนี้ด้วย ผมเป็นประธานในการเซ็นสัญญา กับ UNDP ที่ทำเนียบรัฐบาล โดยให้เงินสนับสนุนจำนวนมากทีเดียว และขอให้ประเทศไทย เป็นต้นแบบสำหรับประเทศในภูมิภาคนี้ พร้อมทั้งได้ช่วยผลักดันเรื่องการพัฒนา คนเป็นศูนย์กลางทั้งภายในและนอกประเทศด้วย

“ การระดมความคิดเริ่มจากการให้ความสำคัญแก่ทุกกลุ่ม
ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น... เป็นกุศโลบาย
ในการที่ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม เป็นการทำประชาพิจารณ์
อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และเป็นธรรมชาติที่สุด ”

แต่น่าเสียดายที่ไม่ทันได้ใช้แผนฯ ก็เกิดวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่ขึ้น
เสียก่อน แผนฯ ๘ จึงกลายเป็นแผนอนุสาวรีย์ให้คนชื่นชม เมื่อจัดทำแผนฯ ๘
เสร็จแล้ว ผมจึงกลับไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. เช่นเดิม ตอนนั้นไม่มีใคร
อยากให้ผมกลับ เพราะต้องการให้ช่วยผลักดันกระแสที่เข้มข้นของ Paradigm
Shift ให้เคลื่อนไหวต่อไปได้

แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง... เริ่มตั้งแต่แผนฯ ๘

การระดมความคิดเริ่มจากการให้ความสำคัญแก่ทุกกลุ่มได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นจากจุดเริ่มต้นที่ไม่มีอะไรเลยเป็นชาวบ้าน
ธรรมดาจริงๆ ได้มาวางแผนชาติ พูดไม่เป็น วาดรูปได้ ก็สามารถเข้าร่วมสัมมนาได้
เป็นกุศโลบายในการที่ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม เป็นการทำประชาพิจารณ์
อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และเป็นธรรมชาติที่สุด

ผมได้แนวความคิดจากการได้ตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ขณะที่ประทับอยู่ท่ามกลางประชาชน
มีแผนที่กองอยู่ข้างหน้า ซักถามกันเป็นชั่วโมงๆ เพื่อปรึกษาหารือประชาชน
ความจริงคือแนวทาง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้ทรงปฏิบัติ
มาตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ผมก็ได้ซึมซับมา โดยเสาทูกลูกเสาทูกักแล้วตั้งแต่แผนฯ ๘
มีการทำประชาพิจารณ์ที่ให้ประชาชนคิดเอง ทำเอง แต่เสาทูกลูกเสานั้นก็ยื่นได้
ทุกคนยินยอม แล้วก็ปักให้ทุกคนรับเป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งได้ผลดีเป็นที่ยอมรับต่อมา
ในแผนฯ ๙ จึงได้ถือัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง

“ ผมได้แนวความคิดจากการได้ตามเสด็จ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทำประชาพิจารณ์
(Public Hearing) ขณะที่ประทับอยู่ท่ามกลางประชาชน
มีแฟนที่กองอยู่ข้างหน้า ชักถามกันเป็นชั่วโมงๆ
เพื่อปรึกษาหารือประชาชน ความจริงคือแนวทาง
“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้ทรงปฏิบัติ
มาตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ผมก็ได้ซึมซับมา
โดยเสาทุกเสาทูกปากแล้วตั้งแต่เพนฯ ๘ ”

“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”... ผลงานที่ฝากไว้กับสภาพัฒนา

ในสมัยก่อนเมื่อกล่าวถึง “คน” ก็จะแปลว่า Human Resource ไม่ได้ดูบทบาทของคน ไม่ได้ดูคนในลักษณะจิตวิญญาณ แต่จะดูคนแบบนายทุน เป็นปัจจัยการผลิต แม้กระทั่งเดี๋ยวนี้ บางส่วนก็ยังคิดเป็นอย่งนั้นอยู่ ทั้งๆ ที่ไม่ใช่สิ่งที่เราต้องการ

“คนเป็นศูนย์กลาง” คือ การพิจารณาให้ความสำคัญแก่นมนุษย์ ในทุกมิติ ผมเคยวาดรูปการ์ตูนไว้ให้รูปหนึ่ง สื่อออกมาเป็นวงๆ สะท้อนถึงตัวเรา คำว่า “คน” ต้องใช้ ค. คน ไม่ใช่ ค. ความ

สำหรับผลงานจัดทำแผนฯ ที่สภานพัฒน์นับเป็นฉากหนึ่งของชีวิต กล่าวได้ว่าเราปิดฉากลงด้วยดี ความดีใจอยู่ตรงที่ว่าเราไม่ได้ทำให้สภานพัฒน์เสียหาย ผมไม่ได้ยึดติดจนกระทั่งเกิดความเป็นเจ้าของ ทำได้สำเร็จก็โล่งอก

ที่ปรึกษา

นายสุเมธ ตันติเวชกุล

กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

คณะทำงาน

ประธาน : นางเพ็ญจา อ่อนชิต

รองประธาน : นายสุทิน ลีปิยะชาติ นางสาวกัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง

คณะทำงาน : นางจันทร์ทิพย์ ปาละนันท์ นางสาวช่อผกา แก้วใหญ่
นางสาวจิรวัจน์ วงศาโรจน์ นายนพดล ธัญญาดี
นางสาวารวีวรรณ เสียดทอง นางสาวพัชนี นิยมจันทร์
นางวารรัตน์ ดุลยพิทักษ์ นางสาวรัตนวรรณ สุวรรณสิงห์
นางสาวพนิดา วงษ์ภักดี นางสาวธนสนี จีสูงเนิน

ศิลปินวาดภาพปก

นายทวีพงษ์ ลิมาภรณ์วณิชย์

สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิสัยทัศน์

หน่วยงานหลักในการวางแผนและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ
สู่ความสมดุลและยั่งยืน ที่ยึดประโยชน์ส่วนรวม
ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีประสิทธิภาพสูง

ค่านิยม

มุ่งมั่น ท่วมเท พัฒนาประเทศ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม
ด้วยคุณธรรม ตามหลักวิชาการอย่างมีอาชีพ

วัฒนธรรมองค์กร

เป็นองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ
มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะและสังคม
มีระบบธรรมาภิบาล

บุคลากรของสำนักงานฯ เป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สุดขององค์กร

ประวัติ
ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิวิจัยพัฒนา

- วัน เดือน ปีเกิด : ๒๖ สิงหาคม ๒๔๘๒ จังหวัดเพชรบุรี
- การศึกษา : ระดับมัธยมศึกษา วชิราวุธวิทยาลัย
: ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมงเปอลีเอ ฝรั่งเศส
: ประกาศนียบัตรทางการพัฒนาเศรษฐกิจ EDI ธนาคารโลก วอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา
: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๒๘

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๔๒ : เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๙ : เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๓ : สมาชิกวุฒิสภา

เกียรติประวัติ อาทิ

๑. โล่ประกาศเกียรติคุณ “บุคคลตัวอย่างประจำปี ๒๕๓๗” จากมูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๓๘
๒. รางวัลผู้บริหารราชการดีเด่น ประจำปี ๒๕๓๘ (ครูทของคำ) จากสมาคมข้าราชการพลเรือน เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๓๙
๓. โล่รางวัลเชิดชูเกียรติ บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จากสำนักงาน ป.ป.ป. เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๐

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

- พ.ศ. ๒๕๓๔ : มหาวิริยมงกุฎ
- พ.ศ. ๒๕๓๗ : มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
- พ.ศ. ๒๕๔๑ : เหรียญชัยมิตรภาพ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- พ.ศ. ๒๕๔๕ : ปฐมจุลจอมเกล้า
- พ.ศ. ๒๕๔๘ : Commandeur de l' Ordre du Mérite Agricole
- พ.ศ. ๒๕๔๙ : ปฐมดิเรกคุณาภรณ์

ภารกิจพิเศษ อาทิ

๑. ประธานมูลนิธิอุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร
๒. ประธานมูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔. อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

“...ในการพัฒนาประเทศนั้น
ถ้าเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน
คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด
ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา
เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว
จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญ... ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ
ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น
ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว
และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๘๐-๔๐๘๕ ต่อ ๑๓๐๓-๕
โทรสาร ๐-๒๖๒๘๔-๒๘๔๖ www.nesdb.go.th